

Stavovi lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara

Košeto, Gloria

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:724569>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

GLORIA KOŠETO

Stavovi lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara

Local residents' views on the offer of tourist events in the area of Gorski kotar

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment u turizmu

Stavovi lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara

Local residents' views on the offer of tourist events in the area of Gorski kotar

Diplomski rad

Kolegij: **Turizam događaja**

Student: **Gloria KOŠETO**

Mentor: **Prof. dr. sc. Daniela GRAČAN**

Matični broj: **Ds3773**

Opatija, kolovoz 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Gloria Košeto

(ime i prezime studenta)

Ds3773

(matični broj studenta)

Stavovi lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 16.08.2023.

Potpis studenta

Sažetak

Turizam je pojava koja ostavlja sve veći utjecaj na zajednicu, društvo u cjelini, a posebice na domicilno stanovništvo. Učinci turizma mogu se podijeliti u tri skupine (ekonomske, ekološke te socio – kulturne) te svaki od tih učinaka može imati pozitivnu i negativnu stranu. Vrlo je važno uvidjeti kako se lokalno stanovništvo nosi s navedenim učincima te kakav odnos ima sa sve većim promjenama kojima se suočava zbog razvoja turizma. Sve navedeno prikazano je na primjeru jedne vrlo posebne, ali nedovoljno turistički valorizirane destinacije – Gorski kotar. Gorski kotar ima mnogobrojne prirodne ljepote, sačuvanu bogatu kulturnu baštinu, odličnu prometnu povezanost i vrlo tople i pristupačne stanovnike koji su željni uključiti se u turizam. Sve navedeno spada u preduvjete razvoja turizma Gorskog kotara, ali iza toga se krije još mnogo (za sad) neotkrivenih pojedinosti. Također, saznati će se ponešto i o ponudi i potražnji tog područja, a poseban naglasak stavljen je na turistička događanja. Rad se zaključuje provedenim istraživanjem kojim se htjelo saznati stavove lokalnih stanovnika vezano za ponudu događanja u Gorskom kotaru. Ispitanici su izrazili svoje mišljenje vezano za razvoj turizma na području Gorskog kotara te se može zaključiti kako uglavnom percipiraju pozitivne strane turizma, dok su negativne strane u drugom planu.

Ključne riječi: učinci turizma; razvoj turizma; lokalno stanovništvo; turizam događaja.

Sadržaj

UVOD.....	1
PROBLEM, PREDMET, SVRHA I CILJ RADA	1
ISTRAŽIVAČKO PITANJE I HIPOTEZE.....	2
ZNANSTVENE METODE I STRUKTURA RADA	2
1. UČINCI TURIZMA	4
1.1. EKONOMSKI UČINCI TURIZMA	5
1.2. EKOLOŠKI UČINCI TURIZMA	8
1.3. SOCIO – KULTURNI UČINCI TURIZMA	10
2. MEĐUODNOS LOKALNE ZAJEDNICE I TURIZMA.....	14
2.1. DESTINACIJSKI DIONICI	16
2.2. ULOGA LOKALNE ZAJEDNICE U TURIZMU	18
3. PREDUVJETI RAZVOJA TURIZMA GORSKOG KOTARA	20
3.1. PRIRODNO – GEOGRAFSKI PREDUVJETI.....	20
3.2. KULTURNO – SPOMENIČKI PREDUVJETI	26
3.3. PROMETNI PREDUVJETI	29
3.4. DEMOGRAFSKI PREDUVJETI I INTELEKTUALNI KAPITAL	30
4. ANALIZA TURISTIČKOG TRŽIŠTA GORSKOG KOTARA	33
4.1. ANALIZA TURISTIČKE PONUDE GORSKOG KOTARA	33
4.2. ANALIZA TURISTIČKE POTRAŽNJE GORSKOG KOTARA	36
5. TURISTIČKA DOGAĐANJA NA PODRUČJU GORSKOG KOTARA.....	43
6. ISPITIVANJE STAVOVA LOKALNOG STANOVNIŠTVA O PONUDI TURISTIČKIH DOGAĐANJA NA PODRUČJU GORSKOG KOTARA	50
6.1. METODOLOGIJA	50
6.2. PREDMET I CILJ ISTRAŽIVANJA	51
6.3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	51
6.4. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE ZA BUDUĆI RAZVOJ	79
ZAKLJUČAK	81
BIBLIOGRAFIJA.....	83
POPIS ILUSTRACIJA	86

Uvod

Gorski kotar sastavni je dio Primorsko – goranske županije te se sastoji od tri grada (Delnice, Vrbovsko i Čabar) i šest općina (Lokve, Brod Moravice, Fužine, Skrad, Mrkopalj, Ravna Gora). Razvoj turizma intenzivnije je započeo posljednjih nekoliko godina, a tijekom trajanja pandemije doživio je još veći porast. Velika prednost destinacije je što ima vrlo povoljan geografski položaj, u blizini slovenske granice te glavnog grada Zagreba. Osim položaja, Gorski kotar prepoznat je po svojoj očuvanoj prirodi i brojnim prirodnim ljepotama. Odlična je destinacija za sve ljubitelje aktivnog odmora, ali i za one u potrazi za malo mira.

Problem, predmet, svrha i cilj rada

Problem rada je istražiti zadovoljstvo lokalnog stanovništva sa ponudom turističkih događanja na području Gorskog kotara. Predmet rada je otkriti koja su turistička događanja najpoznatija, tj. koja su događanja motiv dolaska turista u Gorski kotar. Svrha ovog rada je pobliže objasniti aktualna turistička događanja u Gorskom kotaru. Vrlo je bitno da lokalno stanovništvo bude informirano o turističkim zbivanjima kako bi mogli pružiti precizne informacije gostima. Cilj rada je saznati stavove lokalnog stanovništva vezano za informiranost o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara. Kroz pozitivne i negativne učinke turizma želi se doći do spoznaje koji od njih prevladavaju na tom području, no, želi se saznati i uloga lokalnog stanovništva u razvoju turizma te njihovo znanje o turističkim događajima.

Istraživačko pitanje i hipoteze

Na temelju problema, predmeta i cilja istraživanja postavljaju se istraživačka pitanja. Postavljena su sljedeća istraživačka pitanja: “Kakav stav lokalno stanovništva ima prema razvoju turizma u Gorskom kotaru?” te “Je li lokalno stanovništvo zadovoljno ponudom turističkih događanja u Gorskom kotaru?”. Sukladno tome postavljaju se sljedeće znanstvene hipoteze:

H₁: Lokalno stanovništvo pozitivno percipira razvoj turizma Gorskog kotara.

H₂: Lokalno stanovništvo zadovoljno je ponudom turističkih događanja na području Gorskog kotara.

Znanstvene metode i struktura rada

Znanstvene metode korištene u radu su metoda analize, statistička metoda, metoda deskripcije, induktivna i deduktivna metoda te anketno istraživanje provedeno u aplikativnom djelu rada. Za svrhu pisanja ovog diplomskog rada provedeno je primarno istraživanje, ali su u radu korišteni i sekundarni podaci (podaci vezano za ponudu i potražnju dobiveni od strane Turističke zajednice Gorskog kotara). Istraživanje je provedeno putem online anketnog upitnika koji je izrađen u Google obrascima. Upitnik se slao putem e – maila te društvenih mreža (WhatsApp, Facebook).

Rad se sastoji od uvoda, šest ključnih poglavlja te zaključka, popisa korištene literature i popisa ilustracija. Rad započinje *uvodom* kroz koji su definirani svrha, cilj i predmet istraživanja, znanstvene metode korištene u radu te je opisana kompozicija rada. Prvo poglavlje naslova „*Učinci turizma*“, je teorijsko poglavlje koje se sastoji od tri podnaslova: ekonomski, ekološki i socio – kulturni učinci turizma. U tom se poglavlju pojašnjava podjela učinaka turizma na pozitivne i negativne te se daju primjeri za bolje razumijevanje teksta. Iduće poglavlje, pod nazivom „*Međuodnos lokalne zajednice i turizma*“ također je teorijsko poglavlje, u kojemu se pobliže analizira odnos lokalnog stanovništva i turista, tj. kako lokalno stanovništvo percipira razvoj turizma u svojoj destinaciji. Treće poglavlje, „*Preduvjeti razvoja turizma Gorskog kotara*“ opisuje ljepote

koje krasi Gorski kotar i mogu poslužiti kao odličan preduvjet za razvoj turizma tog područja. „*Analiza turističke ponude Gorskog kotara*“ je peto poglavlje koje obuhvaća prikaz broja i kategorizacije smještajnih objekata i poseban naglasak se daje turističkim događanjima. Sljedeće poglavlje je „*Analiza turističke potražnje Gorskog kotara*“ i prikazuje dolaske i noćenja turista tijekom višegodišnjeg vremenskog razdoblja te koja su mjesta najviše posjećena. Posljednje poglavlje naziva „*Ispitivanje stavova lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara*“, odnosi se na metodologiju i rezultate dobivene provedenim istraživanjem. Na kraju se nalazi *zaključak* u kojemu su navedeni svi bitni rezultati dobiveni ovim radom.

1. Učinci turizma

Turizam je pojava koja se svakodnevno pojavljuje u životima mnogobrojnih ljudi. Na neke utječe direktno, dok na neke indirektno. Zapravo je vrlo teško naći jedinstvenu definiciju koja bi u kratkim i jasnim crtama objasnila što je u stvari turizam te koji se sve pojmovi vežu uz njega. Prema UNWTO – u turizam se može definirati kao društveni, kulturni i ekonomski fenomen koji uključuje kretanje ljudi u zemlje ili mjesta izvan njihovog uobičajenog okruženja, radi osobne ili poslovne/profesionalne svrhe. Nije lako točno precizirati kada je turizam nastao, iz razloga što su ljudi još u dalekoj prošlosti putovali, ali se to bitno razlikuje od današnjeg poimanja turizma. Veliki broj teoretičara početkom turizma smatra Grand Tour (Veliko putovanje) kojeg su poduzimali engleski plemići krajem svojeg obrazovanja. Grand Tour zahvaća razdoblje od 1547. do 1830. godine, a odnosio se na putovanja obrazovne i istraživačke svrhe¹. Iako obuhvaća dosta elemenata radi kojih bi se Grand Tour mogao svrstati pod turističko putovanje, to se i dalje uvelike razlikuje od pojma suvremenog turizma. Može se reći kako su svi potrebni uvjeti za razvoj turizma stečeni tek sredinom 19. stoljeća kada se u turistička putovanja uključuje više društvenih slojeva, a ne samo plemstvo i obrazovani ljudi. Kao prekretnica u razvoju turizma uzima se 1841. godina kada je engleski poduzetnik Thomas Cook organizirao prvo putovanje željeznicom, od Leicestera do Loughborougha². Što se tiče faza razvoja turizma, postoji veliki broj podjela. Prema njemačkom autoru Freyeru (1998.) turizam se dijeli na četiri faze. Pretfaza se odnosi na vrijeme do 1850. godine kada su se putovanja uglavnom odvijala pješice, na konju ili kočijom, a taj luksuz mogli su si priuštiti plemići i poslovni ljudi. Slijedeća je početna faza koja obuhvaća razdoblje od 1850. do 1914. godine i putovanja su se odvijala vlakom ili parobrodom. Tada više nije putovalo samo plemstvo, već su se putovanja proširila i na srednji stalež. Nakon toga slijedi razvojna faza, od 1914. do 1945. godine. Putovalo se vlakom, automobilom i autobusom, a sudjelovali su imućni ljudi i radnici. Posljednja je visoka faza koja traje od 1945. godine na dalje. Način putovanja je uglavnom automobilom ili avionom, a sada si to u razvijenim zemljama mogu priuštiti svi slojevi društva³. Opće je

¹ Čavlek, Bartoluci, Prebežac, Kesar i suradnici, *Turizam – Ekonomske osnove i organizacijski sustav*, 42

² Ibid., 44

³ Čavlek, Bartoluci, Prebežac, Kesar i suradnici, op. cit., 43

poznato kako turizam ima veliki utjecaj na društvo i sve dionike koji sudjeluju u tom procesu te na gospodarstvo i svakodnevni život. Učinci turizma mogu se podijeliti na ekonomske, ekološke i socio – kulturne učinke⁴. Svaki od tih učinaka može imati pozitivnu, ali i negativnu stranu na lokalnoj razini⁵. Negativne učinke nije moguće izbjeći, ali se treba znati nositi sa njima, tj. minimizirati ih, a one pozitivne treba naglasiti. Također, kada se govori o pozitivnim i negativnim učincima turizma, treba uzeti u obzir prihvatni kapacitet destinacije te način na koji se učinci mogu procijeniti⁶. Prihvatni kapacitet odnosi se na točku iza koje više nema smisla ili nije potrebno razvijati turizam iz razloga što bi dovelo do smanjenja zadovoljstva posjetitelja i/ili do narušavanja fizičkog okoliša destinacije. Osim navedenoga, ima još nekoliko čimbenika o kojima treba voditi računa prilikom određivanja učinaka turizma, ali o tome je više riječ u nastavku.

1.1. Ekonomski učinci turizma

Ekonomski učinci turizma se na prvi pogled percipiraju kao uglavnom pozitivni učinci, ali u praksi to nije slučaj. Svakodnevni razvoj turizma doprinosi nastanku ekonomskih učinaka za lokalno stanovništvo, kako pozitivnih tako i negativnih. Ekonomski učinci se odnose na povećanje životnog standarda stanovništva te na pojedine štete i gubitke za gospodarstvo. Pozitivni ekonomski učinci su ti koji „natjeraju“ vladu i organizacije da se uključe u razvoj turističke destinacije, iz razloga što od toga imaju mnogobrojne koristi⁷. Autor Marzuki u pozitivne ekonomske učinke ubraja:⁸

- doprinosi prihodima i životnom standardu
- poboljšanje lokalnog gospodarstva

⁴ M. Meleddu: Tourism, Residents' welfare and economic choice : A literature review, Vol. 00., No. 0., 2013., str. 1 – 24, 1

⁵ F. Almeida – Garcia, A. Balbuena Vazquez, R. Cortes Macias: Resident's attitudes towards the impacts of tourism: Tourism Management Perspectives, Vol. 13., 2015., str. 33 – 40, 33

⁶ Theobald, Global Tourism Third Edition, 80

⁷ J. Kumar, K. Hussain, S. Kannan,: Positive vs negative economic impacts of tourism development: A review of economic impact studies, 2015., str. 405. – 413, 405

⁸ A. Marzuki: Local residents' perceptions towards economic impacts of tourism development in Phuket, Vol. 60., No. 2, 2012., str. 199 – 212, 201

- povećanje mogućnosti zapošljavanja
- poboljšanje ulaganja, razvoja i povećanje potrošnje na infrastrukturu
- povećanje poreznih prihoda
- poboljšanje komunalne infrastrukture
- poboljšanje prometne infrastrukture
- povećanje mogućnosti kupovine (potrošnje)
- široku rasprostranjenost ekonomskog utjecaja u zajednici
- nove poslovne prilike.

Jedan od glavnih pozitivnih ekonomskih učinaka turizma na lokalnu zajednicu je to što turizam doprinosi povećanju prihoda te poboljšava kvalitetu života stanovništva. Osim toga, doprinosi i poboljšanju lokalnog gospodarstva iz razloga što povećanje prihoda i poreznih prihoda utječe na povećanje cjelokupnog BDP – a zemlje. Razvoj turizma otvara nova radna mjesta te ujedno i nove poslovne prilike. Najviše radnih mjesta nudi se tijekom sezone kada je potreban veliki broj novih zaposlenika, ali se nova radna mjesta otvaraju i u ostatku godine. Turizam uvelike utječe na ulaganje i poboljšanje infrastrukture destinacije, kako bi se poboljšala turistička ponuda i postiglo zadovoljstvo kod posjetitelja, a za lokalno stanovništvo to znači bolju kvalitetu života. Još jedan pozitivan ekonomski učinak razvoja turizma je povećanje potrošnje, tj. turisti kada borave u nekoj destinaciji imaju veću tendenciju trošiti nego što to rade u svakodnevnom životu. Razvoj turizma doprinosi stvaranju prihoda privatnim pojedincima, lokalnim vijećima, tvrtkama, dobrovoljnim tijelima i nacionalnoj vladi⁹. Iako ima mnogo pozitivnih ekonomskih učinaka turizma, nužno je spomenuti i one negativne. Negativni ekonomski učinci se ponajviše odnose na štete koje nastaju u gospodarstvu (visoka stopa nezaposlenosti, povećanje cijena i slično). Prema Marzukiju u negativne ekonomske učinke spadaju: ¹⁰

- povećanje cijena dobara i usluga
- povećanje cijena zemljišta i nekretnina
- povećanje troškova života

⁹ J. Kumar, K. Hussain, S. Kannan, op. cit., 406

¹⁰ A. Marzuki, op. cit., 201

- povećanje uvoza radne snage
- troškovi dodatne infrastrukture
- povećanje troškova održavanja cesta i transportnih sustava
- sezonalnost koja stvara probleme visokog rizika i nedovoljnu zaposlenost ili nezaposlenost
- natjecanje za zemljište s drugim (više vrijednim) gospodarskim namjenama
- profiti koje mogu izvoziti vlasnici
- poslovi koji su manje plaćeni.

Najveći negativni ekonomski učinak turizma je povećanje cijena. Lokalno stanovništvo osjeti velike promjene čim se približi vrijeme turističke sezone. Cijene dobara i usluga dožive veliki porast koji se vrlo negativno odražava na kvalitetu života stanovništva. Osim toga, rastu i cijene nekretnina i zemljišta, iz razloga što stranci koji kupuju zemljište ili nekretninu u Republici Hrvatskoj uglavnom mogu ponuditi veći iznos nego lokalni stanovnici. Sve navedeno odražava se na povećanje ukupnih troškova života, zato što se svakodnevne potrepštine trebaju i dalje kupovati, a cijena im uvelike raste. Veliki nedostatak je i uvoz radne snage. To je najviše došlo do izražaja u posljednje dvije do tri godine, kada je na pojedinim poslovima vrlo rijetko za vidjeti nekoga iz Hrvatske, već su uglavnom zaposleni ljudi izvana (Filipinci, Nepalci, Bošnjaci, Srbi, itd.). Uvoz radne snage utječe i na kvalitetu usluge iz nekoliko razloga, npr. zaposlenici nisu dovoljno plaćeni stoga nisu niti motivirani za rad, ali problem je i nedostatak poznavanja stranih jezika i manjak informacija o destinaciji. Nadalje, dolazi do povećanja troškova održavanja cesta i infrastrukture, što opet utječe na povećanje ukupnih troškova života za lokalno stanovništvo. Jedan od ekonomskih učinaka je i sezonski karakter turističke destinacije. Sezonalnost je jako izražena i utječe na zaposlenost. Iako je pretpostavka da turistička sezona povećava zaposlenost, vrlo se često zna čuti kako i dalje nema dovoljno radne snage i da zaposlenici tijekom sezone rade svakodnevne smjene po 12 sati bez slobodnog dana. Uz sve to, za sav taj napor kojemu su sezonski radnici izloženi, velika većina njih ima ispodprosječne plaće, što utječe na zaposlenost i to prelazi u začarani krug gdje se opet dolazi do početne točke. Kao posljednji negativni ekonomski učinak treba se spomenuti da vrlo često lokalna

zajednica ne profitira od razvoja turizma, zato što su vlasnici objekata strani ulagači koji profit uzimaju sebi, a destinacija trpi napore turističke sezone.

Zaključno se može reći kako su ekonomski učinci razvoja turizma pretežito percipirani kao pozitivni, dok se na negativne ne obraća toliko pažnje. Razvoj turizma neke destinacije trebao bi se fokusirati na održavanje pozitivnih ekonomskih učinaka te razviti plan kako se nositi sa onim negativnim učincima, pošto bi bilo suludo očekivati da ih se može u potpunosti izbjeći ili sanirati.

1.2. Ekološki učinci turizma

Turističke destinacije u kojima je razvijen turizam uvelike moraju voditi brigu o ekološkim učincima koje razvoj turizma ostavlja. Velika je poveznica između turizma i okoliša destinacije, a uglavnom se smatra kako razvoj turizma negativno utječe na okoliš. Ekološki učinci mogu se podijeliti na one pozitivne i na one negativne. Turizam može dovesti do veće zaštite i očuvanja prirodnih resursa, ali ih, s druge strane, može oštetiti ili uništiti zato što se razvija u atraktivnim, ali ujedno i „krhkim“ okruženjima¹¹. Za početak će se navesti pozitivni ekološki učinci koji obuhvaćaju:

- povećanje svijesti o zaštiti okoliša i ekološkim problemima
- veću brigu o uređenju nacionalnih parkova, parkova prirode i strogih rezervata
- očuvanje prirodnih područja.

Posljednjih nekoliko godina jedna vrlo aktualna tema je zaštita okoliša. Iako svakim danom sve više dobiva na važnosti, turizam još dodatno naglašava koliko je ta tematika uistinu važna. Ekološki problemi su također jedna od tema koje se svakodnevno spominju i diže se svijest o njima. Dokaz za navedeno je sva veća prisutnost održivog razvoja destinacije. Načela održivog razvoja dijele se na ekološka, ekonomska i društvena (socijalna)

¹¹ F. Almeida – Garcia, A. Balbuena Vazquez, R. Cortes Macias, op. cit., 35

načela¹². Sva ta načela trebaju se poštivati kako bi se osigurao razvoj destinacije, a da se pritom poštuju ključni ekološki procesi i biološki resursi. Turizam potiče i uređenje nacionalnih parkova, parkova prirode te strogih rezervata. Zbog sve većeg interesa za navedena mjesta, nužno je povećati brigu o njihovom uređenju, zato što se radi o prirodnim područjima koja imaju veliki značaj za pojedinu destinaciju, a svakodnevno pretrpe veliki broj posjetitelja. Kao posljednji pozitivni ekološki učinak može se navesti očuvanje prirodnih područja. Zbog razvoja turizma sve se više vodi briga o zelenim površinama, šumama, parkovima, plažama i slično. Može se reći kako razvoj turizma ima dvojaku ulogu u očuvanju prirodnih područja. Iako su prvo navedeni pozitivni ekološki učinci, može se reći kako turizam ima tendenciju stvaranja i mnogo negativnih ekoloških učinaka. Negativni ekološki učinci uglavnom su uzrokovani zbog ljudskog nemara i sve veće pojave masovnog turizma tijekom turističke sezone. Negativnih ekoloških učinaka, nažalost, ima mnogo, ali u nastavku će biti nabrojani samo neki od njih. U negativne ekološke učinke turizma spadaju:

- zagađenje okoliša
- onečišćenje zraka i vode
- prenapučenost
- buka
- pretjerana betonizacija
- iscrpljivanje prirodnih resursa
- problem odlaganja otpada.

Zagađenje okoliša je primarni problem skoro svake turističke destinacije. Prirodni resursi vrlo su važni u privlačenju posjetitelja, ali nerijetko dožive nepoštovanje od strane istih. Osim okoliša, dolazi do onečišćenja zraka i vode. Povećanjem prometa, posebice tijekom ljetnih mjeseci kada je sezona na vrhuncu, dolazi do velikog zagađenja zraka, što je najviše primjetno u velikim gradovima. Onečišćenje vode uzrokovano je zbog prenapučenosti plaža i prekomjernim bacanjem otpada u vodu. U ljetnim mjesecima vrlo je čest prizor plastičnih boca, vrećica i ostalog smeća kako pluta na površini vode. Osim što dovodi do vizualne degradacije prostora, utječe i na degradaciju prirodnog staništa mnogih životinja. Masovni

¹² Črnjar M., Črnjar K.: Menadžment održivog razvoja: ekonomija, ekologija, zaštita okoliša, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Rijeka, 2009., str. 79.

turizam utječe na prenapučenost i povećanje buke u turističkim destinacijama. Neka su područja posjećena u tolikoj mjeri da se to negativno odražava na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Možda najbolji primjer sa naše obale vezano za buku bio bi Split, gdje stanovnici tijekom ljeta ne mogu spavati u miru zbog buke i žamora koji proizlaze od strane turista. Nadalje, uništavanje prirodnih staništa i degradacija okoliša uzrokovani su sve većom betonizacijom, tj. izgradnjom turističkih smještajnih objekata. Uz to se još može i navesti betonizacija plaža kojom se gubi onaj prirodni čar koju je morska obala nekada imala te se zamjenjuje sa betonskom površinom gdje se mogu postaviti plastične ležaljke i suncobrani. Još jedan od negativnih ekoloških učinaka je iscrpljivanje prirodnih resursa. Pitke je vode sve manje, ali se u svrhu privlačenja turista to stavlja u drugi plan. Neke destinacije znaju uvesti restrikciju vode, no i dalje dolazi do nepotrebnog razbacivanja i korištenja vode. Razvoj turizma igra veliku ulogu u stvaranju problema sa odlaganjem otpada. Turisti svojim nesavjesnim ponašanjem i/ili nedovoljnim poznavanjem sistema odlaganja otpada narušavaju izgled i funkcionalnost destinacije koju posjećuju. Također, svakodnevno dolazi i do povećanja obujma otpada, zbog sve većeg broja ljudi na nekom području.

Može se zaključiti kako razvoj turizma u velikoj mjeri negativno utječe na okoliš pojedinog područja. Negativni ekološki učinci uvelike nadmašuju one pozitivne, ali to ne predstavlja problem daljnjem razvoju turizma. Iako turizam ima mnoge štetne ekološke učinke na destinaciju, stanovnici radije podržavaju razvoj turizma radi ekonomske koristi proizašle iz istog, a štetne učinke na okoliš stavljaju u drugi plan¹³.

1.3. Socio – kulturni učinci turizma

Turizam je pojava koja ne bi postojala bez ljudi. Prilikom posjeta turista nekoj turističkoj destinaciji, dolazi do interakcije između lokalnog stanovništva i posjetitelja, a to naravno utječe na obje uključene strane. Turizam utječe na lokalna socio – kulturna obilježja, kao što su navike, običaji, društveni život, uvjerenja i vrijednosti stanovnika turističke destinacije¹⁴.

¹³ F. Almeida – Garcia, A. Balbuena Vazquez, R. Cortes Macias, op. cit., 35

¹⁴ Ibid., 35

Isto kao što ekonomski i ekološki učinci turizma imaju svoje pozitivne i negativne strane, to vrijedi i za socio – kulturne učinke turizma. Za turiste se može reći kako su oni zapravo stranci u nekoj receptivnoj zemlji, stoga svojim načinom odijevanja i pravilima ponašanja utječu na lokalno stanovništvo, ali, su također, vrlo ranjivi iz razloga što se ne nalaze u svom prirodnom okruženju¹⁵. U pozitivne socio – kulturne učinke turizma spadaju:

- porast razine obrazovanja
- upoznavanje novih kultura
- smanjenje nejednakosti
- očuvanje autentičnosti destinacije
- njegovanje tradicije i običaja
- veći interes za očuvanjem kulturno – povijesne baštine
- poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva.

Razvoj turizma doprinosi sve većem razvoju i ulaganju u obrazovanje. Destinacije u kojima je turizam glavni izvor prihoda velike napore ulažu u povećanje razine obrazovanja svojih građana, na način da pružena kvaliteta usluge bude što je moguće bolja. Razvojem turizma dolazi se do upoznavanja novih kultura. Suvremeni turisti u prvi plan stavljaju povezivanje sa lokalnim stanovništvom, dok je u prošlosti najveći fokus bio koncept odmora „sunce i more“. Ovih dana turisti žele upoznati lokalnu tradiciju i običaje te vole upoznavati lokalno stanovništvo. To dovodi do smanjenja nejednakosti među ljudima, iako se taj učinak može sagledati i s pozitivne i s negativne strane (tj. da turizam povećava nejednakosti među ljudima). U razvijenim područjima turizam zapravo smanjuje pojedine nejednakosti između posjetitelja i lokalnih stanovnika, dok u onim konzervativnim i manje razvijenim mjestima dolazi upravo do suprotnog efekta. Zbog razvoja turizma, turističke destinacije više brinu o autentičnosti svog područja te njeguju svoju tradiciju i običaje. Posjetiteljima je vrlo zanimljivo upoznati i naučiti o običajima i kulturi destinacije koju posjećuju, a lokalno stanovništvo voli saznati ponešto o kulturi svog sugovornika. Sljedeći učinak odnosi se na veći interes nositelja turističke ponude za očuvanjem kulturno – povijesne baštine. To obuhvaća renovacije povijesnih građevina, ograničavanje broja posjetitelja kako se ne bi uništila kulturno – povijesna baština, naplaćivanje ulaza i slično. Sve u svemu, može se reći

¹⁵ Theobald, op. cit., 88

kako socio – kulturni učinci turizma doprinose poboljšanju kvalitete života lokalnog stanovništva. S druge strane, ima i onih koji se ne bi složili sa navedenom tvrdnjom. Turistička sezona može biti vrlo težak i naporan period za lokalne stanovnike, ponajviše u manjim sredinama. Velika fluktuacija ljudi u mjestu gdje inače nema toliko „neznanaca“ sa sobom donosi određenu dozu negative. U negativne socio – kulturne učinke turizma spadaju:

- smanjenje sigurnosti
- povećanje stope kriminala
- komercijalizacija kulture
- povećanje nejednakosti
- masovnost turizma
- suživot lokalnog stanovništva i turista
- učinak demonstracije.

Turističke destinacije trebaju se smatrati sigurnima kako bi uopće bile poželjne posjetiteljima. Iako je to jedan od glavnih razloga dolaska turista, opće je poznato kako povećanjem broja ljudi u destinaciji dolazi do smanjenja sigurnosti, kako za lokalno stanovništvo, tako i za turiste. Nadalje, jedan vrlo negativan učinak razvoja turizma je povećanje stope kriminala. Pretjerana uporaba alkohola, droge, pojava vandalizma te prostitucije je cijena koju destinacija plaća zbog (pretjeranog) razvoja turizma. U posljednje vrijeme sve više dolazi do komercijalizacije kulture, tj. pretvaranje kulture u „robu“ koja se prodaje na tržištu. Na taj način kultura gubi svoju vrijednost te postaje nešto što više nije autentično niti jedinstveno. Kada se govori o nejednakosti, turizam može igrati dvojaku ulogu u tome. Već je spomenuto kako turizam može utjecati na smanjenje nejednakosti među ljudima, no isto tako može dovesti i do povećanja nejednakosti. To je posebno izraženo u zemljama gdje turizam nije toliko razvijen i gdje lokalni stanovnici nisu naviknuti na dijeljenje svog prostora sa neznancima. Tada razlike između lokalnih stanovnika i turista postaju još izraženije, a u nekim zemljama to znači i potencijalnu opasnost. Još jedan negativan socio – kulturni učinak je masovnost turizma. Turističke destinacije u kojima je prisutan masovni turizam imaju podosta popratnih problema, osim prenapučenosti. Lokalno stanovništvo bude vrlo nezadovoljno kvalitetom života zbog pretjeranih gužvi, porasta kriminala i slično. Na taj se učinak nadovezuje i slijedeći koji se odnosi na suživot lokalnog

stanovništva sa turistima. Za vrijeme trajanja ljetne sezone lokalno stanovništvo doživljava velike promjene. Dolazi do velikih gužvi u prometu, čekanja u redu po trgovinama, nedostatku parkinga, žamora, buke, a oni trebaju nastaviti sa svakodnevnim aktivnostima kao i do sad. Oni stanovnici koji nemaju nikakve direktne koristi od turizma vrlo negativno gledaju na navedene situacije, dok s druge strane, oni koji ipak dobiju nekakvu korist od turizma lakše prijeđu preko toga. Također, vrlo se često zna pojaviti demonstracijski učinak. Demonstracijski učinak može se objasniti kao situacija u kojoj promatranje turista može dovesti do promjena u ponašanju lokalnih stanovnika¹⁶. Lokalni stanovnici postaju ogorčeni na turiste iz razloga što si oni ne mogu priuštiti takav način života. Demonstracijski učinak posebno pogađa mlađu populaciju koja je spremna iseliti iz ruralnih područja kako bi pronašla svoj „demonstrativni“ način života u urbanim sredinama¹⁷.

Zaključno, za socio – kulturne učinke turizma može se reći kako njihovo percipiranje na pozitivne ili negativne ovisi o mnogo faktora. Iako ima mnogo pozitivnih učinaka, isto tako ima i onih negativnih. Vrlo je teško odrediti koji su učinci prevagnuli, iz razloga što je gotovo pa nemoguće svakome ugoditi, ali i svatko ima svoje mišljenje u vezi pojedinih stvari.

¹⁶ Mason, *Tourism Impacts, Planning and Management*, 44

¹⁷ *Ibid.*, 44

2. Međuodnos lokalne zajednice i turizma

Turizam svakodnevno doživljava sve veći razvoj. Prije se turizam poglavito bazirao na konceptu „sunce i more“ te su turisti putovali upravo iz tog razloga. Odmor, relaksacija i bijeg od svakodnevnice bili su glavni razlozi odlaska na odmor. Međutim, u posljednjih nekoliko godina razlozi odlaska na putovanje su se promijenili. Suvremeni turisti preferiraju aktivni odmor u odnosu na pasivni, željni su učenja i istraživanja, a posebnu ulogu ovdje igra lokalna zajednica. Veliki fokus stavljaju na upoznavanje lokalne zajednice, njihove kulture, običaja, tradicije, tj. načina života. Lokalno stanovništvo u velikoj je mjeri voljno sudjelovati u interakciji sa turistima, ali to najviše ovisi od mjesta do mjesta.

Na razvoj turizma neke destinacije može utjecati pozitivan ili negativan stav lokalne zajednice. Prilikom nastajanja turističke destinacije, kvaliteta života lokalnog stanovništva prolazi kroz radikalne promjene, koje ne moraju nužno biti negativne¹⁸. Ukoliko lokalno stanovništvo ima pozitivan stav prema turizmu i vidi svoju ulogu u razvoju istog, turizam može rasti i razvijati se. S druge strane, lokalno stanovništvo može imati i negativan stav prema razvoju turizma u svome mjestu. U svakoj destinaciji postoje ograničenja turističkog rasta koja su povezana sa kapacitetom mjesta i kvalitetom života u lokalnoj zajednici. U slučaju da se te zadane granice prijeđu, kod lokalnog stanovništva se počinje stvarati negativan stav prema razvoju turizma¹⁹. Čimbenici koji utječu na stvaranje pozitivnog ili negativnog stava lokalnog stanovništva na razvoj turizma su:

- razina ovisnosti o turizmu
- razina lokalnog turističkog razvoja
- korištenje turističkih resursa od strane stanovnika
- osjećaji prema zajednici i predanost zajednici.²⁰

Ovisnost destinacije o turizmu uglavnom se negativno percipira. Područja koja većinu svog gospodarstva baziraju na turizmu mogu biti vrlo uspješna, ali je to vrlo rizično. Nužno

¹⁸ M. Ambrož: Attitudes of local residents towards the development of tourism in Slovenia: The case of the Primorska, Dolenjska, Gorenjska and Ljubljana regions, Vol. 14., No. 1., 2008., str. 63 – 79, 64

¹⁹ Ibid., 64

²⁰ S. M. Sanchez Canizares, J. M. Nunez Tabales, F. J. Fuentes Garcia: Local residents' attitudes towards the impact of tourism development in Cape Verde, Vol. 10., No. 1., 2014., str. 87 – 96, 89

je da destinacija podjednako razvija svoje gospodarske grane, a ne da se fokusira samo na turizam. Najbolji primjer koji potvrđuje koliko je to zapravo loše je 2020. godina u kojoj se pojavila pandemija COVID – 19 i na određeni period zaustavila razvoj turizma. Ukoliko je destinacija previše ovisna o turizmu, lokalno stanovništvo može imati podijeljena mišljenja. Dio stanovništva koji izravno sudjeluje ili ima nekakve koristi od turizma pozitivno gleda na ovisnost o turizmu. S druge strane, oni koji nemaju koristi od turizma većinom vide jedino loše strane turizma. Na stvaranje stava o razvoju turizma utječe i razina lokalnog turističkog razvoja. U mjestima gdje se turizam tek počinje intenzivnije razvijati stavovi lokalnih stanovnika uglavnom budu negativni. To se ponajviše odnosi na ruralna područja gdje su ljudi naviknuti na svoju rutinu i mir. Dolazak turista za lokalne stanovnike označava gubitak slobode i prilagođavanje zahtjevima i potrebama turista. S druge strane, na temelju istraživanja utvrdilo se kako su najviše razine turističkog razvoja povezane s najnižim razinama zadovoljstva u zajednici²¹. Nadalje, razvoj turizma doprinosi stvaranju novih resursa u destinaciji, koji su dostupni turistima, ali i lokalnim stanovnicima. Lokalno stanovništvo može koristiti navedene resurse te se na taj način proširuje turistička ponuda destinacije. Stvaranje novih turističkih resursa, kao što su restorani, barovi, predstave, kino na otvorenome, itd. pozitivno utječe na lokalno stanovništvo iz razloga što otvara nova radna mjesta, no, isto tako, stanovnicima pruža mjesto za izlazak. Lokalno stanovništvo stvara svoj stav vezano za razvoj turizma na temelju osjećaja i predanosti prema zajednici. Oni stanovnici koji su vrlo vezani za svoju zajednicu mogu razvoj turizma shvatiti kao prijetnju za svoje mjesto, iz razloga što turizam donosi mnogo negativnih učinaka (porast kriminala, pretjerana konzumacija alkohola, droge, vandalizam i slično). S druge strane, razvoj turizma u destinaciji mogu percipirati kao nešto pozitivno, zato što turizam donosi mnoge dobrobiti.

Lokalna zajednica je zaslužna za to hoće li se turizam razvijati ili neće te u kojoj mjeri. Odnos između lokalne zajednice i turizma može biti vrlo kompleksan. Lokalna zajednica će podržati daljnji razvoj turizma u destinaciji ukoliko od toga dobije nekakve koristi. Ako većinski prevladavaju pozitivni ekonomski, ekološki i socio – kulturni učinci turizma, tada će lokalno stanovništvo pozitivno percipirati razvoj turizma. Kako bi uopće došlo do pozitivnih učinaka turizma, lokalno stanovništvo mora biti uključeno u proces razvoja turizma, jer su upravo njihova kultura, običaji i tradicija ono što turiste privlači u destinaciju.

²¹ F. Almeida – Garcia, A. Balbuena Vazquez, R. Cortes Macias, op. cit., 36

2.1. Destinacijski dionici

Svaka turistička destinacija treba imati svoje dionike koji tu destinaciju čine uspješnom. Dionik se može definirati kao svaka osoba ili organizacija koja ima interes ili utjecaj vezan za poduzeće/projekt ili je na neki način obuhvaćena utjecajima djelovanja tog poduzeća/projekta (u ovom slučaju destinacije)²². Suradnja dionika u destinaciji prepoznata je kao važan dio planiranja i upravljanja turističkom destinacijom. Međutim, svi dionici u destinaciji nemaju istu razinu moći i utjecaja u aktivnostima suradnje ili donošenju odluka²³. U turističkoj destinaciji dionici se mogu podijeliti na:

- vladu (međunarodnu, nacionalnu, regionalnu i lokalnu) i vladine odjele povezane s turizmom
- turističke organizacije (međunarodne, nacionalne, regionalne i lokalne)
- turističke poduzetnike
- turističke djelatnike
- lokalno stanovništvo²⁴.

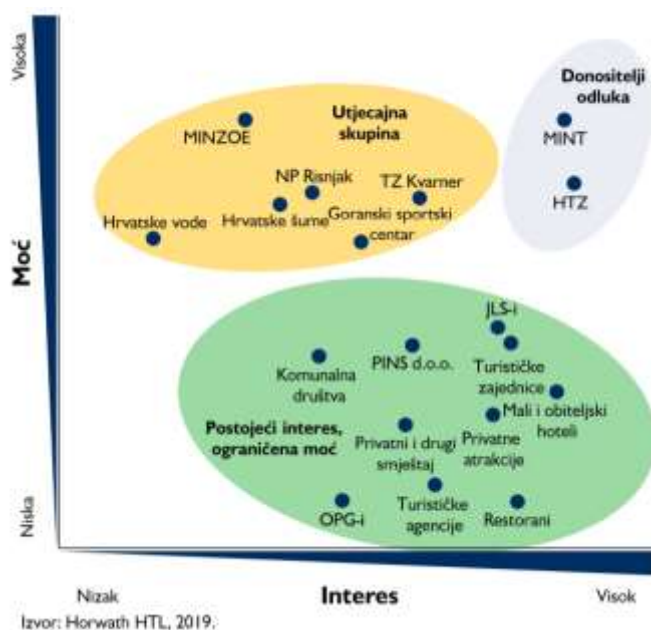
Svi navedeni dionici trebaju surađivati kako bi došlo do razvoja turističke destinacije. Vlada i vladini odjeli povezani s turizmom imaju značajnu ulogu u razvoju turizma. Oni donose odluke vezano za izgradnju i obnovu turističke infrastrukture, što se odnosi na izgradnju turističkih smještajnih objekata te razvoj prometnih veza kojima bi turistička destinacija bila dostupnija turistima. Turističke organizacije tj. zajednice upravljaju razvojem turizma neke destinacije, brinu se o promociji turističke ponude te planiranju turizma destinacije. U današnje vrijeme poznatije su kao destinacijske menadžment organizacije i vode glavnu ulogu u kreiranju ponude kojom se privlače mnogobrojni turisti. DMO može biti uključen u razvoj ponude na četiri različita načina. Može biti promatrač, kada proizvod kreiraju drugi dionici, a on samo nadgledava. Zatim, može biti voditelj te onda pruža osnovne informacije i savjete dionicima koji se žele uključiti u stvaranje

²² doc. dr. sc. Jelena Đurkin Badurina – autorski nastavni materijali iz kolegija „Turizam i lokalna zajednica“

²³ H. Saito, L. Ruhanen: Power in tourism stakeholder collaborations: Power types and power holders, Vol. 31., 2017., str. 189 – 196, 189

²⁴ Ibid., 190

proizvoda. Treća uloga je istraživač, kada preuzima aktivnu ulogu za stvaranje proizvoda. Kao posljednje, može biti partner, kada pruža različite oblike potpore (financijsku potporu, ulaganja, itd.)²⁵. Turistički poduzetnici mogu biti izravno ili neizravno povezani s turizmom. Izravno su povezani u slučaju da nude usluge smještaja ili ugostiteljske usluge, dok su neizravno povezani ako imaju usluge koje nisu direktno usmjerene turistima, ali ih turisti mogu koristiti (npr. frizerski salon). Turistički djelatnici nalaze se na „prvoj fronti“ susreta s turistima. Njihova je uloga turistima dati osjećaj da su dobrodošli te pružiti im sve nužne informacije. Također, što je njihova usluga bolja to će turisti biti zadovoljniji i imati će pozitivno turističko iskustvo u pojedinoj destinaciji. Lokalno stanovništvo je jedan od bitnijih dionika turističke destinacije. Educiranjem lokalnog stanovništva postiže se njihovo uključivanje u turistički razvoj destinacije. Ukoliko lokalno stanovništvo ima pozitivan stav naspram razvoja turizma u svojoj destinaciji, pružiti će minimalan otpor uvođenju nekakvih promjena. U nastavku je slika gdje su prikazani destinacijski dionici za Gorski kotar.

Slika 1 Destinacijski dionici u Gorskom kotaru
Izvor: Master plan turističkog razvoja Gorskog kotara

Prethodna slika prikazuje matricu interesa i moći utjecaja na turistički razvoj Gorskog kotara, tj. dionike koji sudjeluju u razvoju turizma. Može se vidjeti kako najveći utjecaj u donošenju odluka imaju Ministarstvo turizma i Hrvatska turistička zajednica. U

²⁵ Magaš, Vodeb, Zadel: *Menadžment turističke organizacije i destinacije*, 37

dionike sa visokim interesom za razvoj turizma, ali malom moći spadaju turističke zajednice i turističke agencije te nositelji smještaja i ugostiteljskih usluga. Potrebno je da svi dionici zajedno upravljaju razvojem turizma te bi na taj način postigli bolje rezultate.

2.2. Uloga lokalne zajednice u turizmu

Lokalna zajednica je vrlo bitan dionik turističke destinacije, ponajviše iz razloga što se turizam odvija unutar njezinih prostora. Također, smatraju se legitimnim i moralnim dionicima razvoja turizma, zato što njihovi interesi utječu ili su pod utjecajem ključnih donositelja politika²⁶. Jedan od temeljnih elemenata razvoja turizma je poticanje lokalne zajednice da sudjeluje u razvoju turizma, jer je to ključno za održivost turizma²⁷. Lokalna zajednica treba biti uključena u sve faze razvoja turizma, počevši od planiranja pa sve do implementacije.

Stanovnici mogu biti uključeni u turizam na razne načine. Najčešći primjer je kada su zaposleni u turizmu. Turistički djelatnici trebaju uvijek biti spremni zadovoljiti zahtjevima gostiju i pružiti zadovoljavajuću kvalitetu usluge. Dojam kakav turistički djelatnici ostave na turiste može uvelike utjecati na njihovu percepciju cijele destinacije. Rad u turizmu može biti vrlo stresan i zahtjevan te je potrebno uvijek dati svoj maksimum, sve iz razloga da gost bude zadovoljan. Osim kao djelatnici u turizmu, lokalni stanovnici mogu nuditi vlastitu uslugu smještaja, npr. obiteljski hotel, OPG, privatni smještaj i slično. Na taj su način uključeni u proširenje turističke ponude svog mjesta. Nudeći turističke usluge direktno su povezani s turistima i ulaze u interakciju s njima. Turisti vole upoznavati lokalno stanovništvo i saznati ponešto o njihovom načinu života, svakodnevnim obavezama i slično. Nadalje, dio stanovništva nije direktno uključen u turizam i ne bavi se turizmom, ali sudjeluju u planiranju i razvoju turizma. To se odnosi na građevinare, koji su ključni za izgradnju turističkih sadržaja, zatim komunalna poduzeća koja su zaslužna za čistoću i

²⁶ M. Muganda, A. Sirima, P. M. Ezra: The role of local communities in tourism development: Grassroots perspectives from Tanzania, Vol. 41., No. 1., 2013., str. 53 – 66, 55

²⁷ Ibid., 53

uređenost destinacije, itd. Bez navedenih usluga (i još mnogih drugih) turizam se ne bi mogao razvijati.

Osim samog uključivanja lokalnog stanovništva u turizam, bitno je uvažavati njihove potrebe. Turizam se ne bi trebao razvijati na način da smanjuje kvalitetu života lokalnog stanovništva, već upravo suprotno. Prilikom donošenja odluka o planiranju i razvoju turizma, trebaju se uzeti u obzir potrebe i želje stanovnika tog mjesta. Ako su stanovnici zadovoljni donesenim odlukama, postoji veća mogućnost da će se htjeti uključiti u daljnji razvoj turizma i imati pozitivan stav prema turizmu. Uključivanje lokalne zajednice u razvoj turizma doprinosi smanjenju negativnih učinaka turizma i povećanju onih pozitivnih. Glavna svrha sudjelovanja lokalne zajednice je uključivanje stanovnika u procese dizajniranja i donošenja odluka. Uključivanje zajednice u donošenje odluka povećava povjerenje stanovnika u razvoj turizma, ali i doprinosi poboljšanju planova, pružanju usluga te se promiče osjećaj zajedništva, radi okupljanja ljudi koji dijele zajedničke ciljeve²⁸.

²⁸ M. Muganda, A. Sirima, P. M. Ezra, op. cit., 55

3. Preduvjeti razvoja turizma Gorskog kotara

Gorski kotar sastavni je dio Primorsko – goranske županije. Nalazi se između Kvarnera i kontinentalnog djela Hrvatske. To je područje ponajviše poznato po svojoj očuvanoj prirodi i netaknutom okolišu, stoga ne čudi kako upravo Gorski kotar krasi nazivi poput „zelena oaza Hrvatske“ ili „zeleno srce Hrvatske“. Zbog svoje odlične prometne dostupnosti Gorski kotar počeo se intenzivnije razvijati u 18. i 19. stoljeću kada se kroz njega razvijaju dva važna cestovna pravca, tj. Karolina (1726. – 1732.) i Lujzijana (1803. – 1811.)²⁹. Lujzijana je tada predstavljala jednu od najmodernijih prometnica toga doba te je služila za povezivanje sjevera i juga Hrvatske, kakvu funkciju ima i dan danas.

Gorski kotar u posljednjih nekoliko godina postaje sve atraktivnija turistička destinacija. Netaknuta priroda i svjež i planinski zrak samo su neke od prednosti koje taj kraj nudi svojim posjetiteljima. Značajan interes za Gorskim kotarom pokazao se prilikom pojave pandemije COVID – 19, pošto su ljudi tražili bijeg od svakodnevnice, a ta im je destinacija pružala mir i sigurnost. Osim mira i sigurnosti koju pruža turistima, Gorski kotar ima još mnogo ljepota koje se mogu ponuditi postojećim i potencijalnim turistima; čiste rijeke i jezera, mnogobrojne planinske staze, kulturno – povijesni lokaliteti, bogata tradicionalna goranska kuhinja te gostoljubivost domaćina. Kako bi se dobio pravi dojam svih goranskih ljepota, u nastavku će se opisati preduvjeti razvoja turizma Gorskog kotara u obliku prirodno – geografskih preduvjeta, kulturno – spomeničkih preduvjeta, prometnih preduvjeta te demografskih preduvjeta i intelektualnog kapitala.

3.1. Prirodno – geografski preduvjeti

Gorski kotar smješten je na zapadnom djelu Republike Hrvatske te spada u Primorsko – goransku županiju. To je područje koje povezuje Kvarnersko primorje i Panonsku

²⁹Jakša Opačić, *Nezaboravni izleti Hrvatskom – Gorski kotar, Lika, Istra i Kvarner*, 6

Hrvatsku³⁰. Prostire se na 1270 kilometara kvadratnih, od kojih više od 80% otpada na šume. Gorski kotar može se podijeliti na tri dijela: zapadni, istočni i sjeverni dio³¹. Zapadni dio usko je vezan uz Rijeku i Kvarnersko primorje, koje obuhvaća širu riječku rivijeru sve do Karlobaga. Istočni dio nalazi se u blizini Zagreba i Karlovca, dok je sjever najviše pod utjecajem Slovenije, iz razloga što se na tom djelu duž rijeke Čabranke i Kupe prostire hrvatsko – slovenska granica. Gorski kotar obuhvaća 3 grada (Delnice, Čabar i Vrbovsko) i 6 općina (općina Skrad, općina Fužine, općina Mrkopalj, općina Ravna Gora, općina Brod Moravice i općina Lokve)³². Od gradova se po veličini ističu Delnice, koje su smještene na Delničkom polju te su okružene vrhovima Petehovac, Japlenški vrh i Drgomalj, dok od općina je najveća općina Fužine, vrlo poznata po svom jezeru Bajer.

Za goransko podneblje karakteristična su dva tipa klime; snježno – šumska klima na predjelima iznad 1200 metara nadmorske visine te umjereno – toplu kišnu klimu u nižim područjima³³. Zime su oštre, hladne i duge, sa mnogo padalina, od kojih najveću pažnju zaokuplja snijeg. Ljeta su svježija i vremenski kratko traju, uz prosječne temperature od 17 stupnjeva. Najtopliji mjesec je srpanj, dok je najhladniji siječanj (prosječna temperatura -1,2 stupnjeva). Što se tiče oborina, najučestalije su u studenome i prosincu (tada ima i najviše magle), dok je snježni pokrivač najučestaliji u siječnju i veljači. Najmanje oborina ima u kolovozu te je tada idealno vrijeme za osvježavanje u svježim rijekama.

Od mnogobrojnih prirodnih ljepota koje Gorski kotar nudi, prvo će se pobliže objasniti planine, po kojima je to područje posebno poznato. Na spomen riječi „planina“ prva asocijacija bila bi Risnjak. Risnjak je jedini nacionalni park na području Gorskog kotara, proglašen 1953. godine te je tako postao treći po redu nacionalni park u Republici Hrvatskoj (odmah nakon NP Plitvička jezera i NP Paklenica). Područje Nacionalnog parka može se podijeliti na tri geomorfološke cjeline. Prva cjelina odnosi se na zapadni i sjeverozapadni dio gdje se nalaze vrhovi Risnjaka i Snježnika, zatim središnji i jugoistočni dio koji se prostire na krškoj zaravni te sjeverni dio koji obuhvaća dolinu rijeke Kupe³⁴. Poseban je po svojoj flori i fauni, iako je to u prošlosti bilo puno raznolikije nego li je to danas. Na području Risnjaka obitavalo je mnogo divljih životinja, kao što su medvjedi,

³⁰ Područje omeđeno rijekama Savom, Dravom, Kupom i Sutlom te Požeškim gorjem

³¹ Gorski kotar, *Zelena oaza Europe* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/gorski-kotar/> >

³² Gorski kotar, *Turističke karte* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/turisticke-karte/> >

³³ Gorski kotar, *Zelena oaza Europe* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/gorski-kotar/> >

³⁴ NP Risnjak, *Reljef* < raspoloživo na: <https://www.np-risnjak.hr/reljef/> >

vukovi, divlje svinje te risovi (po kojima je to područje dobilo ime). Opće je poznato kako su risovi ugrožena vrsta te im prijete izumiranje, no smatra se kako je Risnjak ključno područje za opstanak te zaštićene životinjske vrste. Osim navedenih sisavaca, na području Risnjaka nalaze se i razne ptice (preko 100 različitih vrsta); od najpoznatijih istaknuo se tetrijeb gluhan (lat. *Tetrao urogallus*) koji ima status ugrožene vrste te sivi sokol (lat. *Falco peregrinus*) i mali ćuk (lat. *Glaucidium passerinum*) koji imaju status rizične vrste³⁵. Također, na Risnjaku se mogu vidjeti različite vrste gmazova, vodozemaca i kukaca. Što se tiče flore, tj. biljnog svijeta, najveću površinu Nacionalnog parka zauzima šuma bukve i jele, zatim šuma jele i smreke s milavom, gorska šuma smreke s pavlovcem, šuma jele s rebračom, itd.³⁶. Zbog pretežito brdovitog područja, na Risnjaku nema puno travnjaka i livada. Najzastupljenija vrsta tla je crnica (na vapnencu i dolomitu). Takvo je tlo karakteristično za planinska područja (između 900 i 1600 metara nadmorske visine). Boja tla varira između tamnosmeđe i crne te je vrlo bogato humusom. Na tom području karakteristični su crni grab, crni jasen, hrast medunac, bukova te bukovo – jelova šuma³⁷. Risnjak je odlično mjesto za ljubitelje prirode, ljude željne avanture i sve one koji žele odmor za dušu i tijelo. Od planina se još ističu Bijele i Samarske stijene. To je područje 1985. godine proglašeno strogim rezervatom, tj. dobilo je najstroži oblik zaštite prirode. Nalaze se na području Velike Kapele te se prostiru kroz dvije županije (Primorsko – goransku i Karlovačku županiju). Bijele i Samarske stijene najpoznatije su po svom krškom krajoliku te flori i fauni. Od faune se ističu medvjedi, sove ušare, crni daždevnjak i slično, dok su od flore najpoznatiji runolist, siva ljepika, planinski kotrljan, itd.³⁸. Kao posljednja planina koja će se pobliže objasniti jest Bjelolasica. Prostire se na sjeverozapadnom djelu planinskog masiva Velike Kapele. Najviši vrh Bjelolasice, pod nazivom Kula, čini najviši vrh Gorskog kotara, ukupne visine 1534 metara³⁹. Najveći dio Bjelolasice zauzima bukova šuma sa gorskim javorom. Na području Bjelolasice je 1986. godine izgrađen Hrvatski olimpijski centar (HOC) Bjelolasica, koji je već duži niz godina izvan funkcije, ponajviše zbog požara koji se dogodio 2011. godine gdje je glavna zgrada u potpunosti izgorjela.

³⁵ NP Risnjak, *Ptice* < raspoloživo na: <https://www.np-risnjak.hr/ptice/> >

³⁶ NP Risnjak, *Šuma i šumske zajednice* < raspoloživo na: <https://www.np-risnjak.hr/suma-i-sumske-zajednice/> >

³⁷ NP Risnjak, *Tipovi tala* < raspoloživo na: <https://www.np-risnjak.hr/tipovi-tala/> >

³⁸ Croatian protected areas < raspoloživo na: http://www.9aff.sovaprojekt.hr/opisi/bijele_samarske_stijene.html >

³⁹ Bilić et al., *Hrvatska – Turistički vodič*, 54

Nakon planina, sljedeće prirodne ljepote o kojima će se više reći jesu park šume. Park šume su kategorija zaštite okoliša kojima je namjena očuvanje bioraznolikosti i krajobraznih vrijednosti. Prva park šuma koja će se opisati je park šuma Golubinjak. Nalazi se u neposrednoj blizini naselja Lokve te je idealna destinacija za ljubitelje prirode. Na ulazu u Golubinjak nalazi se prostrana livada na kojoj je smješten restoran. Kroz Golubinjak se prostire staza za planinarenje koja započinje impresivnim prizorom, tj. „Kraljicom šume“. „Kraljica šume“ je stablo jele staro preko 250 godina, koje se seže u visinu preko 35 metara. Prilikom šetnje kroz park šumu Golubinjak mogu se zateći razne atraktivnosti, kao što su Ledena špilja (špilja u kojoj se led može zadržavati sve do ljeta), Paklena vrata (kameni prolaz širine 4 metara te visine 8 metara) te Golubinja polušpilja (nekadašnja špilja u kojoj su obitavali golubovi, po kojima je zapravo cijelo to područje dobilo naziv). Sljedeća park šuma je Japlenški vrh koja se nalazi na području Grada Delnica. Japlenški vrh proglašen je park šumom 1953. godine te obuhvaća površinu od 173 hektara. Ovo šumovito područje bukve i jele stanište je mnogobrojnih biljnih i životinjskih vrsta. Na tom se području mogu pronaći neke endemske i reliktn⁴⁰ vrste kao što su mišje uho, velika mrtva kopriva, volujsko oko i slično⁴¹. Unutar same park šume Japlenški vrh nalazi se mali zoo vrt gdje se mogu vidjeti jelena lopatari. Osim jelena lopatara, šetnjom šumom mogu se vidjeti srne, vjeverice, puhovi i razne vrste ptica (sjenice, djetlići, crvendaći, itd.).

Na području Gorskog kotara nalazi se i nekoliko špilja, od kojih su najpoznatije špilja Lokvarka te špilja Vrelo, o kojima će više biti riječ u nastavku. Špilja Lokvarka otkrivena je 1911. godine i smatra se najdubljom špiljom u Hrvatskoj. Do sada otkrivena duljina špilje iznosi 1179 metara, dok je dubina 275 metara. Špilja se sastoji od 6 etaža, od kojih su 4 dostupne posjetiteljima⁴². Što se tiče špilje Vrelo, ona je otkrivena prilikom izgradnje akumulacijskog jezera Bajer na području Fužina, pedesetih godina prošlog stoljeća. Duljina špilje iznosi 300 metara, ali specifična je po tome što je špilja u potpunosti ravna, stoga je dostupna svim posjetiteljima. Veliku atrakciju u špilji čine gorski izvor, jezero i ponor⁴³. Od špilja su još poznate Muževa Hišica koja se nalazi u sklopu kanjona Vražji prolaz te Hajdova hiša koja se smatra najvećom špiljom u Gorskom kotaru, ali je dostupna samo speleolozima (zbog svoje teške dostupnosti, onemogućen je ulaz za posjetitelje).

⁴⁰ Relikt – populacija koja je bila raširenija/raznolikija u prošlosti

⁴¹ Priroda, *Japlenški vrh* < raspoloživo na: <https://ju-priroda.hr/zasticena-podrucja-pgz/japlenски-vrh/> >

⁴² Gorski kotar, *Špilje* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/spilje/> >

⁴³ TZ Fužine, *Špilja Vrelo* < raspoloživo na: https://www.tz-fuzine.hr/hr/spilja_vrelo/148/14 >

Sljedeće prirodne atrakcije koje čine odličan preduvjet za razvoj turizma na području Gorskog kotara su kanjoni. Kanjon Kamačnik poznati je goranski dragulj koji se krije na području Grada Vrbovskog. Godine 2002. proglašen je zaštićenim značajnim krajobrazom i prostire se na površini od 74,44 hektara. Kroz kanjon vodi pješačka staza koja započinje na ušću Kamačnika gdje se nalazi ugostiteljski objekt. Staza vodi do izvora rječice Kamačnik gdje se nalazi malo jezero smaragdno zelene boje, koje se ubraja u pet najdubljih izvora u Hrvatskoj (trenutne dubine 118 metara)⁴⁴. Nadalje, Vražji prolaz i Zeleni vir dvije su zasebne prirodne atrakcije koje su spojene u jedinstveni zaštićeni značajni krajobraz. Osim što to područje spada u zaštićeni značajni krajobraz, 1962. godine proglašeno je i posebnim geomorfološkim rezervatom. Vražji prolaz je kanjon dužine oko 800 metara koji je nastao kao posljedica djelovanja vode na površini. U sklopu kanjona nalaze se potočić Jasle i već navedena Muževa hiša. Ta je špilja poznata kao stanište strogo zaštićene vrste šišmiša potkovnjaka. Zeleni vir je vodopad visine 70 metara gdje se također nalazi i špiljski izvor. Obje atrakcije povezane su pješačkom stazom koja je dosta zahtjevna, stoga nije dostupna svima.

Od rijeka na području Gorskog kotara ističu se rijeka Kupa, rijeka Dobra, rijeka Čabranka i rijeka Gerovčica. Kupa je tijekom ljetnih mjeseci pogodna za kupanje te se mogu odvijati aktivnosti poput raftinga, vožnje čamcima i slično. Rijeka Kupa najpoznatija je po svom izvoru tirkizno zelene boje. Do izvora se može doći iz nekoliko različitih smjerova, npr. iz sela Razloge, iz sela Kupari ili iz Kupske doline iz sela Hrvatsko. Izvor rijeke nalazi se na području Nacionalnog parka Risnjak te se to područje smatra zaštićenim još od 1963. godine. Druga po veličini rijeka u Gorskom kotaru je rijeka Dobra. To je rijeka ponornica koja se prostire na području istočno od Skrada te se kod Vrbovskog priključuje u kanjon Kamačnik. Uz dužinu rijeke nalazi se kratka šetnica koja vodi do izvora rijeke gdje se nalazi stari mlin. Sljedeća je rijeka Čabranka koja čini prirodnu granicu između Hrvatske i Slovenije. Proglašena je zaštićenom 1961. godine te je dugačka svega 15 kilometara⁴⁵. Posljednja rijeka je rijeka Gerovčica koja izvire u mjestu Zamost. Osim što predstavlja prekrasnu prirodnu atrakciju, postoje legende koje govore kako voda Gerovčice ima ljekovita svojstva.

⁴⁴ Visit Vrbovsko, *Kamačnik* < raspoloživo na: <https://visitvrbovsko.hr/kamacnik/> >

⁴⁵ Gorski kotar, *Rijeke* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/rijeke/> >

Kao posljednje prirodne atrakcije ostala su svima poznata goranska jezera. Lokvarsko jezero je umjetno stvoreno jezero nastalo 1954. godine kada je izgrađena brana kojom je zaustavljen tok rijeke Lokvarke⁴⁶. Jezero je na nekim dijelovima duboko do 40 metara i vrlo je popularno odredište sportaša, rekreativaca i ribiča. Davne 1973. godine na tom je jezeru ulovljena najveća riječna pastrva na svijetu, težine 25,40 kilograma⁴⁷. Prvotni naziv jezera bio je „Omladinsko jezero“ iz razloga što je pri izgradnji brane sudjelovao veliki broj „dobrovoljnih“ brigadira. Sljedeće jezero je jezero Bajer koje se nalazi u Fužinama. Ovo umjetno akumulacijsko jezero je nastalo početkom pedesetih godina prošlog stoljeća (1952. godine) izgradnjom brane na rijeci Ličanki⁴⁸. Idealno je mjesto za provesti aktivan dan u prirodi šetajući uz samo jezero. Tijekom ljetnih mjeseci moguće je popiti piće u ugostiteljskim objektima uz jezero ili jezero obići turističkim vlakićem. Velika atrakcija na jezeru Bajer je mogućnost razgledavanja jezera vožnjom u konjskoj zaprezi. Osim toga, jezero je pogodno za kupanje, ronjenje, vožnju kanuom ili turističkim brodićem te za rekreacijske aktivnosti (na pojedinim lokacijama uz jezero nalaze se sprave za vježbanje). Šetnica oko jezera dugačka je oko 6 kilometara te vodi do obližnjeg jezera Lepenica. Jezero Lepenica vrlo je popularno tijekom ljetnih mjeseci kada se veliki broj posjetitelja dolazi kupati. To je najveće od tri jezera koja se nalaze u fužinarskom kraju. Poznato je po odvijanju natjecanja u orijentacijskom ronjenju. Sljedeće jezero je jezero Potkoš. To je najmanje i najmlađe jezero koje se nalazi u fužinarskom kraju. Nalazi se između Fužina i Liča i atraktivna je lokacija za boravak u prirodi i održavanje piknika. Posljednje je na redu Čogrljevo jezero. To je jezero smješteno u mjestu Moravice, nedaleko Vrbovskog. Najviše je poznato radi svog jedinstvenog izvora kojeg zapravo sačinjava pet manjih izvora koji se potom ulijevaju u jezero.

Gorski kotar krije neodoljive prirodne ljepote te su gore navedene neke od najpoznatijih. Može se reći kako prirodne ljepote tog područja stvaraju odlične preduvjete za razvoj turizma. Također, s obzirom na klimu, razvoj turizma mogao bi biti cjelogodišnji, pošto se u svakom djelu godine može pronaći nekakva zanimljiva aktivnost koja bi posjetitelje privukla upravo u Gorski kotar.

⁴⁶ Gorski kotar, *Jezera* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/jezera/> >

⁴⁷ Općina Lokve, *Lokvarsko (Omladinsko) jezero* < raspoloživo na: <http://lokve.hr/opcina/lokve/zemljopis/lokvarsko-omladinsko-jezero> >

⁴⁸ Jakša Opačić, op. cit., 11

3.2. Kulturno – spomenički preduvjeti

Počeci Gorskog kotara sežu još u doba gornjeg paleolitika, što potvrđuju pronađeni tragovi pračovjeka u špilji Bukovac. Kroz vrijeme, Gorski kotar je uglavnom bilo područje koje je dijelilo primorsku i panonsku Hrvatsku, no krajem 18. stoljeća postaje jedan od važnijih prometnih područja u Hrvatskoj. Iz razloga što se Gorski kotar nalazi na raskršću primorskog, panonskog, mediteranskog i alpskog kruga došlo je do ispreplitanja više različitih kultura.

Gorski je kotar u starome vijeku bio područje koje se naveliko izbjegavalo zbog njegovog šumovitog i brdovitog izgleda koji je bio vrlo teško prohodan. Takva se praksa nastavila i tijekom rimske vladavine, kada se Gorski kotar našao između dviju rimskih provincija, Panonije i Dalmacije. Za vrijeme provale barbara sa istoka, kako bi se Rimljani obranili, sagradili su „Liburnijski limes“ tj. zid koji se protezao s Kvarnera, preko Grobničkog polja pa sve do Prezida u Gorskom kotaru⁴⁹. Ostaci tog zida sačuvani su i dan danas. Gorski kotar počeo se intenzivnije naseljavati tek sredinom 18. stoljeća, a svemu tome zapravo prethodi pojava obitelji Frankopan. Knezovi Krčki, ili poznatiji pod nazivom „Frankopani“ su poznata stara plemićka obitelj koja je obitavala na području Gradeca na otoku Krku. Tijekom svoje dugogodišnje vladavine, svoj su posjed proširili na mnoga okolna područja, što se može potvrditi velikim brojem sačuvanih dvoraca i kaštela. Frankopane nasljeđuju Zrinski koji nastavljaju njihovu tradiciju te vladaju područjem Gorskog kotara sve do 1670. godine. Jedan od važnijih događaja u povijesti Gorskog kotara je definitivno izgradnja triju poznatih cesta; Karoline, Jozefine i Lujzijane. Izgradnja Karolinske ceste započela je 1726. godine i povezivala je kontinentalnu Hrvatsku i Kvarner. Ta je cesta bila vrlo strma i uska, a ostatak ceste koji je sačuvan je vijadukt koji se nalazi u Brestovoj Dragi. Jozefinska cesta se sljedeća izgradila, no ona je važnija za područje Like. Treći cestovni pravac je Lujzijana. Poznata je i pod nazivom „riječka magistrala“ te se smatra jednom od važnijih cesta na području Gorskog kotara, ali i Hrvatske. Nakon kratkog povijesnog pregleda Gorskog kotara, поближе će se opisati kulturna baština tog područja.

Kulturna baština opisati će se kroz dvorce Frankopana (koji su ostavili veliki utjecaj na tom području), sakralne objekte te etno zbirke. Od ukupno 20 dvoraca i kaštela

⁴⁹ Gorski kotar, *Zelena oaza Europe* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/gorski-kotar/> >

Frankopana, na području Gorskog kotara nalazi se njih pet: dvorac Zrinskih u Čabru, kaštel Zrinskih u Brodu na Kupi, dvorac Stara Sušica, dvorac Severin i manastir Gomirje. Dvorac u Čabru nalazi se na zapadnom dijelu grada i sastoji se od unutarnjeg dvorišta kojeg okružuju četiri zgrade, dvije kule te obrambeni zid. Izgrađen je u 17. stoljeću od strane Petra Zrinskog, dok je u 19. stoljeću renoviran poveći dio objekta. Danas se u dvorcu nalazi centar za posjetitelje gdje oni mogu saznati zanimljive činjenice o nekadašnjoj plemićkoj obitelji koja je zaslužna za razvoj tog prostora. Nadalje, kaštel Zrinskih u Brodu na Kupi nalazi se uz samu hrvatsko – slovensku granicu. Sastoji se od prizemlja i tri kata te prozorima koji gledaju na sve četiri strane. Ovaj je kaštel poseban iz razloga što je imao tajne podzemne tunele preko kojih su se ljudi spašavali tijekom kriznih situacija. Ovaj kaštel danas ima svrhu interpretacijskog centra, ali se sadržaj centra razlikuje od onog u Čabru. Ovdje posjetitelji mogu vidjeti jedan od tajnih podzemnih prolaza te mogu naučiti o flori i fauni Gorskog kotara. Dvorac Stara Sušica nalazi se nedaleko mjesta Ravna Gora, okružen crnogoričnom šumom i netaknutom prirodom. Dvorac su izgradili Frankopani, no tijekom vremena promijenio je mnogo vlasnika, a najveću pažnju plijeni svojim zadivljujućim izgledom. Iz razloga što nalikuje na dvorac iz bajke, vrlo je popularna destinacija za školarce. Dvorac Severin podigli su Frankopani uz samu obalu rijeke Kupe. Zanimljiva je činjenica kako je ovo jedini dvorac na području Gorskog kotara koji je tijekom vremena mijenjao vlasnike sa Frankopana na Zrinske, a na kraju je opet pripao u vlast Frankopanima. Danas je dvorac zapušten i obrastao zelenilom. Posljednji je na redu manastir Gomirje koji je u prošlosti bio frankopanski kaštel u sklopu kojega je bila crkva Svete Marije⁵⁰.

Sljedeći su na redu sakralni objekti. Mrkopalj, osim što je poznat po Čelimbaši, poznat je i po Kalvariji. Kalvarija se nalazi na vrhu brežuljka, nedaleko glavne ceste koja vodi u centar mjesta te se sastoji od triju križeva. U Mrkoplju se također nalazi Crkva Majke Božje od sedam Žalosti u kojoj se svake godine održava jedan od najznačajnijih vjerskih događaja u Gorskom kotaru, Proštenje. Od velikog je značaja Svetište Majke Božje Svetogorske koje se nalazi u Čabru na 975 metara nadmorske visine. Izgradnji te crkve prethodila je legenda o Gospinom kipu kojemu su se često molili pastiri. U Ličkom polju nalazi se Svetište Majke Božje Snježne koje potječe još iz 1733. godine kada je prema legendi početkom kolovoza pao snijeg te se ukazala Majka Božja⁵¹. U Brod Moravicama

⁵⁰ Frankopani, *Manastir Gomirje* < raspoloživo na: <https://ruta.frankopani.eu/hr/loc/gomirje> >

⁵¹ Gorski kotar, *Sakralna baština* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/sakralna-bastina/> >

nalazi se 13 crkava, no najznačajnije je Svetište Majke Božje Svetogorske, koja je uz crkvu u Gerovu, najstarija crkva u Gorskom kotaru. Osim navedenih, na području Gorskog kotara nalazi se veliki broj svetišta i crkvi, pošto je opće poznato kako svako mjesto ima svoju crkvu. Od ostalih mogu se još spomenuti Crkva Majke Božje Lurdske u Begovom Razdolju, Crkva Sv. Ane u Malom Lugu, Crkva Majke Božje Žalosne u Prezidu i slično.

Posljednje su na redu etno zbirke. Gorski kotar može se pohvaliti sa značajnim brojem etnografskih zbirki. Najznačajniji je definitivno Memorijalni muzej Ivana Gorana Kovačića koji se nalazi u njegovoj rodnoj kući u Lukovdolu. Muzej je podijeljen na pet tematskih cjelina: „Goran i Lukovdol“, „Goran književnik i novinar“, „Jama“, „Goranov zavičaj“ i „Goranovo proljeće“. Goranovo proljeće je također i naziv manifestacije koja se u Lukovdolu održava od 1964. godine⁵². Sljedeća je na redu etnografska zbirka u Liču. Osnovana je 1994. godine od strane braće Starčević te je tijekom godina postala jedinstveni etnografski muzej općine Fužine. Doživjela je veliki uspjeh iz razloga što lokalni stanovnici, ali i posjetitelji donose razne predmete iz prošlosti koji imaju veliku kulturnu vrijednost. U Delnicama se nalazi Hiša Rački, čija se starost procjenjuje na nekih 200 do 300 godina. Iako je kuća kroz vrijeme doživjela određene rekonstrukcije, glavni cilj je održati njezinu izvornost kako bi posjetitelji dobili dojam o načinu nekadašnjeg života. U malenom naselju Delači, nedaleko Brod Moravica smjestila se Kuća Delač. Smatra se najstarijom očuvanom kućom u Gorskom kotaru te datira iz davne 1644. godine. U kući se mogu vidjeti razni vrijedni predmeti iz prošlosti. Jedna vrlo zanimljiva i posebna zbirka je Plavi podrum. Nalazi se u Brod Moravicama i ističe se po svojoj jedinstvenoj kolekciji predmeta korištenih u birtijama pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća. Prostor je uređen kao nekadašnja birtija gdje se mogu vidjeti pića, novine, cigarete i predmeti iz ondašnjeg vremena. Od ostalih etnografskih zbirki mogu se nabrojati još i zavičajna zbirka u Mrkoplju, zbirka Moravičkog voćarstva gdje se mogu vidjeti stare bačve, kotao za rakiju i slično te zbirka Naša željeznica gdje su prikazane nekadašnje uniforme, telefoni, satovi, željezničke svjetiljke i slični predmeti vezani uz željeznice.

Opće je poznato kako je Gorski kotar posebno privlačan zbog svoje očuvane i neodoljive prirode, ali njegova kulturno – povijesna baština također skriva mnogobrojne, još

⁵²Visit Vrbovsko, *HPM Memorijalni muzej Ivana Gorana Kovačića* < raspoloživo na: <https://visitvrbovsko.hr/hpm-memorijalni-muzej-ivana-gorana-kovacica-lukovdol/> >

uvijek nedovoljno valorizirane „dragulje“. Osim navedenih spomenika i lokaliteta, na području Gorskog kotara nalaze se još mnogobrojni spomenici i mjesta vrijedni posjeta.

3.3. Prometni preduvjeti

Dobra prometna povezanost velika je prednost prilikom biranja turističke destinacije. Može se reći kako Gorski kotar ima vrlo povoljan geografski položaj. Smješten na zapadnome dijelu Republike Hrvatske, nalazi se na pola puta između dvaju velikih gradova, Rijeke i Zagreba. Gorski kotar zapravo čini sponu između Kvarnera i Panonske Hrvatske. Na sjeveru se prostire uz slovensku granicu te na taj način dodatno olakšava pristup inozemnim turistima.

Cestovni promet poprilično je razvijen i najučestaliji je oblik kretanja, jedina mana je javni prijevoz. Poželjno je posjedovati osobni automobil kako bi kretanje unutar i izvan regije bilo što jednostavnije, pošto su linije između naselja vrlo rijetke. Veliki broj stanovnika radi u Rijeci, stoga je povezanost između Rijeke i Delnica dosta dobra, ali za stanovnike iz okolnih, manjih mjesta autobusnih linija nema. Također, dio stanovništva radi u susjednoj Sloveniji, za što je prijeko potrebno imati osobni automobil. Najveći broj posjetitelja dolazi upravo osobnim automobilima, kamperima, motociklima i ostalim cestovnim prometnim sredstvima. Velika prednost je prisutnost autoceste A6, poznatije pod nazivom „Goranka“ koja prolazi kroz Gorski kotar, od Bosiljeva prema Rijeci. Autocesta A6 ima veliki broj dionica kojima se povezuju naselja u Gorskom kotaru, ali povezuje i Gorski kotar sa ostalim područjima (Rijeka, Karlovac, Zagreb). Osim toga, do Rijeke ili Zagreba može se stići starom cestom, ali je ona vremenski duža i zahtjevnija za vožnju. Sljedeći oblik prometa je željeznički promet. Željeznički promet dosta je razvijen na tom području te prolazi kroz brojna naselja, od Zlobina pa do Gomirja (nedaleko Vrbovskog). Razvijen je teretni, ali i putnički promet. Željeznički promet uglavnom koriste lokalni stanovnici, dok kod posjetitelja nije toliko prisutan. Turisti uglavnom koriste cestovni promet, iako je skuplji, ali željeznički promet je puno sporiji te nema mnogo polazaka. Što se tiče zračnog prometa, najbliža zračna luka je zračna luka Rijeka, koja se nalazi na Omišlju,

na otoku Krku. To je mala zračna luka koja nudi polaske u 17 destinacija unutar i izvan zemlje. Zračna luka Franjo Tuđman nalazi se u Zagrebu, koja također nije daleko od Gorskog kotara, a nudi međunarodne letove. Na Grobniku se nalazi mali sportski aerodrom gdje posjetitelji koji dođu privatnim zrakoplovom imaju mogućnost isti pustiti tamo. Vodeni promet u Gorskom kotaru nije razvijen, već postoje jedino brodići koji tijekom sezone nadopunjuju turističku ponudu.

Gorski kotar nalazi se na vrlo povoljnoj lokaciji te ima vrlo dobro razvijen cestovni promet. Za vrijeme zimskih uvjeta na cesti (snijeg, mećave) posebno se vodi briga o čišćenju i posipavanju cesta, stoga se uz adekvatnu opremu može stići u željenu destinaciju u bilo kojem trenutku. Željeznički promet mogao bi se poboljšati na način da se uvedu češće linije te da se poradi na infrastrukturi. Uz sve prisutne oblike prometa, turisti pretežito preferiraju cestovni promet radi veće komocije i bržeg dolaska u zeleno srce Hrvatske.

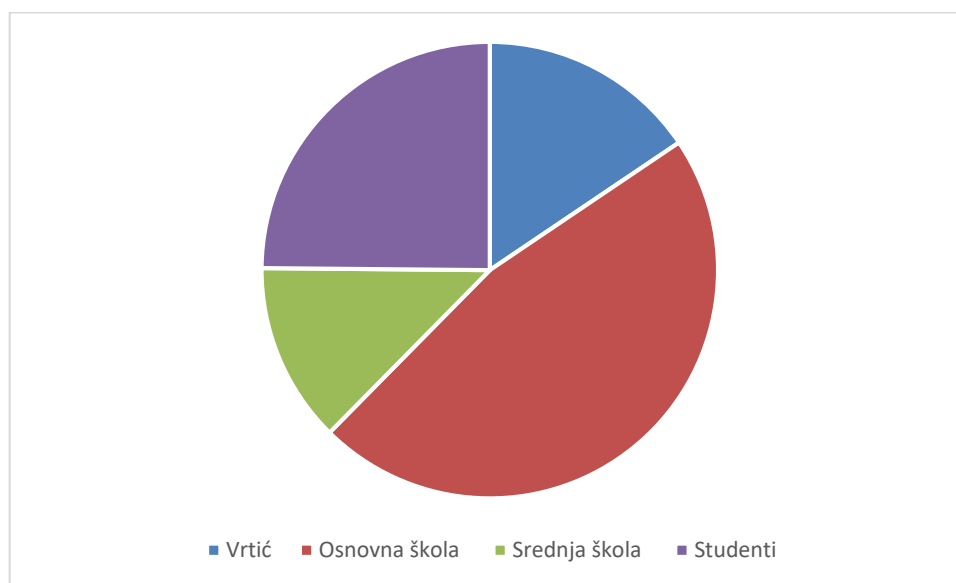
3.4. Demografski preduvjeti i intelektualni kapital

Prema popisu stanovništva, kućanstava i stanova po naseljima iz 2021. godine, Gorski kotar ima 19.032 stanovnika, što čini 7,14% ukupnog stanovništva Primorsko – goranske županije. Grad sa najviše stanovnika su Delnice (5.158), zatim slijedi Vrbovsko sa 3.872 stanovnika te Čabar sa 3.239 stanovnika. Od općina se po veličini ističu Ravna Gora sa 2.039 stanovnika i općina Fužine sa 1.404 stanovnika⁵³. Od ukupno 256 naselja u Gorskom kotaru, svega 3 naselja imaju preko 1.000 stanovnika (Delnice, Vrbovsko i Čabar). Također, postoji 45 naselja bez ijednog stanovnika, a ima i veliki broj naselja sa tek nekoliko stanovnika. Stanovništvo je uglavnom starije životne dobi, a prosječna starost prelazi 45 godina. Također, prisutna je i depopulacija. Uzme li se za usporedbu popis stanovništva iz 2011. godine kada je Gorski kotar imao 22.959 stanovnika, može se uočiti veliki pad broja stanovnika, točnije za 17,10%. Padu stanovnika doprinosi negativan saldo migracija, tj. da se više ljudi odseljava nego što se naseljava na tom području. U razdoblju od 2015. do 2019. godine Gorski kotar imao je negativan saldo migracija, a 2019. godine zabilježeno je 115

⁵³ Državni zavod za statistiku, *Stanovništvo* < raspoloživo na: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/> >

više odseljenih stanovnika nego doseljenih. Jedina područja sa pozitivnim saldo migracijama u 2019. godini bile su Delnice i Fužine⁵⁴. Depopulaciji također doprinosi činjenica kako je stopa mortaliteta veća od stope nataliteta (u 2019. godini stopa mortaliteta iznosila je 20,73, dok je stopa nataliteta iznosila svega 6,7)⁵⁵. Što se tiče nacionalnih manjina, najbrojniji su Srbi i Slovenci. Srba ima najviše na području grada Vrbovskog gdje djeluje Vijeće srpske nacionalne manjine Grada Vrbovskog, a Slovenaca najviše ima u Čabru, stoga tamo djeluje Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Čabra⁵⁶. Po vjeroispovijesti, većinski dio stanovništva (preko 80%) su katolici, dok su ostale vjere manje zastupljene.

Intelektualni ili humani kapital dio je ljudskog kapitala tj. nematerijalne imovine poduzeća (destinacije). Preduvjet razvoja turizma određene destinacije leži upravo u posjedovanju intelektualnog kapitala. Bolja i educiranija radna snaga može se izjednačiti sa većim zadovoljstvom turista. Na području Gorskog kotara nalazi se veliki broj obrazovnih ustanova.

Grafikon 1 Udio upisanih u obrazovnu ustanovu u Gorskom kotaru školske godine 2019./2020.
Izvor: Izrada autora prema Planu razvoja Gorskog kotara za razdoblje 2022.-2027. godine

Pedagoške godine 2019./2020. djelovalo je 9 vrtića u kojima je bilo upisano 388 djece. Niti jedan od navedenih vrtića ne spada u privatne vrtiće, jedino postoje dva obrta za

⁵⁴ Plan razvoja Gorskog kotara za razdoblje 2022.-2027., str. 9

⁵⁵ Mortalitet/natalitet – stopa umrlih/živorođenih na 1.000 stanovnika

⁵⁶ Plan razvoja Gorskog kotara za razdoblje 2022.-2027., str. 8

čuvanje djece koji imaju maksimalan kapacitet od 40 djece. Školske godine 2019./2020. osnovnu školu pohađalo je 1.168 učenika u ukupno deset osnovnih i jedanaest područnih škola. U Delnicama se također nalazi i osnovna glazbena škola. Iste promatrane školske godine, srednju školu pohađalo je 318 učenika. Srednje škole nalaze se u Delnicama, Čabru i Moravicama. Od obrazovnih programa u srednjim školama provode se slijedeći: opća i prirodoslovno – matematička gimnazija te od strukovnih programa to su CNC operater, tehničar za računalstvo, tehničar za mehatroniku, ekonomist, automehaničar, bravar i stolar⁵⁷. Visokoškolskih institucija u Gorskom kotaru nema, ali se bilježi broj studenata koji dolaze sa tog područja, a studiraju na nekom fakultetu izvan mjesta prebivanja. Akademske godine 2019./2020. udio studenata u ukupnom broju stanovnika iznosio je 2,70% (620 studenata), dok je udio diplomiranih 2019. godine iznosio 0,59%⁵⁸. Što se tiče zaposlenosti, u razdoblju od 2015. do 2019. godine nezaposlenost se smanjila za 66%. Najveći dio stanovništva zaposlen je u industriji, trgovini i građevini. Od ostalih djelatnosti važne su još šumarstvo, drvna industrija, poljoprivreda i turizam. Pozitivna je činjenica što turizam napreduje iz godine u godinu, no o tome je više riječ u nastavku.

⁵⁷ Plan razvoja Gorskog kotara za razdoblje 2022.-2027., str. 23

⁵⁸ Ibid., str. 23

4. Analiza turističkog tržišta Gorskog kotara

Gorski kotar može se opisati kao šumska oaza mira, gdje posjetitelji mogu pobjeći od svakodnevnih obaveza i stresa koji ih okružuju. U posljednjih nekoliko godina Gorski kotar postaje sve poželjnija destinacija, kako domaćih tako i inozemnih turista. Rezultati su rasli iz godine u godinu, sve do kobne 2020. godine kada je svijet pogodila pandemija COVID – 19 te na kratko skoro u potpunosti zaustavila turizam. Turističko tržište Gorskog kotara raznoliko je i nudi sadržaj zanimljiv svim uzrastima. U nastavku će se kroz turističku ponudu navesti i objasniti najpoznatiji događaji i manifestacije na ovom području te kroz turističku potražnju prikazati će se podaci vezani za dolaske i noćenja turista.

4.1. Analiza turističke ponude Gorskog kotara

U Gorskom kotaru trenutno djeluje 3 hotela i 5 hostela. Dva hotela imaju kategorizaciju od 2 zvjezdice te jedan ima 4 zvjezdice. Jedini hotel sa 4 zvjezdice je hotel Bitoraj koji se nalazi u Fužinama. To je obiteljski hotel koji se nalazi u centru Fužina u blizini svih potrebnih sadržaja. Ima 25 soba, a posebno se ističu soba Afrodita, koja je namijenjena parovima (zbog svojeg romantičnog uređenja i jacuzzija u sklopu sobe) te apartman Sv. Anton. Također, u ponudi imaju i spa zonu gdje posjetitelji imaju na raspolaganju saune, masaže i wellness tretmane. U sklopu hotela nalazi se istoimeni restoran koji ima široku ponudu goranskih tradicionalnih jela, kao što su pršut od jelena, gulaš od divljači, pastrva na žaru i slično. Sljedeći hotel je hotel Risnjak koji se nalazi u Delnicama te ima 21 sobu. Hotel ima 3 zvjezdice i otvoren je tijekom cijele godine. U sklopu hotela nalazi se mala konferencijska sala, a velika je prednost i što je pet friendly. Gostima je na raspolaganju restoran unutar hotela te vanjska terasa gdje mogu popiti svoju jutarnju kavu. Posljednji hotel je hotel Mance u Brodu na Kupi. Ima 3 zvjezdice i smješten je u blizini slovenske granice. Nedaleko hotela nalazi se poznati Kaštel Zrinskih i kupalište na rijeci Kupi. Osim navedenih hotela, smještaj nude pansioni Risnjak u Beloj Vodici, Bijela ruža u Ravnoj Gori i pension Lovčki u

Delnicama. Sva tri pansiona spadaju pod kategoriju standard. Posebno je poznat pansion Bijela ruža radi svog restorana koji je usputna destinacija mnogim posjetiteljima. Ukupno ima 5 hostela koji su nekategorizirani. Od hostela se ističu Fužinarska kuća, hostel Crni Lug i hostel Skijaški dom. Hostel Fužinarska kuća ima 22 sobe koje mogu biti jednokrevetne, dvokrevetne ili višekrevetne. Taj je hostel idealan za grupe od 20 do 70 posjetitelja, ali i za individualne posjetitelje. U hostelu se nalazi sala za sastanke koja raspolaže kapacitetom od 80 sjedećih mjesta. Hostel Crni Lug otvoren je 2021. godine i ima 7 soba u kojima se nalazi 43 kreveta. Uz hostel otvoren je i volonterski centar gdje se posjetitelji mogu educirati o tradiciji i baštini Gorskog kotara. Izgradnja hostela uvelike pomaže razvoju turizma na području Nacionalnog parka Risnjak, pošto posjetitelji sada imaju mogućnost ostati duže i bolje upoznati Risnjak. Zbog sve većeg interesa posjetitelja za Gorski kotar, bilo bi poželjno kada bi se u skorijoj budućnosti izgradio barem još jedan hotel na tom području, po mogućnosti veće kategorizacije (4 ili 5 zvjezdica). U nastavku su prikazani planinarski i lovački domovi.

Gorski kotar poznat je po svojoj očuvanoj prirodi koja privlači veliki broj avanturista (posebno planinare), stoga ne čudi što se na tom području nalaze brojni planinarski i lovački domovi. Planinarskih domova ima 9 te raspolažu sa 368 kreveta, a lovačkih domova je također 9, no raspolažu sa 107 kreveta. Od planinarskih domova najpoznatiji bi bili Petehovac, Kamačnik i Zeleni vir. Planinski centar Petehovac nalazi se na istoimenoj planini iznad Delnica. Vrlo je popularna destinacija kod planinara, ali se gore može doći i cestovnim putem koji vodi sve do vrha. Najveća atrakcija je vidikovac sa kojega se mogu vidjeti cijele Delnice, slovenske Alpe i Nacionalni park Risnjak. Planinski centar raspolaže sa 72 kreveta, a ispred ulaza se nalazi velika terasa u sklopu restorana. Centar je otvoren tijekom cijele godine, jedino je dostupnost otežana ovisno o zimskim vremenskim uvjetima. Sljedeći je na redu planinarski dom Kamačnik. Nalazi se u neposrednoj blizini kanjona Kamačnik u Gradu Vrbovsko. Raspolaže sa 30 kreveta raspodijeljenih u 8 soba. U sklopu doma nalazi se dvorana za sastanke koja može ugostiti maksimalno 70 osoba, stoga postoji mogućnost organiziranja raznih događaja (od sastanaka, rođendana, proslava do vjenčanja). Također, u ponudi imaju i dva autobusa koja služe za prijevoz turista te električne bicikle koje daju u najam. Posljednji planinarski dom koji će se поближе opisati je Zeleni vir. Taj je dom smješten na početku staza koje vode do Zelenog vira i Vražjeg prolaza. Manjeg je kapaciteta te ima

svoga 18 kreveta. Obuhvaća i salu gdje se mogu organizirati manja događanja (kapaciteta je do dvadesetak osoba) te ima vanjsku terasu sa roštiljem. Također, nude i mogućnost iznajmljivanja cijelog doma za privatna događanja. Što se tiče lovačkih domova, biti će riječ o lovačkim domovima Arnika, Milanov vrh i Lividraga. Lovački dom Arnika smješten je u Fužinama, nedaleko centra mjesta. Ima dugogodišnju tradiciju pružanja usluge smještaja i ugostiteljskih usluga. U sklopu doma nalazi se restoran sa velikom ponudom tradicionalnih goranskih jela. Za svoje posjetitelje nude široku paletu aktivnosti, od organiziranja karaoka, žive muzike, društvenih igara, raznih radionica i slično. Lovački dom Milanov vrh nalazi se iznad malenog naselja Prezid, na 1.011 metara nadmorske visine. Mjesto nije naseljeno, ali je lovački dom dostupan za posjetitelje. U blizini se nalaze planinarske staze, a posjetitelji mogu uživati u miru i tišini prirode te mogu vidjeti rezervat gdje se nalaze životinje. Nadalje, lovački dom Lividraga smješten je u naselju Gerovo, u blizini Čabra. Objekt spada pod vlasništvo Hrvatskih šuma, a posjetitelji na raspolaganju imaju 10 kreveta. Ovaj je lovački dom udaljen od gradske buke i žamora, stoga je idealno mjesto za one posjetitelje željne odmora i druženja s obitelji i prijateljima. Zaključno se može reći kako u Gorskom kotaru ima dovoljan broj planinarskih i lovačkih domova, ali bi se moglo malo više poraditi na ponudi pojedinih lovačkih domova. Za kraj slijedi analiza privatnih smještajnih kapaciteta.

Tablica 1 Kategorizacija i broj ležajeva u "Privatnom smještaju" u Gorskom kotaru 2023. godine

Privatni smještaj		
Kategorizacija	Broj objekata	Broj ležajeva
1 zvjezdica	1	9
2 zvjezdice	18	105
3 zvjezdice	309	1.395
4 zvjezdice	108	528
5 zvjezdica	6	28
Nema kategorizacije	270	1.092
Ukupno	712	3.157

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Privatni smještaj nedvojbeno prednjači nad ostalim oblicima smještaja; i po broju objekata i po broju ležajeva kojima raspolaže. Najveći broj objekata iz privatnog smještaja ima kategorizaciju od 3 zvjezdice te ukupno raspolaže sa 1.395 ležajeva, iako u pojedinim objektima postoji mogućnost dodavanja dodatnog ležaja. Sljedeća po veličini je kategorija

privatnog smještaja koja je bez kategorizacije te se uglavnom odnosi na vikendice i kuće za odmor. Pozitivna je činjenica što ima veliki broj smještaja kategorizacije od 4 zvjezdice, tj. 15% od ukupnog broja objekata. Što se tiče objekata sa 5 zvjezdica, njih ima svega 6 i raspolažu sa 28 ležajeva, ali nude vrlo visoku kvalitetu i raznoliku ponudu. Od smještaja sa 5 zvjezdica izdvojiti će se Casa Nube, Forest Tale i luksuzna kuća za odmor „Rina“. Casa Nube nalazi se u naselju Hlevci, u općini Skrad. Ova luksuzna villa nudi ponešto za svaki uzrast, od dječjeg igrališta u dvorištu, bazena pa sve do spa zone koja nudi jacuzzi i saunu. U sklopu ville gosti imaju poslužen doručak, a nedaleko ville se nalazi nekoliko restorana i kafića. Sljedeća je na redu Forest Tale, tj. Šumska priča. Smještena u Crnom Lugu i okružena šumom, svojim gostima pruža bijeg od svakodnevnice i odmor za dušu i tijelo. Ispred ville se nalazi bazen, dok se unutra nalazi spa zona sa jacuzzijem i saunom. U blizini se nalaze restorani i kafići, a za one željne aktivnog odmora, mogu se okušati u planinarenju na Risnjak. Posljednji objekt kategorije 5 zvjezdica koji će se opisati je luksuzna kuća za odmor „Rina“. Ova se kuća nalazi u Fužinama, u blizini svih potrebnih sadržaja. Za svoje posjetitelje u ponudi ima unutarnji bazen, saunu, mogućnost masaže (uz nadoplatu) i mogućnost organiziranog prijevoza do aerodroma. Ukratko, može se zaključiti kako privatni smještaj igra veliku ulogu u turizmu Gorskog kotara te da ima mnogo vrlo kvalitetnih objekata na tom području.

4.2. Analiza turističke potražnje Gorskog kotara

U nastavku će se prikazati kretanje broja dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista u Gorskom kotaru za period od 2018. do 2022. godine.

Tablica 2 Dolasci turista u Gorskom kotaru za period 2018.-2022. godine

Godina	Dolasci (inozemni turisti)	Udio dolazaka inozemnih turista	Dolasci (domaći turisti)	Udio dolazaka domaćih turista	Ukupno dolasci
2018.	18.803	46,10%	21.987	53,90%	40.790
2019.	18.822	45,08%	22.930	54,92%	41.752
2020.	4.995	19,17%	21.068	80,83%	26.063
2021.	9.535	23,19%	31.585	76,81%	41.120
2022.	14.871	32,17%	31.349	67,83%	46.220

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Tablica prikazuje broj dolazaka turista za petogodišnje razdoblje od 2018. do 2022. godine. Prve promatrane godine ostvareno je ukupno 40.790 dolazaka, od čega je 53,90% bilo domaćih turista, a 46,10% stranih turista. Već sljedeće godine se broj dolazaka povećao za 2,36%, tj. ostvareno je 41.752 dolazaka. Udio domaćih naspram inozemnih turista uglavnom se nije pretjerano promijenio. Prekretnica se dogodila 2020. godine kada se ukupan broj dolazaka turista smanjio za 37,58% i pao na brojku od 26.063 dolazaka. Udio inozemnih turista upola se smanjio, dok se udio domaćih turista povećao za skoro 26%. Ta činjenica ne čudi iz razloga što je za vrijeme trajanja karantene veliki broj ljudi bijeg tražilo upravo u Gorskom kotaru, gdje su se mogli neometano i bez straha kretati po prirodi, okruženi svježim zrakom. Iduće godine broj dolazaka značajno se povećao te se skoro izjednačio sa, do tada rekordnom 2018. godinom. I dalje većinski prevladavaju turisti iz Hrvatske, ali se i broj stranih turista povećao. Najveći broj dolazaka u promatranom periodu ostvareno je 2022. godine. Od ukupno 46.220 dolazaka, 31.349 je dolazaka domaćih turista te ostatak (14.871) čine strani turisti. Na temelju iznesenih podataka, može se zaključiti kako Gorski kotar ima veliki potencijal za ostvariti sve veći broj dolazaka u budućnosti te se može samo pretpostaviti kako će i ove godine oboriti rekord od prethodne godine. Također, vrlo je pozitivno što Gorski kotar pretežito posjećuju turisti iz Hrvatske, zato što je domaći turizam u Hrvatskoj vrlo slabo zastupljen te se uvelike ovisi o inozemnim turistima; što može biti vrlo kobno gledajući rezultate iz 2020. godine.

Tablica 3 Noćenja turista u Gorskom kotaru za period 2018.-2022. godine

Godina	Noćenja (inozemni turisti)	Udio noćenja inozemnih turista	Noćenja (domaći turisti)	Udio noćenja domaćih turista	Ukupno noćenja
2018.	50.695	45,45%	60.835	54,55%	111.530
2019.	51.326	46,18%	59.826	53,82%	111.152
2020.	19.190	22,44%	66.344	77,56%	85.534
2021.	30.060	27,46%	79.414	72,54%	109.474
2022.	50.407	38,94%	79.048	61,06%	129.455

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

U prethodnoj tablici prikazan je broj ostvarenih noćenja u Gorskom kotaru za razdoblje od 2018. do 2022. godine. Od ukupno 111.530 noćenja ostvarenih 2018. godine, skoro 55% činili su domaći turisti, dok se preostalih 45% odnosi na strane turiste. Godinu nakon, broj noćenja se smanjio za 0,33% te se za nijansu povećao udio noćenja inozemnih turista u odnosu na domaće. Godine 2020. ostvareno je 85.534 noćenja, što je za 23,05% manje nego 2019. godine, a najveći pad vidi se u ostvarenim noćenjima inozemnih turista koji su činili svega 22,44% ukupno ostvarenih noćenja. Situacija se poboljšala 2021. godine, kada je zabilježeno 109.474 noćenja, no inozemni turisti su i dalje bili brojčano u puno manjem omjeru. Rekordna godina po broju noćenja ostvarena je 2022. godine, sa ukupno 129.455 noćenja, od čega je 79.048 noćenja ostvareno od strane hrvatskih turista, dok je ostalih 50.407 ostvareno od strane inozemnih turista. Zaključno se može reći kako je situacija sa brojem noćenja podjednaka sa brojem dolazaka, tj. nakon poražavajuće 2020. godine, brojke su se u periodu od samo godine dana vratile na staro, a već 2022. godine ostvareni su novi rekordi.

Nakon što se analiziralo dolaske i noćenja turista za razdoblje od 2018. do 2022. godine, u nastavku slijedi tablica koja prikazuje dolaske i noćenja turista po zemlji porijekla u periodu od 2020. do 2022. godine.

Tablica 4 Dolasci i noćenja turista po zemlji porijekla u Gorskom kotaru od 2020. do 2022. godine

Zemlja porijekla	2020.		2021.		2022.	
	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja
Njemačka	1.034	5.864	2.071	8.918	2.786	13.641
Italija	777	2.058	1.185	2.814	2.128	4.722
Nizozemska	154	571	696	2.881	1.151	5.108
Slovenija	380	1.383	524	1.171	827	1.786
Srbija	144	1.005	188	1.096	333	1.802
Ukupno	26.063	85.534	41.120	109.474	46.220	129.455

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Od stranih zemalja čiji gosti ostvaraju najveći broj dolazaka i noćenja u Gorskom kotaru ističu se Njemačka, Italija, Nizozemska, Slovenija i Srbija. Za sve promatrane godine njemački turisti ostvaruju najveći broj dolazaka i noćenja. Vidi se postepeni rast od 2020. do 2022. godine, tj. sa 1.034 dolazaka i 5.864 noćenja ostvarenih u pandemijskoj godini, Njemačka je 2022. godine ostvarila 2.786 dolazaka i čak 13.641 noćenja. U 2022. godini Njemačka je ostvarila udio od 10,53% ukupnih noćenja. Druga po redu je Italija koja uglavnom prednjači nad Nizozemskom, jedino što su Nizozemci ostvarili veći broj noćenja 2021. i 2022. godine. Italija je 2022. godine ostvarila 3,65% ukupnih noćenja, a Nizozemska 3,95%. Na četvrtome mjestu nalazi se Slovenija, koja je posljednje promatrane godine zabilježila udio od 1,38% ukupnih noćenja. Kao posljednja od top 5 zemalja od kuda posjetitelji dolaze u Gorski kotar je Srbija. Ona je 2022. godine nadmašila noćenja Slovenije te je njezin udio iznosio 1,39%. Što se tiče ostalih inozemnih zemalja po broju dolazaka i noćenja ističu se još Bosna i Hercegovina, Francuska i Poljska.

Nakon detaljnijeg pregleda dolazaka i noćenja turista u periodu od 2018. do 2022. godine te dolazaka i noćenja turista po zemlji porijekla za razdoblje od 2020. do 2022. godine, slijedeće će se prikazati 5 najposjećenijih područja Gorskog kotara za period od 2020. do 2022. godine.

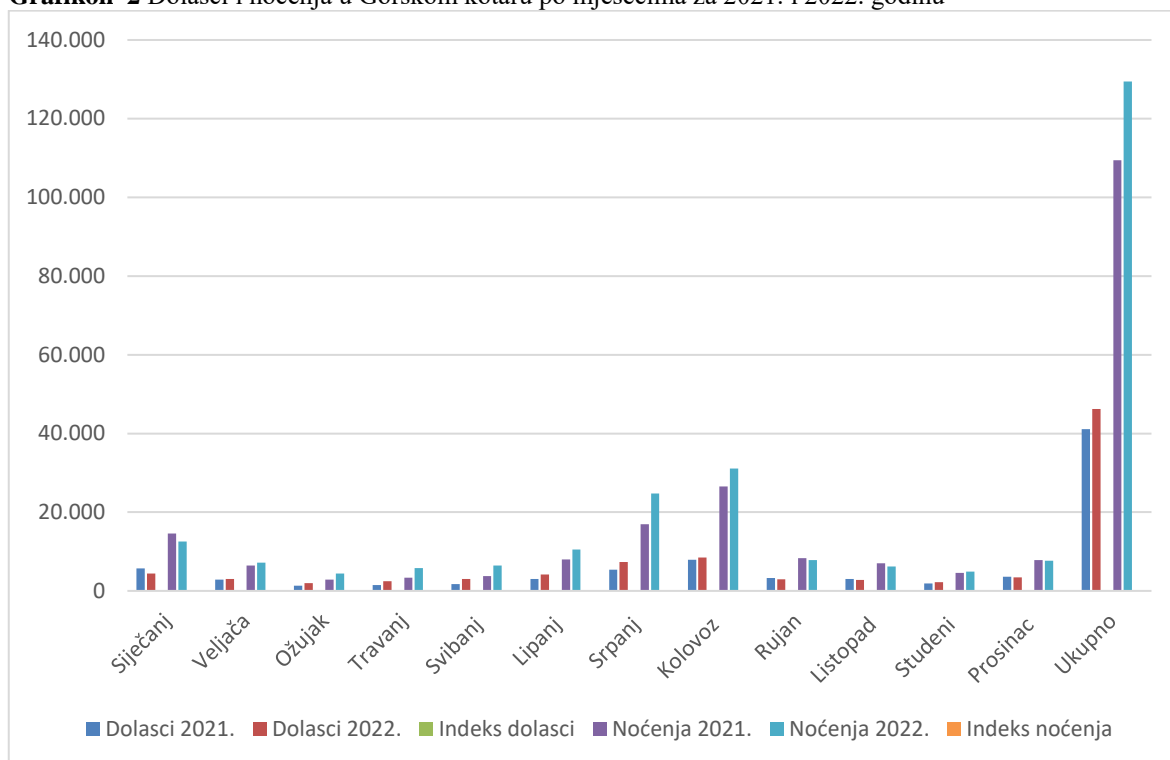
Tablica 5 Najposjećenija mjesta u Gorskom kotaru za period od 2020. do 2022. godine

Grad/općina	2020.		2021.		2022.	
	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja
Fužine	5.149	13.468	8.125	19.198	8.001	21.667
Delnice	3.077	7.524	4.207	10.451	3.998	11.000
Ravna Gora	2.589	6.531	4.417	9.759	4.950	10.069
Mrkopalj	1.172	5.742	2.019	6.458	2.161	7.485
Stara Sušica	1.472	4.274	1.563	3.968	3.537	8.333

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Fužine prednjače nad svim ostalim mjestima, i po broju dolazaka i po broju noćenja turista za sve tri promatrane godine. Iako je 2020. godina bila vrlo loša po pitanju turizma, Fužine su ostvarile 13.468 noćenja, što je zapravo 62,16% od rekordne 2022. godine, kada je ostvareno 21.667 noćenja. Na drugom mjestu po broju dolazaka i noćenja nalaze se Delnice. Prve i posljednje promatrane godine Delnice su ostvarile veći broj dolazaka i noćenja u odnosu na Ravnu Goru, jedino je 2021. godine Ravna Gora prestigla Delnice sa brojem dolazaka za 4,75%. Mrkopalj je zauzeo četvrto mjesto 2020. i 2021. godine, ali 2022. godine je Stara Sušica ostvarila 63% više dolazaka i 11% više noćenja. Ovih pet područja bilježi najveću posjećenost već duži niz godina, ponajviše zbog raznovrsne ponude koju nude. Sljedeća tablica prikazati će dolaske i noćenja turista za svaki mjesec u 2021. i 2022. godini.

Grafikon 2 Dolasci i noćenja u Gorskom kotaru po mjesecima za 2021. i 2022. godinu

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Siječanj 2021. godine bilježi dobre brojke i po broju dolazaka i po broju noćenja. Iduće se godine u siječnju bilježi pad od 22% dolazaka te 14% noćenja. Veljača 2022. godine ostvarila je bolje rezultate u odnosu na veljaču 2021. godine, tj. broj dolazaka povećao se za 5%, a broj noćenja za 10%. Ožujak 2022. godine također bilježi puno bolje brojke nego isto razdoblje prethodne godine, dolasci su se povećali za 49% te noćenja za 56%. U travnju 2022. godine ponavlja se trend prethodna dva mjeseca kada je ostvareno 68% više dolazaka i čak 75% više noćenja nego u travnju 2021. godine. U svibnju 2022. godine zabilježen je najveći porast dolazaka, čak 82% više nego u svibnju prethodne godine, a noćenja su se povećala za 71%. Dolaskom toplijeg vremena i početkom sezone, posjećenost Gorskog kotara raste, stoga su se dolasci i noćenja znatno povećali u lipnju, srpnju i kolovozu za obje promatrane godine, iako je 2022. godina opet nadmašila 2021. godinu. U rujnu i listopadu brojke padaju, a 2022. godine ostvareno je 9-10% manje dolazaka i noćenja u odnosu na godinu prije. Studeni 2022. godine ostvario je 16% više dolazaka i 8% više noćenja nego studeni 2021. godine. Što se tiče prosinca, brojke ponovno rastu za obje promatrane godine, ali je bolji rezultat postignut 2021. godine.

Nakon svih priloženih tablica, može se reći kako Gorski kotar bilježi pozitivan trend dolazaka i noćenja turista, problem se jedino pojavio 2020. godine, kada je svijet pogodila pandemija COVID – 19, no, na to se, nažalost, ne može utjecati. Iako Gorski kotar nije tipična ljetna destinacija, najveće brojke bilježi upravo u srpnju i kolovozu. Tome pogoduje što suvremeni turisti više nisu željni tipičnog „sunce i more“ odmora, već su više otvorenog i avanturističkog duha te preferiraju provesti tople ljetne dane u planinama. Osim srpnja i kolovoza, najposjećeniji su još prosinac i siječanj, radi čarobnog adventskog ugođaja u okrilju snježnog pokrivača. Najveći broj turista dolazi upravo iz Hrvatske, dok se od inozemnih turista najviše ističu Nijemci, Talijani, Nizozemci, Slovenci te Srbi. Po posjećenosti prvo je mjesto zauzela općina Fužine, a od ostalih mjesta po broju dolazaka i noćenja turista treba spomenuti Delnice, Ravnu Goru, Mrkopalj i Staru Sušicu. U nastavku slijedi analiza rezultata prikupljenih anketnim upitnikom.

5. Turistička događanja na području Gorskog kotara

Gorski kotar prepun je turističkih događanja tijekom godine, jedino je izazovno to što ta događanja nisu dovoljno promovirana. U nastavku će se proći kroz pojedina događanja, od mjeseca siječnja pa sve do prosinca. Za svaki će mjesec tablično biti prikazano 5 događaja, ali će se поближе opisati samo neki od njih.

Tablica 6 Turistički događaji - siječanj

Siječanj	Turistički događaj	Mjesto
	Novogodišnji koktel	Ravna Gora
	Tragovi divljine	Hrib
	Mini škola skijaškog trčanja	Ravna Gora
	Noć muzeja	Brod na Kupi/Brod Moravice
	Skijanje pod zvijezdama	Ravna Gora

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Početak siječnja još uvijek vlada adventsko okruženje, no ipak se advent poglavito smješta u prosinac. Prvi dan u godini organizira se Novogodišnji koktel u Ravnoj Gori. Na glavnom trgu organiziran je program na kojemu posjetitelje očekuje glazba, velika ponuda domaćih proizvoda te veliki izbor koktela s kojima se može nazdraviti za početak nove godine. Krajem siječnja održava se Noć muzeja u Brodu na Kupi te u Brod Moravicama. Noć muzeja u Kaštelu Zrinskih u Brodu na Kupi nudi bogati program za sve uzraste. Održavaju se predavanja vezano za floru i faunu Gorskog kotara, razgled muzeja, društvene igre i ostale igre za djecu te glazbeni program. Noć muzeja u Brod Moravicama provodi se na način da posjetitelji imaju priliku upoznati i educirati se o zbirkama tog područja uz stručno vodstvo. Osim Noći muzeja, održava se i noćno „Skijanje pod zvijezdama“ u Ravnoj Gori. Na stazi za skijaško trčanje organizira se noćno skijanje za sve uzraste, što zasigurno ostaje kao jedna lijepa i posebna uspomena svim posjetiteljima.

Tablica 7 Turistički događaji - veljača

Veljača	Turistički događaj	Mjesto
	Ljubav je u zraku: Obiteljska radionica	Hrib
	Drugačije Valentinovo: Obilazak prirode	Fužine, Ravna Gora, Delnice
	Tekstilna radionica: Shibori tehnika	Ravna Gora
	Radionica flicanja vune	Ravna Gora
	FIS Balkan Cup Ravna Gora	Ravna Gora

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

U veljači, kao mjesecu ljubavi, većina događanja su upravo te tematike. Goranska turistička agencija Lynx and Fox organizira događaj pod nazivom „Drugačije Valentinovo: Obilazak prirode“ koji se održava u nekoliko termina. Obilazak se održava u Fužinama preko Preradovićeovog vrha pa do jezera, zatim druga lokacija je Ravna Gora gdje se obilazi samo mjesto i Javorova Kosa te Centar za posjetitelje „Velike zvijeri“. Posljednji termin održava se u Delnicama gdje posjetitelji slušaju priče o životinjama te šetaju po Japlenškom Vrhu i Čudesnoj dolini leptira. Turistička agencija Poonkt organizira tekstilnu radionicu namijenjenu djeci (od 4 do 13 godina) gdje se djecu uči jednostavna shibori tehnika bojanja tekstila. Krajem veljače organizira se FIS Balkan Cup u Ravnoj Gori. Ova je sportska manifestacija natjecanje u nordijskom skijanju te se održava na Vrbovskoj poljani u trajanju od dva dana.

Tablica 8 Turistički događaji - ožujak

Ožujak	Turistički događaj	Mjesto
	Fox Hike Babinjak	Delnice
	Obilježavanje Dana Grada Vrbovsko	Vrbovsko
	Tri vidikovca Skrada & kulturno blago Brod Moravica	Skrad
	Radionica izrade hranilica za ptice	Fužine
	Crtanje mahunarkama	Fužine

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

U ožujku se povodom dana žena održava „Fox Hike Babinjak“ gdje se okupljaju žene povodom svog dana te imaju organiziranu šetnju prirodom, kušanje domaćih proizvoda i likera te edukaciju o medu. U Skradu se u pratnji vodiča organizira šetanje prirodom, gdje se posjećuje tri poznata vidikovca, a zatim se šetnja nastavlja prema Brod Moravicama. U Fužinama se u sklopu DND – a Fužine organizira radionica za djecu do 15 godina na kojoj posjetitelji imaju priliku naučiti crtati s mahunarkama.

Tablica 9 Turistički događaji - travanj

Travanj	Turistički događaj	Mjesto
	Kobasijada	Prezid
	Planinarski križni put	Brod Moravice
	Međunarodna ekološka akcija "Eko Kupa"	Brod na Kupi
	Jurjevo	Lič
	Auto Show Fužine	Fužine

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Početkom travnja se u Prezidu organizira Kobasijada. Posjetitelji imaju mogućnost kušati i kupiti domaće suhomesnate proizvode lokalnih proizvođača i prisustvovati natjecanju gdje se odabire pobjednik Kobasijade. Od ekoloških manifestacija prisutna je akcija "Eko Kupa" na kojoj se posjetitelji okupe te zajedno kreću u čišćenje. Čišćenje se odvija pješice, jedino se vodotok Kupe čisti uz pomoć rafting čamaca. Auto Show Fužine odvija se odmah uz jezero, a posjetitelji imaju priliku vidjeti mnogo primjeraka sportskih i povijesnih automobila. Osim uživanja u isprobavanju automobila, posjetitelji imaju mogućnost provozati se oko jezera konjskom kočijom.

Tablica 10 Turistički događaji - svibanj

Svibanj	Turistički događaj	Mjesto
	Mudrost biljaka	Hrib
	Grill & beer	Vrbovsko
	Tajne mistične šume i dubokog jezera	Lokve
	Edukativno - ekološka akcija sadnje sadnica stabala	Fužine
	Bicikliranje u prirodi	Fužine

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Početkom svibnja se u Hribu organizira edukativna radionica o biljkama. Posjetitelji uče kako prepoznavati biljke u svom prirodnom staništu te kako ih mogu koristiti za jelo, liječenje, njegu i konzerviranje. Slična manifestacija Kobasijadi organizirana je u svibnju u Vrbovskome. U bistrou Kamačnik organiziran je događaj pod nazivom „Grill & beer“ gdje posjetitelji nakon posjeta istoimenom kanjonu mogu isprobati raznovrsne mesne proizvode te na raspolaganju imaju veliki izbor piva. "Tajne mistične šume i dubokog jezera" je događaj sportsko – edukativnog karaktera namijenjen ljubiteljima prirode. Posjetitelji u pratnji vodiča obilaze Park šumu Golubinjak i Lokvarsko jezero te prilikom šetnje saznaju korisne informacije o posjećenim mjestima.

Tablica 11 Turistički događaji - lipanj

Lipanj	Turistički događaj	Mjesto
	MOUNTAIN MADNESS OCR 8th EDITION & TEAM CHALLENGE	Ravna Gora
	Noćna šetnja	Delnice
	Goranski oldtimer rally	Delnice
	Nacionalna izložba pasa svih pasmina	Skrad/Fužine
	Dan bazge	Ravna Gora

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

U lipnju počinje turistička sezona, stoga su i događanja višebrojna. Mountain madness je sportska manifestacija namijenjena rekreativnim i profesionalnim natjecateljima. Utrka se održava bez obzira na vremenske prilike, a vrlo je izazovna iz razloga što uspon iznosi 2.500 metara. Dolazak toplijeg vremena omogućuje više aktivnosti u večernjim satima, stoga se organizira ugodna Noćna šetnja u park šumi Japlenški vrh uz mogućnost isprobavanja domaćih biljnih likera, a za one najmlađe je u ponudi domaći sok. Krajem lipnja se u Ravnoj Gori organizira Dan bazge, gdje posjetitelji mogu uživati u šetnji prirodom uz vodiča te u isprobavanju proizvoda od bazge.

Tablica 12 Turistički događaji - srpanj

Srpanj	Turistički događaj	Mjesto
	Gorski kotar Bike Tour	Delnice
	Dan borovnica	Ravna Gora/Vrbovsko
	Dan lavande	Moravice
	Festival malina	Skrad
	Rock pod branom	Fužine

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

U srpnju se u Delnicama odvija trodnevni „Gorski kotar Bike Tour“ na kojemu posjetitelji uživaju u vožnji prirodom te u goranskim specijalitetima. U Ravnoj Gori organizira se Dan borovnica i nudi veliki broj aktivnosti, od branja borovnica, šetnju prirodom te sportski i zabavni program. Dan borovnica održava se i u Vrbovskome u bistrrou Kamačnik gdje posjetitelji mogu probati štrudlu od 20 metara te kušati ostale delicije napravljene od borovnica. U Moravicama se organizira Dan lavande. Posjetitelji imaju

edukativnu šetnju kroz polja lavande gdje saznaju nešto više o tom bilju te mogu pogledati izlaganje goranskih proizvođača lavande⁵⁹.

Tablica 13 Turistički događaji - kolovoz

Kolovoz	Turistički događaj	Mjesto
	Međunarodni plivački miting "Kupom uzvodno"	Brod na Kupi
	Promatranje perzeida - suze Sv. Lovre	Fužine/Mrkopalj
	Woodrock festival	Skrad
	Severinska večer	Severin na Kupi
	Rika fest	Delnice

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Sredinom kolovoza, kada je najučestalija pojava perzeida, tj. kiša meteora, ili poznatija pod nazivom „suze Sv. Lovre“ u Fužinama i Mrkopalju organizira se promatranje perzeida. U Fužinama se održava u kaubojskom selu Roswell gdje se osim promatranja perzeida preko teleskopa, nudi i filmska večer te edukativno predavanje vezano za asteroide i komete. U Mrkopalju se promatranje zvijezda održava na Fortici, tj. na arheološkim iskopinama iz 12. stoljeća. Woodrock festival je tradicionalni ljetni rock koncert koji se održava u Skradu, a nastupaju poznati rock bendovi (2022. godine nastupalo je Zabranjeno pušenje). Jedan vrlo zanimljiv i specifičan događaj je Rika fest u Delnicama, tj. lovački sajam i natjecanje u rici jelena.

Tablica 14 Turistički događaji - rujan

Rujan	Turistički događaj	Mjesto
	Medun fest – veseli i zdravi festival	Fužine
	Dan šljiva	Brod Moravice
	Dan krušaka	Čabar
	Festival gljiva, vune i plodova jeseni	Stara Sušica
	Šetnja nebom iznad Risnjaka i predavanje o Sunčevom sustavu	Crni Lug

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Rujan je prepun gastronomskim događajima; Medun fest, dan šljiva, dan krušaka te festival gljiva, vune i plodova jeseni. Medun fest – veseli i zdravi festival održava se u Fužinama te ima vrlo raznovrstan program: edukativne radionice, izrada suvenira od meda,

⁵⁹ Podaci Turističke zajednice Gorski kotar

upoznavanje lokalnih OPG – ova, kušanje goranskih specijaliteta te delicija od meda. Dan šljiva smješten je u Brod Moravicama i svojim posjetiteljima nudi isprobavanje proizvoda od šljiva, zabavni program te za one željne akcije, planinarenje na Špičasti Vrh. U Čabru se održava Dan krušaka, na kojemu se nudi degustiranje jesenskih plodova, edukativno predavanje, pečenje rakije od kruške i izložba autohtonih proizvoda. Festival gljiva, vune i plodova jeseni smješten je u Dvorcu u Staroj Sušici, a osim čarobne lokacije nudi i izložbu gljiva i vune, edukativne radionice, gastro show, sportske aktivnosti te program za djecu.

Tablica 15 Turistički događaji - listopad

Listopad	Turistički događaj	Mjesto
	Bundevijada	Vrbovsko
	Noć spilja	Lokve
	Zrinsko - Frankopanski festival	Čabar
	Ravnogorska večer	Ravna Gora
	Noćna šetnja šumom & Halloween party	Delnice

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Listopad je najpoznatiji po Bundevijadi. Bundevijada je dvodnevna gastronomska i eko manifestacija koja se održava u Vrbovskome. Nudi zabavni program, kreativne radionice za djecu i odrasle, gastronomski program, prodaju bundeva, bućinog ulja i slično. U Park šumi Golubinjak održava se Noć spilja. Posjetitelji mogu razgledati šumu i spilju Lokvarku pod svjetlima baklji i lampiona uz stručno vodstvo. Krajem listopada održava se noćna šetnja šumom i Halloween party u Delnicama. Šetnja se održava u park šumi Japlenški vrh, a nakon toga slijedi zabava pod maskama.

Tablica 16 Turistički događaji - studeni

Studeni	Turistički događaj	Mjesto
	Martinski vikend u Kamačniku	Vrbovsko
	Goranske poetske večeri	Fužine
	Sajam vjenčanja	Delnice
	Otvorenje delničke adventske bajke	Delnice
	Koncert Mladi Mladima	Ravna Gora

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Martinjski vikend održava se u Vrbovskome, u sklopu kanjona Kamačnik te istoimenog restorana. Posjetitelji uživaju u čarima kanjona, a potom mogu kušati razne

specijalitete u restoranu. Sajam vjenčanja organiziran je u Radničkom domu u Delnicama. Posjetitelji i/ili budući mladenci mogu se upoznati sa svim potrebnim uslugama koje su nužne za održavanje vjenčanja (slastičarne, fotografi, muzika, itd.). Krajem studenog tradicionalno započinje otvaranje Delničke Adventske bajke, kada se pali prva adventska svijeća. Program je namijenjen svim uzrastima, a započinje vatrometom te ispuštanjem lampiona. Za one najmlađe organizirana je vožnja kočijom, farbanje lica i jahanje ponija.

Tablica 17 Turistički događaji - prosinac

Prosinac	Turistički događaj	Mjesto
	Škola skijaškog trčanja	Ravna Gora
	Izletište šumska bajka	Lič
	Zimska štaub čarolija	Vrbovsko
	Advent u Tršću	Tršće
	Ispraćaj stare i doček nove godine	Fužine

Izvor: podaci Turističke zajednice Gorski kotar

Prosinac je prepun koncerata, dječjih priredbi i zabavnog programa te započinje i Advent u Tršću. Na adventu se nudi mnoštvo sadržaja, od sanjkališta, kuhanog vina do zabavnog programa uz kamin. U Liču se organizira Izletište šumska bajka koje je ponajviše namijenjeno za one najmlađe. Djeca mogu uživati u oslikavanju drvca, slikanju u odjelima vila i vilenjaka te u druženju sa životinjama. Jedan od poznatijih događaja u Gorskom kotaru je doček nove godine u podne koji se održava u centru Fužina. Posjetitelji dolaze iz cijele Hrvatske, ali i šire te je to vrlo popularna polazna točka za ispraćaj stare godine.

Gorski kotar prepun je zanimljivih i specifičnih događaja koji su posebno vezani uz to područje, stoga ima veliki potencijal za privući veliki broj posjetitelja. Također, od ove godine Motovun Film Festival mijenja svoj naziv u Cinehill te seli na novu lokaciju, na Petehovac. Tim činom će se ponuda događanja u Gorskom kotaru proširiti za još jedan novi, vrlo poseban turistički događaj. Iz godine u godinu broj manifestacija i događaja se povećava, a posebno ih je puno tijekom ljetne sezone i za vrijeme trajanja Adventa. Po broju manifestacija ističu se Ravna Gora, Delnice i Fužine, no brojna se turistička događanja organiziraju i u manjim sredinama (npr. Hrib). Najbrojnije su sportske, zabavne i gastronomske manifestacije te događanja u prirodi.

6. Ispitivanje stavova lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara

Gorski kotar se posljednjih nekoliko godina sve više probija na turističkom tržištu te postaje tražena turistička destinacija. Turistička ponuda se konstantno razvija i privlači značajan broj turista. Turističkih događanja na tom području ima vrlo mnogo, ali se ne promoviraju dovoljno, stoga je fokus stavljen samo na ona najpoznatija događanja (npr. Advent). Ovim se istraživanjem htjelo saznati što lokalno stanovništvo Gorskog kotara misli o razvoju turizma i ponudi događanja na svom području.

6.1. Metodologija

U svrhu izrade diplomskog rada korišteni su primarni podaci. Provedeno je istraživanje stavova lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara. Istraživanje se provodilo od 29. travnja do 01. srpnja 2023. godine. Online anketni upitnik izrađen je putem Google obrasca te je bio anonimn. Ispitanici su svi stariji od 18 godina i uglavnom imaju prebivalište u Gorskom kotaru (pošto je ispitan veliki broj privatnih iznajmljivača, ima nekoliko osoba koje nemaju prebivalište u Gorskom kotaru, ali tamo često borave iz razloga što su vlasnici smještajnih objekata). Upitnik se ispitanicima slao putem e – mail adrese te je ukupno prikupljeno 103 odgovora.

Upitnik se sastoji od 7 dijelova sa ukupno 25 pitanja. Prvi dio upitnika odnosi se na socio – demografske podatke (spol, dob, razina obrazovanja, radni status, uključenost u turizam, mjesto prebivanja i stupanj turističke razvijenosti mjesta prebivanja). Drugi dio upitnika sastoji se od pitanja koja se odnose na stavove lokalnog stanovništva o razvoju turizma, gdje moraju dati odgovor od 1 do 5 (1 = u potpunosti se ne slažem, 5 = u potpunosti se slažem) i od tri zatvorena pitanja sa višestrukim odabirom. Treći dio upitnika se odnosi na stavove lokalnog stanovništva o ekonomskim učincima turizma gdje imaju zatvorena pitanja na koja odgovaraju ocjenom od 1 do 5. Četvrti se dio odnosi na stavove o ekološkim

učincima, gdje također daju ocjene od 1 do 5. Sljedeći dio vezan je za socio – kulturne učinke turizma, gdje je ponovno korištena Likertova ljestvica. Šesti se dio odnosi na ponudu događanja u Gorskom kotaru gdje ima pitanja sa Likertovom ljestvicom te jedno zatvoreno pitanje s višestrukim odabirom. Posljednji dio vezan je za uključenost lokalnog stanovništva u razvoj turizma, gdje su ponuđena pitanja koja treba ocijeniti od 1 do 5, dva zatvorena pitanja te šest otvorenih pitanja. Sva zatvorena pitanja bila su obavezna za odgovoriti, dok na otvorena pitanja nije bilo nužno odgovoriti.

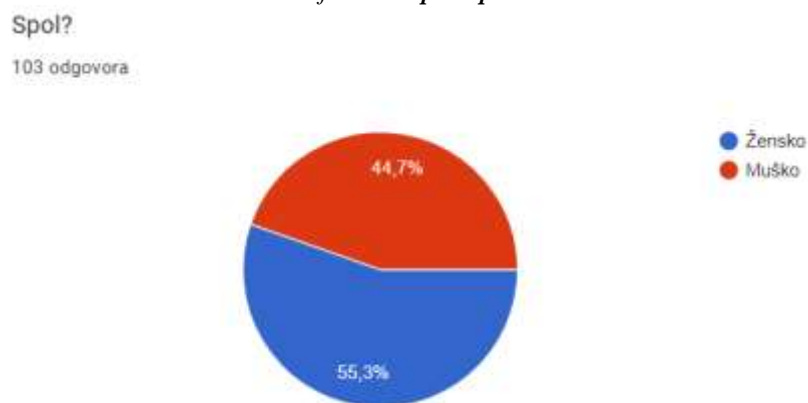
6.2. Predmet i cilj istraživanja

Predmet ovog istraživanja je ispitivanje stavova lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja na području Gorskog kotara. Svrha istraživanja je uvidjeti koliko su stanovnici upućeni u ponudu događanja na svom području te koliko su uopće uključeni u razvoj turizma. Glavni cilj istraživanja je saznati što lokalno stanovništvo Gorskog kotara misli o ponudi turističkih događanja te koliko su upoznati sa razvojem turizma na svom području. U sklopu glavnog cilja ispitati će se i stavovi o učincima turizma (ekonomski, ekološki i socio – kulturni) te uključenost stanovnika u razvoj turizma.

6.3. Rezultati istraživanja

Anketni upitnik započinje „uvodnim“ socio – demografskim pitanjima. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 103 ispitanika, od čega je 57 ispitanika ženskog (55,3%) i 46 ispitanika (44,7%) muškog spola.

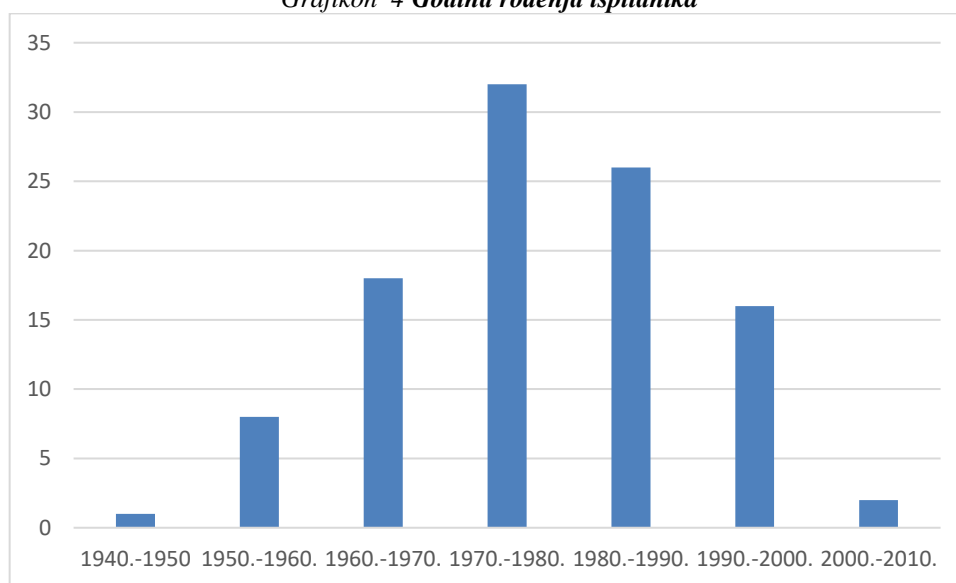
Grafikon 3 Spol ispitanika

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Što se tiče dobi ispitanika, pitanje je otvoreno te se od ispitanika tražilo da upišu godinu rođenja. Najstariji ispitanik je 1948. godište, dok je najmlađi 2003. godište. Od ukupno 103 ispitanika, najveći broj ispitanika rođeno je 70. – ih godina (njih 32, tj. 31%), a najmanje 40. ih godina, svega 1 ispitanik.

Grafikon 4 Godina rođenja ispitanika

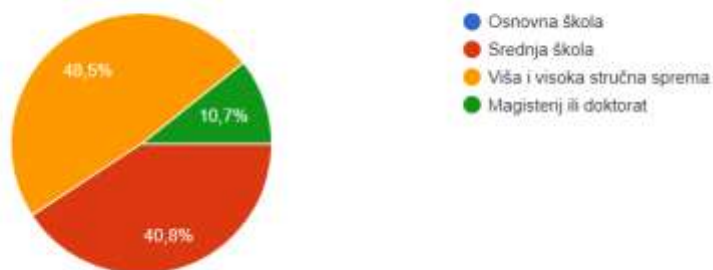
Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Kod razine obrazovanja, najveći broj ispitanika ima završenu višu i visoku stručnu spremu (50 ispitanika, tj. 48,5%), dok magisterij ili doktorat ima svega 11 ispitanika (10,7%).

Grafikon 5 Razina obrazovanja ispitanika

Razina obrazovanja?

103 odgovora

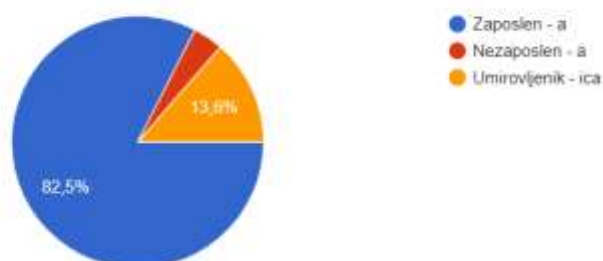
Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Kada se gleda radni status, 85 ispitanika je zaposleno (82,5%), njih 4 je nezaposleno (3,9%), a ostalo su umirovljenici, tj. njih 14 (13,6%).

Grafikon 6 Radni status ispitanika

Radni status?

103 odgovora

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Na pitanje na koji način su uključeni u turizam bilo je raznih odgovora, no 67 osoba je odgovorilo da su privatni iznajmljivači (što čini 65% svih ispitanika), što znači da je većinski dio ispitanika izravno povezan s turizmom. Od sljedećih odgovora ističu se još vlasnik OPG – a (11,7%), zaposlenik u turizmu (9,7%) te ugostitelj (7,8%).

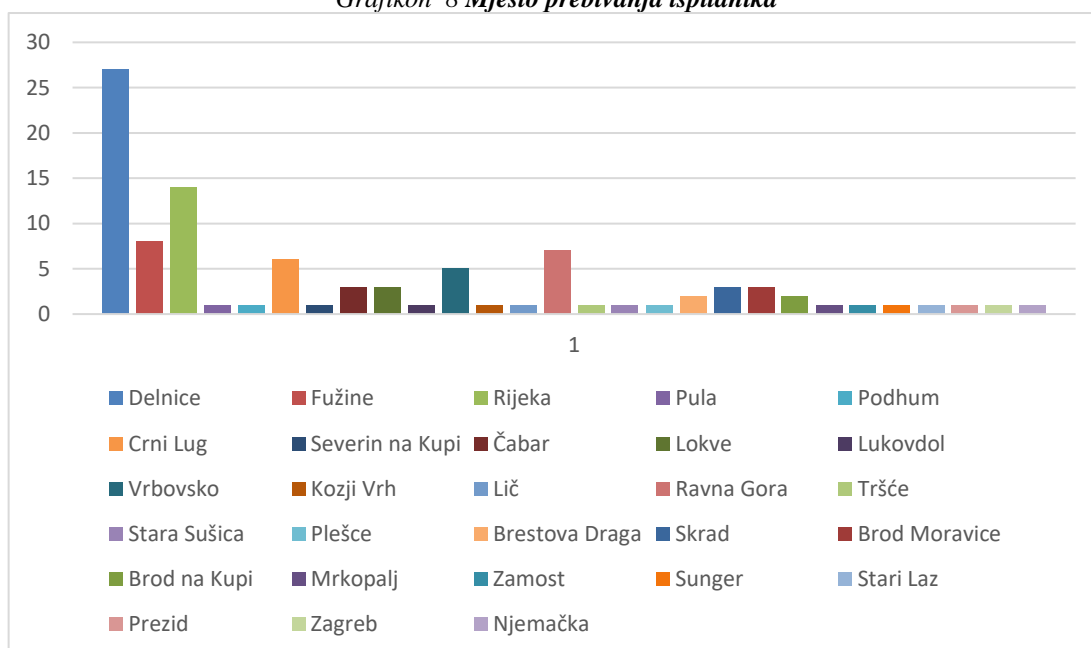
Grafikon 7 Uključenost ispitanika u turizam

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Mjesto prebivanja je specifično pitanje iz razloga što nisu svi ispitanici sa područja Gorskog kotara, tj. trenutno ne žive svi tamo. Od ukupno 103 ispitanika, njih 27 je iz Delnica (26,2), 8 ih je iz Fužina (7,7%) te 7 iz Ravne Gore (6,8%). Od ostalih mjesta spominju se još i Brestova Draga, Skrad, Stara Sušica, Sunger, itd. Ispitanici koji nemaju prebivalište u Gorskom kotaru (njih 19,4%) su privatni iznajmljivači koji često borave na području Gorskog kotara iz razloga što nude uslugu smještaja te stoje na raspolaganju svojim gostima.

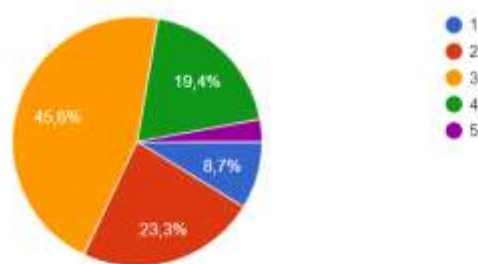
Grafikon 8 Mjesto prebivanja ispitanika

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeće pitanje odnosi se na ocjenu turističke razvijenosti njihovog mjesta prebivanja, gdje je najveći broj ispitanika dao ocjenu 3 (njih 45,6%). Svega tri ispitanika dalo je ocjenu 5.

Grafikon 9 Stupanj turističke razvijenosti mjesta prebivanja ispitanika
 Ocijenite stupanj turističke razvijenosti svojega mjesta prebivanja (od 1 do 5).
 103 odgovora

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Zatim se prelazi na drugu skupinu pitanja koja je vezana za stavove lokalnog stanovništva o razvoju turizma. Korištena je Likertova ljestvica u kojoj 1 označava „u potpunosti se ne slažem“, dok 5 znači da se ispitanik „u potpunosti slaže“. U sljedećoj tablici izračunate su prosječne ocjene stupnja slaganja s navedenim tvrdnjama.

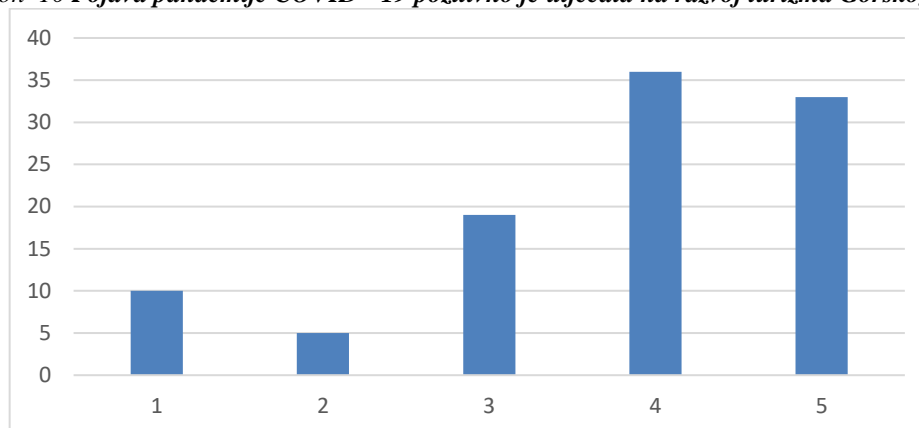
Tablica 18 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o razvoju turizma

Tvrdnja	Srednja ocjena
Pojava pandemije COVID - 19 pozitivno je utjecala na razvoj turizma Gorskog kotara.	3,75
Razvoj turizma u Gorskom kotaru ima više pozitivnih nego negativnih učinaka na lokalno stanovništvo.	4,05

Izvor: izrada autora

Na pitanje je li pojava pandemije COVID – 19 pozitivno utjecala na razvoj turizma Gorskog kotara najveći broj ispitanika odgovorio je da se slaže (34,9%), a njih 32% da se u potpunosti slaže. Njih 18,4% se niti slaže, a niti ne slaže sa tvrdnjom. Samo 4,8% ispitanika izjasnilo se kako se ne slažu s tvrdnjom, a da se u potpunosti ne slaže je odgovorilo njih 9,7%. Prosječna ocjena iznosi 3,75 što znači da se stanovništvo uglavnom slaže s tvrdnjom da je pandemija pozitivno utjecala na razvoj turizma Gorskog kotara.

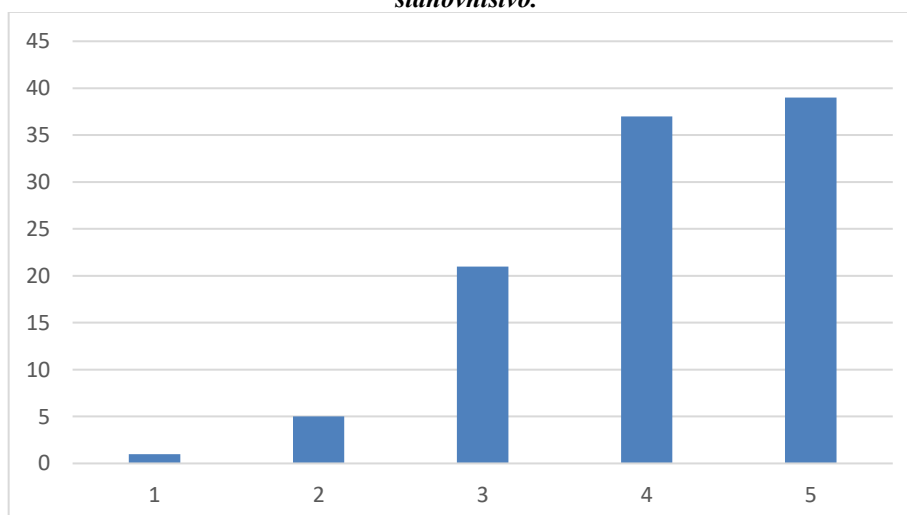
Grafikon 10 Pojava pandemije COVID - 19 pozitivno je utjecala na razvoj turizma Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeća tvrdnja glasi „Razvoj turizma u Gorskom kotaru ima više pozitivnih nego negativnih učinaka na lokalno stanovništvo“. Najveći broj ispitanika (37,9%) odgovorio je kako se u potpunosti slaže, a njih 35,9% reklo je kako se slaže s navedenom tvrdnjom. Njih 20% odgovorilo je kako se niti slažu, a niti ne slažu. Svega 4,8% ispitanika odgovorilo je kako se ne slaže, dok je 0,9% reklo da se u potpunosti ne slaže. Prosječna ocjena je 4,05 što označava činjenicu da stanovništvo misli da turizam ima više pozitivnih nego negativnih učinaka.

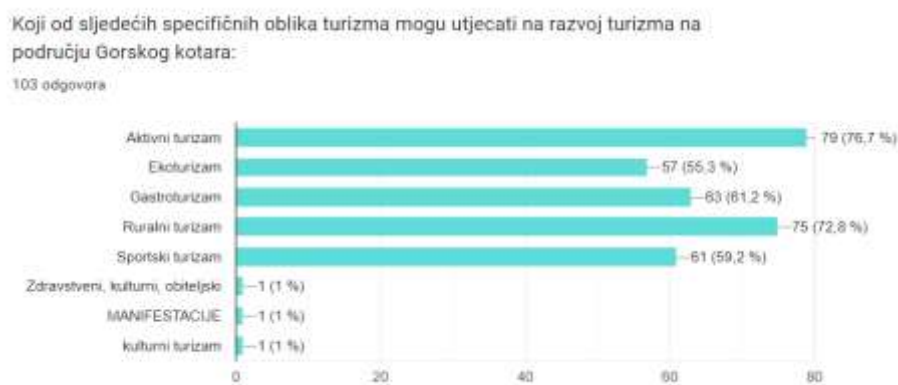
Grafikon 11 Razvoj turizma u Gorskom kotaru ima više pozitivnih nego negativnih učinaka na lokalno stanovništvo.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeće pitanje bilo je višestrukog odabira, a odnosilo se na to koji specifični oblici turizma mogu utjecati na razvoj turizma na području Gorskog kotara. Najveći broj ispitanika (76,7%) odlučilo se za aktivni turizam, zatim 72,8% za ruralni turizam, za gastroturizam se odlučilo 61,2% ispitanika, za sportski turizam njih 59,2% te za ekoturizam 55,3% ispitanika. Od ostalih nadopunjenih odgovora spominju se zdravstveni, obiteljski i kulturni turizam te manifestacije. Odgovor manifestacije odnosi se na manifestacijski turizam, koji se može odnositi na održavanje različitih vrsta manifestacija (npr. sportske, zabavne, vjerske, kulturne, itd.).

Grafikon 12 Specifični oblici turizma koji mogu utjecati na razvoj turizma Gorskog kotara

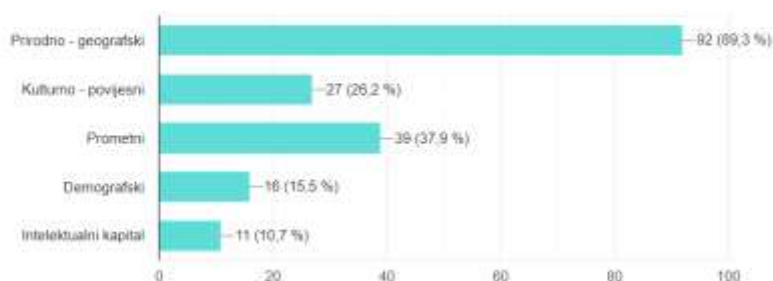
Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Iduće pitanje višestrukog odabira vezano je za preduvjete razvoja turizma na području Gorskog kotara. Nedvojbeno prirodno – geografski preduvjeti nadmašuju sve ostale sa 89,3% ispitanika, zatim su prometni preduvjeti sa 37,9%, kulturno – povijesni sa 26,2%, demografski sa 15,5% te posljednji je intelektualni kapital sa 10,7% ispitanika.

Grafikon 13 Ključni preduvjeti za razvoj turizma Gorskog kotara

Koji su ključni preduvjeti za razvoj turizma na području Gorskog kotara:

103 odgovora

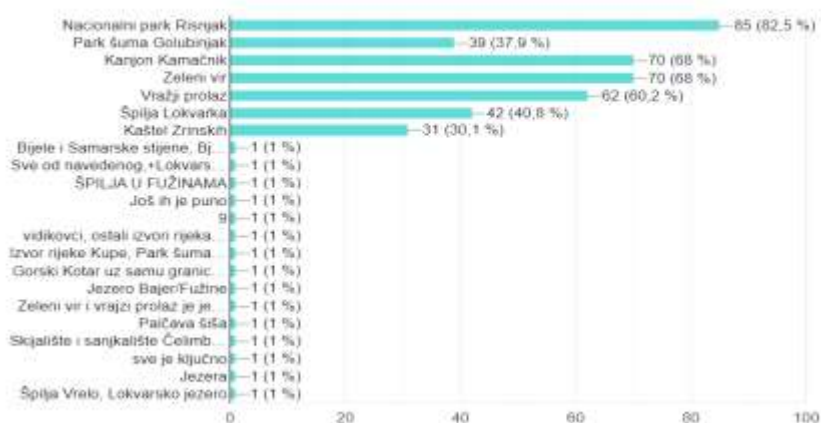
Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Posljednje pitanje ovog djela odnosi se na ključne atraktivnosti Gorskog kotara. Pitanje je bilo višestrukog odabira sa mogućnosti dopisivanja vlastitog odgovora. Najviše odgovora odnosilo se na Nacionalni park Risnjak (82,5%), zatim kanjon Kamačnik i Zeleni vir imaju podjednak broj odgovora (68%), nakon toga je Vražji prolaz sa 60,2%, špilja Lokvarka sa 40,8%, park šuma Golubinjak ima 37,9% ispitanika i kaštel Zrinskih stavilo je 30,1% ispitanika. Neki od dopisanih odgovora su Lokvarsko jezero, izvor rijeke Kupe, jezero Bajer, itd.

Grafikon 14 Ključne atraktivnosti na području Gorskog kotara

Koje su ključne atraktivnosti na području Gorskog kotara?

103 odgovora

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Treći dio odnosi se na stavove lokalnog stanovništva o ekonomskim učincima turizma. Ispitanici su trebali dati odgovor od 1 do 5, pri čemu 1 označava „u potpunosti se

ne slažem“, dok 5 označava „u potpunosti se slažem“. Sljedeća tablica prikazuje prosječne ocjene za svaku navedenu tvrdnju.

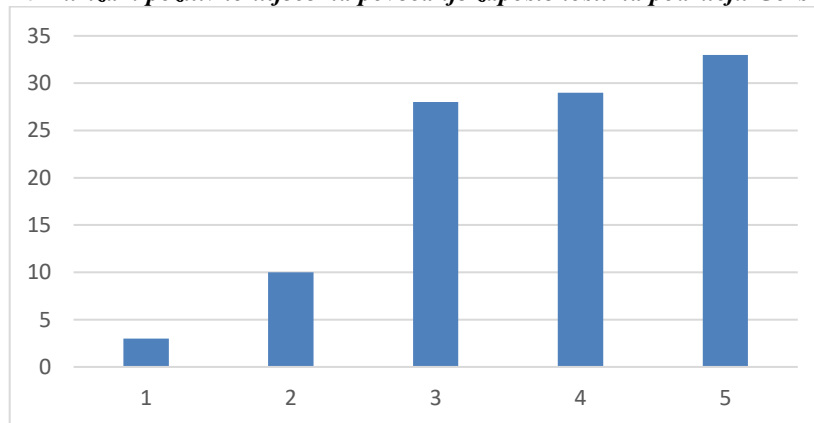
Tablica 19 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o ekonomskim učincima turizma

Tvrdnja	Srednja ocjena
Turizam pozitivno utječe na povećanje zaposlenosti na području Gorskog kotara.	3,76
Turizam utječe na povećanje ekonomskog blagostanja lokalnog stanovništva Gorskog kotara.	3,91
Razvoj turizma utječe na povećanje cijena dobara i usluga za lokalno stanovništvo na području Gorskog kotara.	3,71
Razvoj turizma pozitivno utječe na razvoj destinacije i poboljšava kvalitetu življenja lokalnog stanovništva.	3,94
Turizam može doprinijeti razvoju izoliranih, manje poznatih područja u Gorskom kotaru.	4,42

Izvor: izrada autora

Prva tvrdnja glasi „Turizam pozitivno utječe na povećanje zaposlenosti na području Gorskog kotara“. Od ukupnog broja ispitanika, 32,% je stavilo da se u potpunosti slažu s tvrdnjom. Njih 28,2% stavilo je da se slažu, a 27,2% stavilo je da se niti slaže, a niti ne slaže. Sa tvrdnjom se ne slaže 9,7% ispitanika, dok se svega 2,9% ispitanika u potpunosti ne slaže. Prosječna ocjena je 3,76 što znači da stanovnici ipak naginju više prema pozitivnom viđenju navedene tvrdnje, tj. da turizam ipak pozitivno utječe na povećanje zaposlenosti.

Grafikon 15 Turizam pozitivno utječe na povećanje zaposlenosti na području Gorskog kotara.

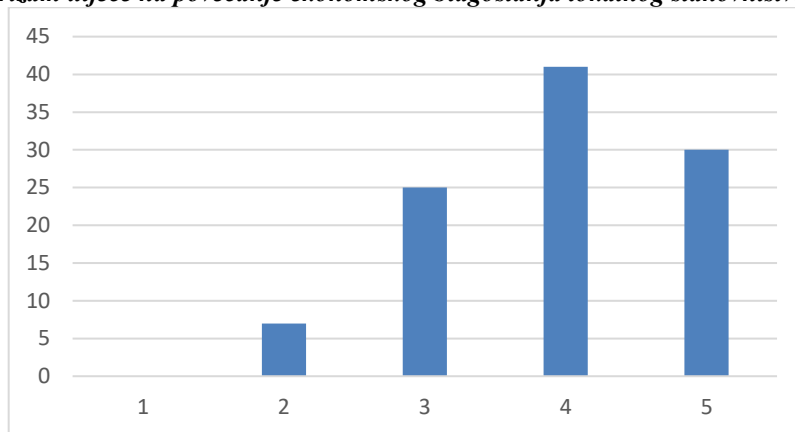

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Druga tvrdnja je „Turizam utječe na povećanje ekonomskog blagostanja lokalnog stanovništva Gorskog kotara“. Najveći broj ispitanika (39,8%) odgovorilo je kako se slažu, a njih 29,1% se u potpunosti slažu s tvrdnjom. Njih 24,3% se niti slaže, niti ne slaže, a svega 6,8% ispitanika reklo je kako se ne slažu. Odgovor „u potpunosti se ne slažem“ u ovom

pitanju nije korišten. Srednja ocjena je 3,91 kojom se potvrđuje kako turizam utječe na povećanje ekonomskog blagostanja.

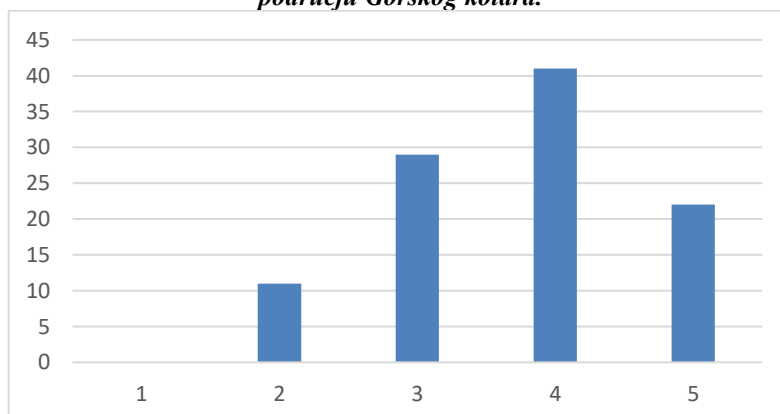
Grafikon 16 Turizam utječe na povećanje ekonomskog blagostanja lokalnog stanovništva Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Treća se tvrdnja odnosi na onu negativnu stranu ekonomskih učinaka, tj. da razvoj turizma utječe na povećanje cijena dobara i usluga za lokalno stanovništvo. Na prikazanom grafu može se vidjeti kako je najveći broj ispitanika, odnosno njih 39,8% odgovorilo kako se slažu, dok ih je 21,4% odgovorilo kako se u potpunosti slažu. S druge strane, njih 28,2% nije izrazilo niti slaganje, niti neslaganje, a svega 10,7% ispitanika reklo je kako se ne slaže. Na ovom pitanju također nije korišten odgovor 1, tj. da se u potpunosti ne slažu. Srednja ocjena je 3,71 što upućuje na činjenicu kako razvoj turizma ipak utječe na povećanje cijena.

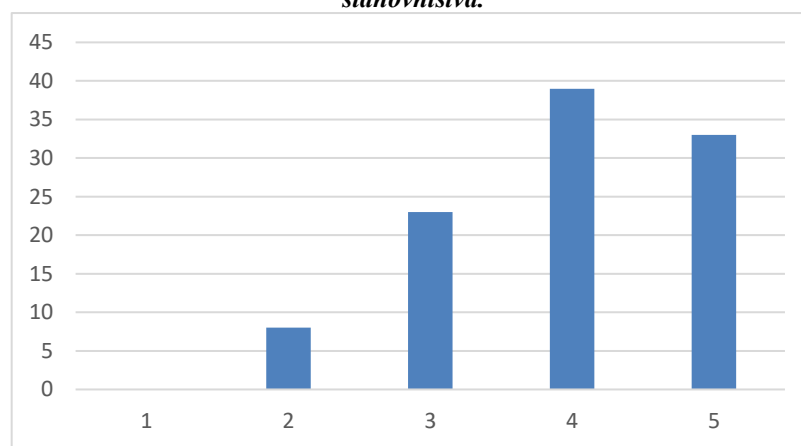
Grafikon 17 Razvoj turizma utječe na povećanje cijena dobara i usluga za lokalno stanovništvo na području Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeće pitanje odnosi se na to da razvoj turizma utječe na razvoj destinacije te poboljšava kvalitetu življenja lokalnog stanovništva. S navedenom tvrdnjom se slaže 37,9% ispitanika, a u potpunosti se slaže njih 32%. Niti slaganje niti neslaganje navelo je 22,3% ispitanika, a 7,8% ispitanika se ne slaže s tvrdnjom. Ponovno nema zabilježenog odgovora „u potpunosti se ne slažem“. Srednja ocjena za ovu tvrdnju je 3,94 što ukazuje na pozitivan stav lokalnog stanovništva u vezi razvoja turizma i njegovog utjecaja na poboljšanje kvalitete života.

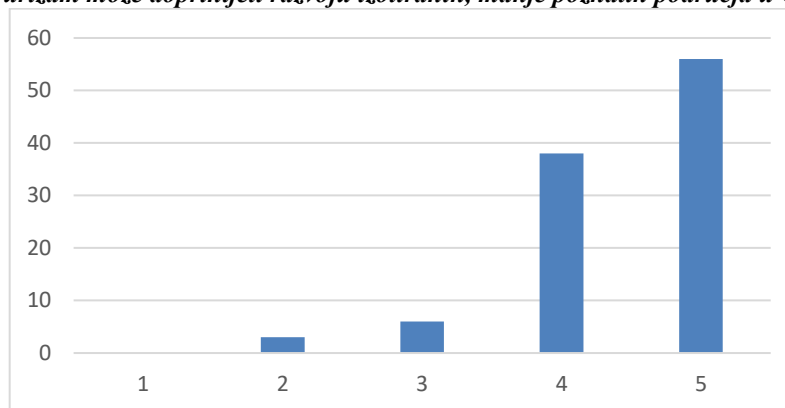
Grafikon 18 Razvoj turizma pozitivno utječe na razvoj destinacije i poboljšava kvalitetu življenja lokalnog stanovništva.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Posljednje pitanje u ovome dijelu odnosi se na to da turizam može doprinijeti razvoju izoliranih, manje poznatih područja u Gorskom kotaru. Čak 54,4% ispitanika odgovorilo je kako se u potpunosti slažu, a njih 36,9% odgovorilo je kako se slažu. Od onih koji se niti slažu, a niti ne slažu ima 5,8%, dok je onih koji se ne slažu svega 2,9%. Odgovor „u potpunosti se ne slažem“ ponovno nije zabilježen. Srednja ocjena je 4,42 što daje do znanja kako većina ispitanika misli da razvoj turizma doprinosi razvoju izoliranih područja Gorskog kotara.

Grafikon 19 Turizam može doprinijeti razvoju izoliranih, manje poznatih područja u Gorskom kotaru.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeći dio odnosi se na stavove lokalnog stanovništva o ekološkim učincima razvoja turizma. Na sljedeća pitanja mogli su odabrati odgovor između 1 i 5, pri čemu 1 znači „u potpunosti se ne slažem“, dok 5 označava „u potpunosti se slažem“. U nastavku je tablica koja prikazuje srednje ocjene navedenih tvrdnji.

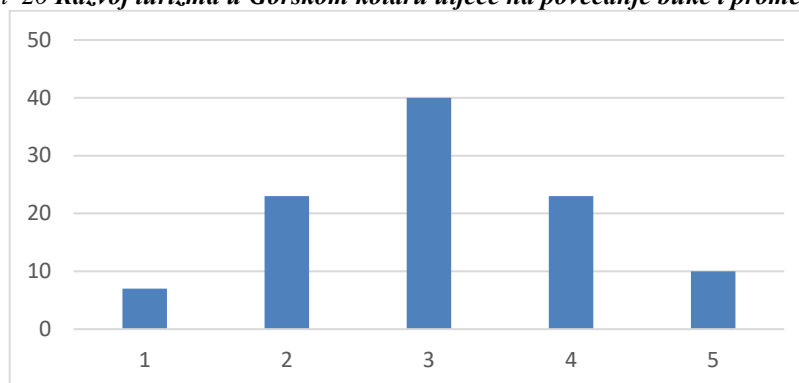
Tablica 20 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o ekološkim učincima turizma

Tvrdnja	Srednja ocjena
Razvoj turizma u Gorskom kotaru utječe na povećanje buke i prometne gužve.	3,06
Turizam potiče svijest o potrebi očuvanja prirodnih resursa na području Gorskog kotara.	3,76

Izvor: izrada autora

Prva tvrdnja kaže da razvoj turizma utječe na povećanje buke i gužve u prometu. Na ovom pitanju je najveći broj ispitanika (38,8%) ostao nedorečen, tj. odgovorili su da se niti slažu, a niti ne slažu. U potpunosti se ne slaže 6,8% ispitanika, a njih 22,3% se ne slaže. S druge strane, 22,3% ima onih koji se slaže te 9,7% onih koji se u potpunosti slažu. Prosječna ocjena je 3,06, što zapravo potvrđuje dobivene odgovore kako je većina ostala podijeljenog mišljenja.

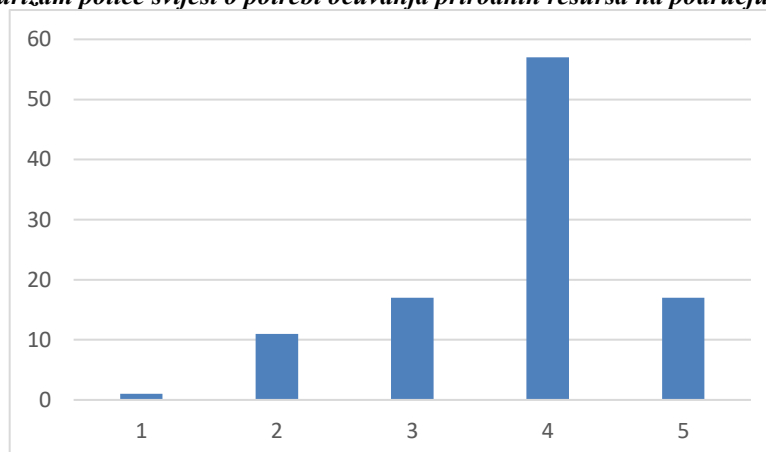
Grafikon 20 Razvoj turizma u Gorskom kotaru utječe na povećanje buke i prometne gužve.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeća tvrdnja odnosi se na to da turizam potiče svijest o potrebi očuvanja prirodnih resursa na području Gorskog kotara. Od ukupnog broja ispitanika, čak 55,3% njih se slaže s ovom tvrdnjom, a njih 16,5% se u potpunosti slažu. Također, 16,5% ispitanika se niti slaže, niti ne slaže sa tvrdnjom. Njih 10,7% se ne slaže, a svega 0,9% ispitanika se u potpunosti ne slaže. Srednja ocjena je 3,76, što pokazuje da lokalno stanovništvo pozitivno percipira poveznicu između razvoja turizma i očuvanja prirodnih resursa.

Grafikon 21 Turizam potiče svijest o potrebi očuvanja prirodnih resursa na području Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Peti dio odnosi se na stavove lokalnog stanovništva o socio – kulturnim učincima turizma. Ponovno je korištena Likertova ljestvica, na kojoj 1 označava „u potpunosti se ne slažem“ te 5 označava „u potpunosti se slažem“. Prije analize odgovora prikazati će se tablica sa srednjim ocjenama.

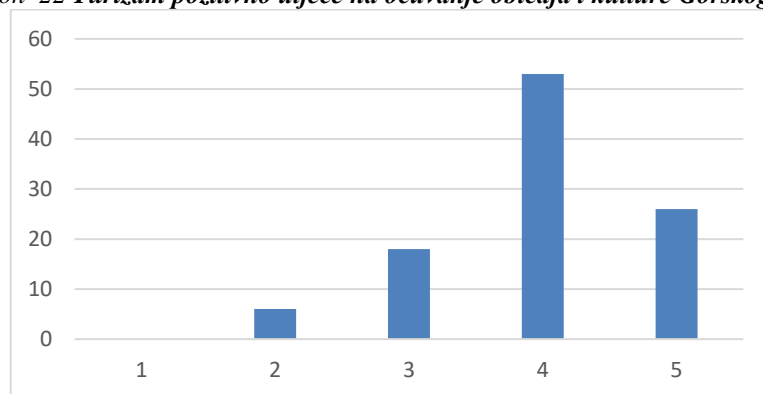
Tablica 21 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o socio - kulturnim učincima turizma

Tvrdnja	Srednja ocjena
Turizam pozitivno utječe na očuvanje običaja i kulture Gorskog kotara.	3,96
Turisti u Gorskom kotaru imaju priliku doživjeti autentičnost destinacije.	3,84
Razvoj turizma može smanjiti iseljavanje sa područja Gorskog kotara.	3,93

Izvor: izrada autora

Prva tvrdnja glasi „Turizam pozitivno utječe na očuvanje običaja i kulture Gorskog kotara“. Najviše ispitanika se slaže sa tom tvrdnjom (51,4%), njih 25,2% se u potpunosti slaže, a 17,5% ispitanika nije izrazilo niti slaganje niti neslaganje. Odgovor „u potpunosti se ne slažem“ nije korišten, dok 5,8% ispitanika se izjasnilo kako se ne slažu. Prosječna ocjena je 3,96, a to znači da stanovnici smatraju da turizam pozitivno utječe na očuvanje običaja i kulture.

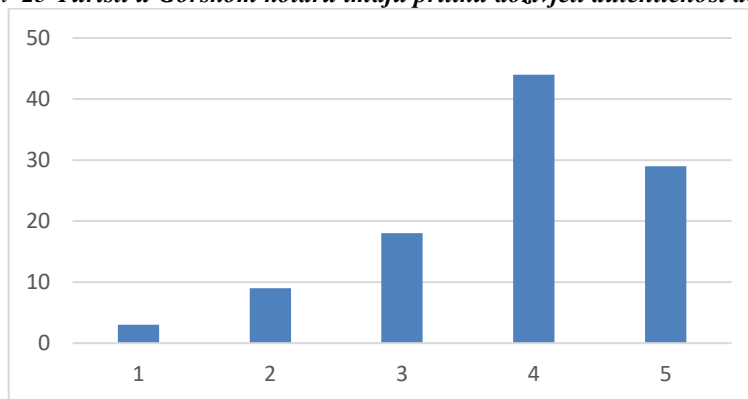
Grafikon 22 Turizam pozitivno utječe na očuvanje običaja i kulture Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Druga se tvrdnja odnosi na to da turisti u Gorskom kotaru imaju priliku doživjeti autentičnost destinacije. Ovdje odgovori opet naginju na pozitivnu stranu, odnosno, 42,7% ispitanika reklo je da se slaže, a njih 28,2% da se u potpunosti slaže. Niti slaganje, niti neslaganje je izrazilo 17,5% ispitanika, njih 8,7% se ne slaže, a svega 2,9% ispitanika se u potpunosti ne slaže. Prosječna ocjena je 3,84, što potvrđuje da turisti mogu iskusiti autentičnost destinacije.

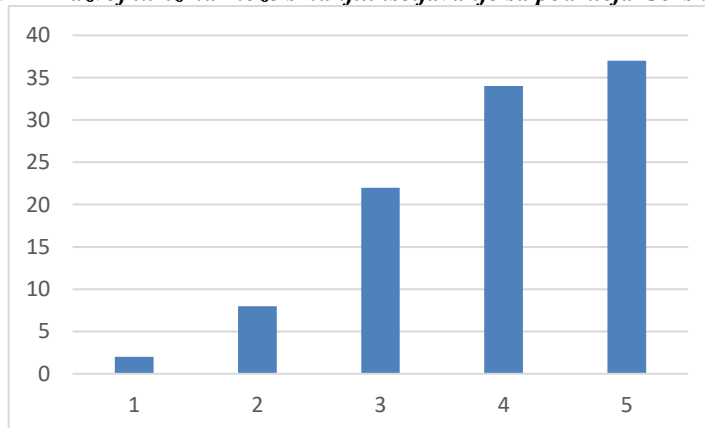
Grafikon 23 Turisti u Gorskom kotaru imaju priliku doživjeti autentičnost destinacije.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Posljednja tvrdnja u ovome djelu odnosi se na to da razvoj turizma može smanjiti iseljavanje sa područja Gorskog kotara. Ukupno 35,9% ispitanika odgovorilo je kako se u potpunosti slažu, a 33% kako se slažu sa tvrdnjom, što su vrlo pozitivne brojke. Njih 21,3% odgovorilo je kako se niti slažu, niti ne slažu, 7,7% se ne slaže, a 1,9% ispitanika se u potpunosti ne slaže. Srednja ocjena iznosi 3,93, čime se i potvrđuju mnogobrojni pozitivni odgovori.

Grafikon 24 Razvoj turizma može smanjiti iseljavanje sa područja Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Idući dio odnosi se na stavove lokalnog stanovništva o ponudi događanja u Gorskom kotaru. Za prvu skupinu pitanja trebali su odabrati odgovor od 1 do 5, pri čemu 1 znači „u potpunosti se ne slažem“, a 5 je „u potpunosti se slažem“. Sljedeće pitanje je višestrukog

odabira, gdje su ispitanici mogli dopisati odgovor po želji. Na početku je prikazana tablica sa srednjim ocjenama za navedene tvrdnje.

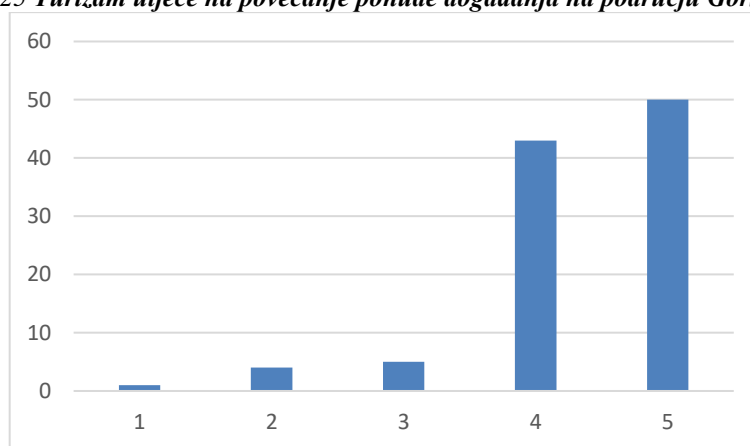
Tablica 22 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o ponudi događanja na području Gorskog kotara

Tvrdnja	Srednja ocjena
Turizam utječe na povećanje ponude događanja na području Gorskog kotara.	4,33
Sportske i zabavne manifestacije potiču razvoj turizma u Gorskom kotaru.	4,25
Potrebno je više ulagati u turističku ponudu Gorskog kotara.	4,76
Turistička događanja trebala bi se organizirati i u mjestima sa manjom turističkom posjećenošću.	4,2
Tijekom godine održava se dovoljan broj turističkih događanja na području Gorskog kotara.	2,71

Izvor: izrada autora

„Turizam utječe na povećanje ponude događanja na području Gorskog kotara“ je tvrdnja kojom se započinje šesti dio anketnog upitnika. Skoro polovica ispitanika, 48,5% odgovorilo je kako se u potpunosti slažu, a njih 41,7% kako se slažu sa tvrdnjom. Niti slaganje, niti neslaganje izrazilo je 4,9% ispitanika, 3,8% ispitanika se ne slaže, a tek jedan ispitanik se u potpunosti ne slaže (0,9%). Srednja ocjena ove tvrdnje iznosi 4,33 te se time potvrđuje kako je turizam zaslužan za povećanje ponude događanja u Gorskom kotaru.

Grafikon 25 Turizam utječe na povećanje ponude događanja na području Gorskog kotara.

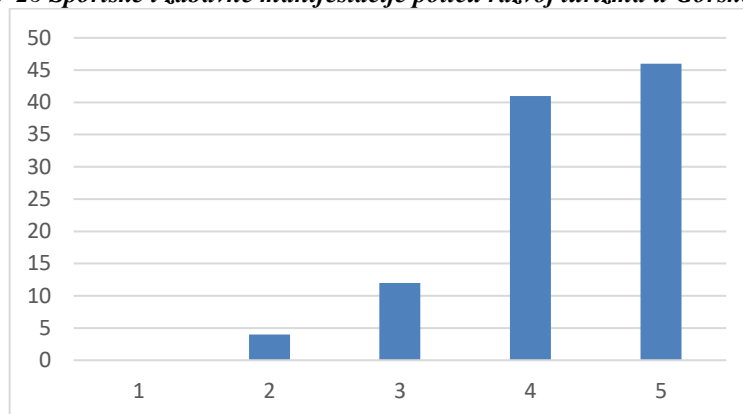

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Druga tvrdnja glasi „Sportske i zabavne manifestacije potiču razvoj turizma u Gorskom kotaru“. Pozitivna brojka od 46,4% ispitanika izjasnila se kako se u potpunosti slažu, a 39,8% ispitanika se slaže sa tvrdnjom. Njih 11,6% se niti slaže, a niti ne slaže sa

tvrdnjom te njih 3,8% se ne slaže. Ponovno nije zabilježen odgovor „u potpunosti se ne slažem“. Prosječna ocjena za ovu tvrdnju je 4,25, što je pozitivno, jer stanovnici smatraju kako navedene manifestacije potiču razvoj turizma.

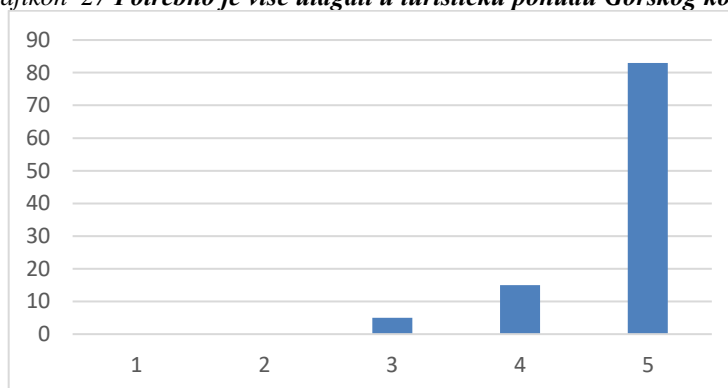
Grafikon 26 Sportske i zabavne manifestacije potiču razvoj turizma u Gorskom kotaru.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Treća se tvrdnja odnosi na to da bi se trebalo više ulagati u turističku ponudu Gorskog kotara. Velika većina ispitanika, čak 80,6% odgovorilo je kako se u potpunosti slažu, a njih 14,6% reklo je kako se slažu. Svega 4,9% ispitanika nije izrazilo niti slaganje niti neslaganje. Negativnih odgovora za ovo pitanje nije zabilježeno. Prosječna ocjena je 4,76, a to ukazuje na činjenicu da stanovnici nisu zadovoljni sa turističkom ponudom Gorskog kotara.

Grafikon 27 Potrebno je više ulagati u turističku ponudu Gorskog kotara.

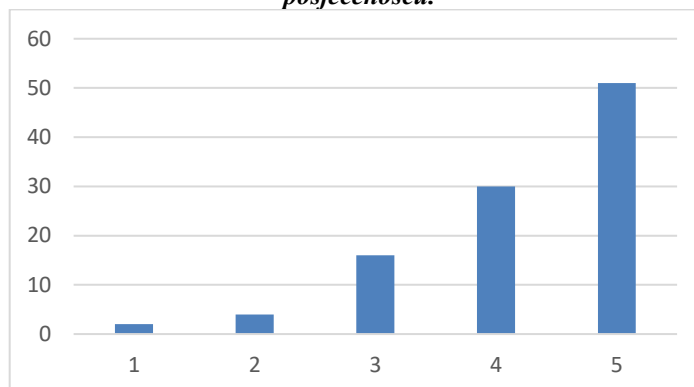

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeća tvrdnja je „Turistička događanja trebala bi se organizirati i u mjestima sa manjom turističkom posjećenošću“. Ovdje su odgovori raznoliki, ali najveći dio ispitanika

(49,5%) odgovorio je kako se u potpunosti slaže, dok je 29,1% ispitanika reklo kako se slažu. Nedefiniran odgovor dalo je 15,5% ispitanika, 3,8% ispitanika se ne slaže, a 1,9% ispitanika se u potpunosti ne slaže. Srednja ocjena za ovu tvrdnju iznosi 4,2 te to ukazuje da stanovnici smatraju kako bi se turistička događanja trebala organizirati i u mjestima sa manjom turističkom posjećenošću.

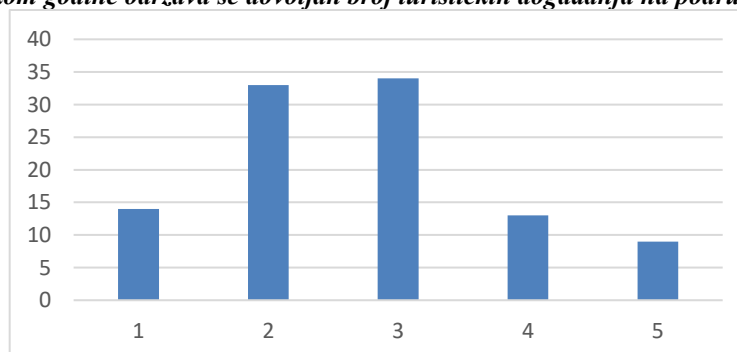
Grafikon 28 Turistička događanja trebala bi se organizirati i u mjestima sa manjom turističkom posjećenošću.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Posljednja tvrdnja ovog djela glasi „Tijekom godine održava se dovoljan broj turističkih događanja na području Gorskog kotara“. Zanimljivo je kako je ovo prvo pitanje do sada gdje ispitanici nisu sigurni u vlastiti odgovor, stoga je 33% njih napisalo kako se niti slažu, a niti ne slažu sa tvrdnjom. S ovom se tvrdnjom slaže 12,6% ispitanika, a njih 8,7% se u potpunosti slaže. S druge strane, 32% ispitanika se ne slaže te njih 13,6% se u potpunosti ne slaže. Prosječna ocjena je vrlo niska, odnosno 2,71, što izražava neslaganje lokalnog stanovništva sa tvrdnjom da se tijekom godine održava dovoljno turističkih događanja.

Grafikon 29 Tijekom godine održava se dovoljan broj turističkih događanja na području Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeće pitanje koje također spada pod dio vezan za stavove lokalnog stanovništva o ponudi događanja istražuje na koji bi se način Gorski kotar trebao brendirati kao destinacija. Od ponuđenih odgovora najviše se ističu: outdoor destinacija (63,1%), gastronomska destinacija (16,5%), sportska destinacija (6,8%) te destinacija za manifestacije (3,9%).

Grafikon 30 Brendiranje Gorskog kotara kao destinacije

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Zadnji dio anketnog upitnika odnosi se na uključenost lokalnog stanovništva u razvoj turizma. Prvo će se analizirati pitanja na koja su ispitanici mogli odgovoriti brojkom od 1 do 5, pri čemu 1 označava „u potpunosti se ne slažem“, a 5 označava „u potpunosti se slažem“. Nakon toga slijedi jedno dihotomno pitanje te nekoliko otvorenih pitanja. Najprije će se prikazati tablica koja prikazuje srednje ocjene za pojedine tvrdnje.

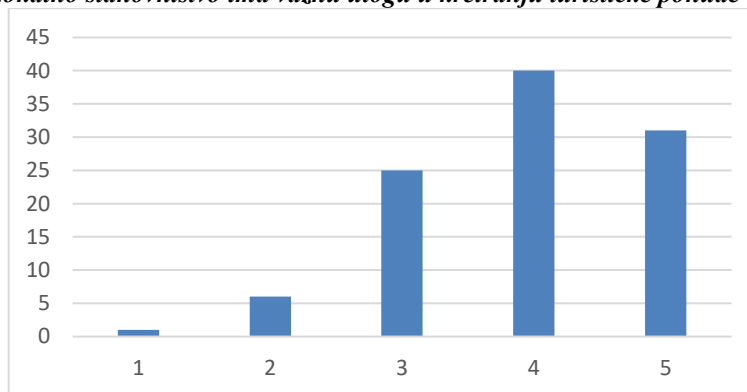
Tablica 23 Prikaz tvrdnji o uključenosti lokalnog stanovništva u razvoj turizma

Tvrdnja	Srednja ocjena
Lokalno stanovništvo ima važnu ulogu u kreiranju turističke ponude Gorskog kotara.	3,91
Lokalno stanovništvo ima priliku aktivno sudjelovati u donošenju odluka vezanih za razvoj turizma u Gorskom kotaru.	3,08
Turistička zajednica Gorskog kotara potiče lokalno stanovništvo na uključivanje u proces kreiranja turističke ponude.	3,28
Lokalno stanovništvo pristupačno je i otvoreno za komunikaciju s turistima.	3,75
Jezična barijera predstavlja prepreku u komunikaciji između lokalnog stanovništva i turista.	3,08
Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja u oglašavanju i promociji objekata.	3,73
Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja prilikom izvršavanja administrativnih obveza potrebnih za pružanje usluga.	3,54
Turistička zajednica Gorskog kotara pruža dovoljno informacija potrebnih za uključivanje lokalnog stanovništva u pružanje usluga smještaja.	3,6

Izvor: izrada autora

Prva tvrdnja odnosi se na ulogu lokalnog stanovništva u kreiranju turističke ponude Gorskog kotara. Najveći broj ispitanika (38,8%) slaže se sa tvrdnjom da oni imaju važnu ulogu u kreiranju turističke ponude, a njih 30,1% se u potpunosti slaže. Niti slaganje, niti neslaganje odgovorilo je 24,3% ispitanika, 5,8% ispitanika se ne slaže, dok se 0,9% ispitanika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom. Prosječna ocjena je 3,91 te daje do znanja kako stanovnici smatraju da igraju važnu ulogu u kreiranju turističke ponude.

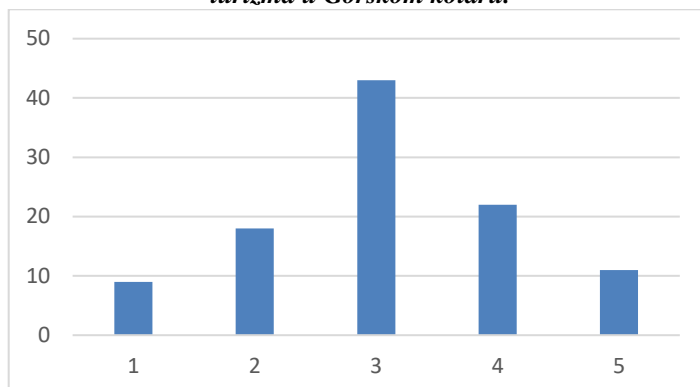
Grafikon 31 Lokalno stanovništvo ima važnu ulogu u kreiranju turističke ponude Gorskog kotara.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

U drugoj tvrdnji se od ispitanika traži mišljenje vezano za aktivno sudjelovanje stanovnika u donošenju odluka vezanih za razvoj turizma Gorskog kotara. Najveći broj ispitanika (41,7%) nije izrazio niti slaganje, niti neslaganje. Njih 21,4% odgovorilo je kako se slažu, a njih 10,7% da se u potpunosti slažu. S druge strane, 17,5% ispitanika reklo je da se ne slaže, dok se njih 8,7% izjasnilo kako se u potpunosti ne slažu. Prosječna ocjena je 3,08 kojom se potvrđuje kako ispitanici nisu sigurni što odgovoriti na navedenu tvrdnju.

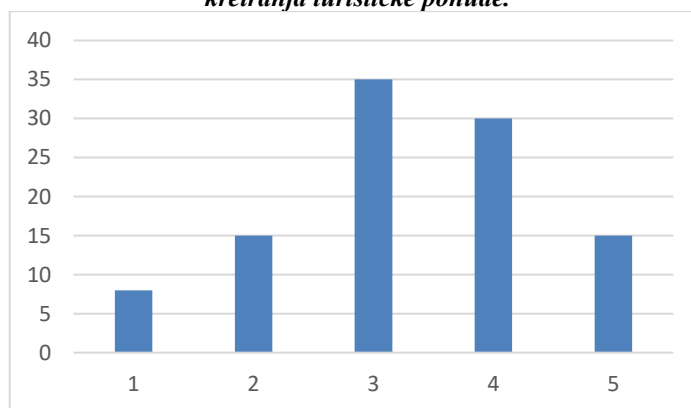
Grafikon 32 Lokalno stanovništvo ima priliku aktivno sudjelovati u donošenju odluka vezanih za razvoj turizma u Gorskom kotaru.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Iduća tvrdnja glasi „Turistička zajednica Gorskog kotara potiče lokalno stanovništvo na uključivanje u proces kreiranja turističke ponude“. Niti slaganje, niti neslaganje izrazilo je 33,9% ispitanika, 29,1% ih se slaže, dok ih se 14,6% u potpunosti slaže. S ovom tvrdnjom se ne slaže 14,6% ispitanika, a 7,8% ih se u potpunosti ne slaže. Srednja ocjena je 3,28, što znači kako se veći broj ispitanika slaže s navedenom tvrdnjom.

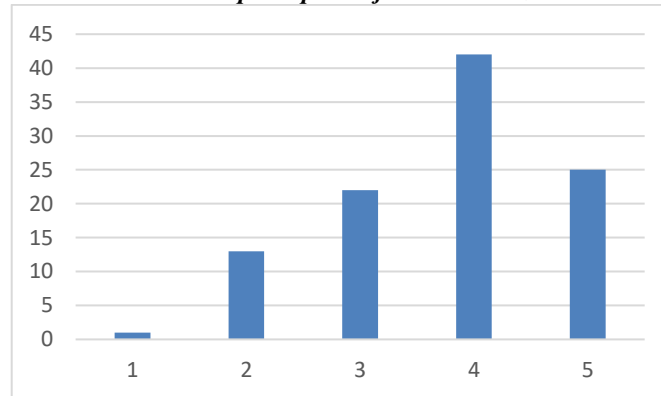
Grafikon 33 Turistička zajednica Gorskog kotara potiče lokalno stanovništvo na uključivanje u proces kreiranja turističke ponude.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeća tvrdnja odnosi se na pristupačnost lokalnog stanovništva i otvorenosti za komunikaciju s turistima. S ovom se tvrdnjom slaže 40,8% ispitanika, a u potpunosti se slaže njih 24,3%. Niti slaganje, niti neslaganje izrazilo je 21,4% ispitanika, 12,6% se ne slaže te samo 0,9% ih se u potpunosti ne slaže. Srednja ocjena iznosi 3,75, a to znači da ispitanici smatraju kako lokalno stanovništvo je pristupačno i otvoreno za komunikaciju.

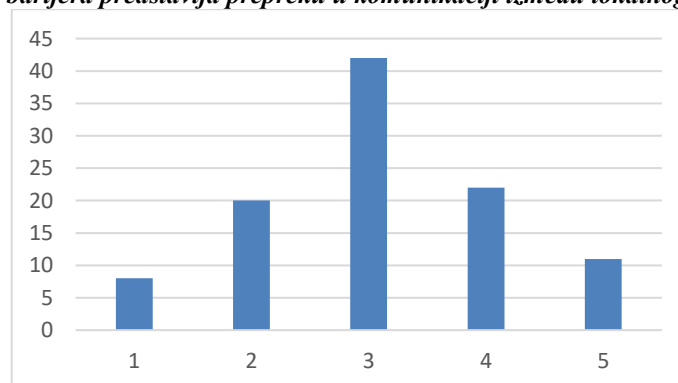
Grafikon 34 Lokalno stanovništvo pristupačno je i otvoreno za komunikaciju s turistima.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

„Jezična barijera predstavlja prepreku u komunikaciji između lokalnog stanovništva i turista“. Ova tvrdnja ponovno ostavlja ispitanike u premišljanju, stoga je najveći broj ispitanika (40,8%) odgovorio da se niti slaže, a niti ne slaže. S tvrdnjom se slaže 21,4% ispitanika, a u potpunosti se slaže njih 10,7%. Neslaganje je izrazilo 19,4% ispitanika, a u potpunosti se ne slaže njih 7,8%. Prosječna ocjena je 3,08, što ukazuje kako ispitanici ipak smatraju da jezična barijera predstavlja nekakvu prepreku u komunikaciji.

Grafikon 35 Jezična barijera predstavlja prepreku u komunikaciji između lokalnog stanovništva i turista.

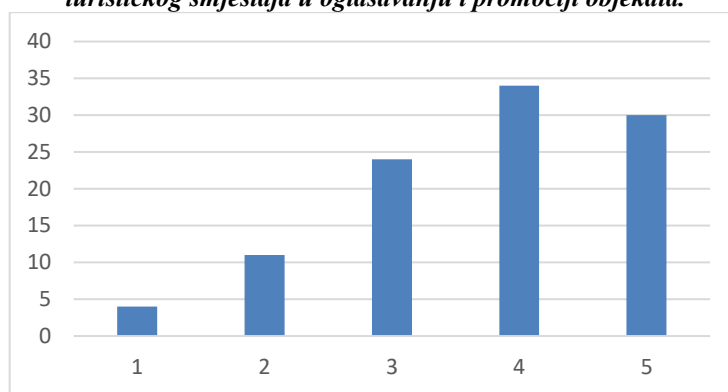

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

„Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja u oglašavanju i promociji objekata“. S navedenom tvrdnjom slaže se 33% ispitanika, 29,1% ih se u potpunosti slaže, a njih 23,3% nije izrazilo niti slaganje, niti neslaganje. Svega 10,7% ispitanika se ne slaže, a 3,9% ih se u potpunosti ne

slaže. Srednja ocjena iznosi 3,73, a to znači da ispitanici pozitivno gledaju na navedenu tvrdnju te smatraju kako Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže prilikom oglašavanja i promocije objekata.

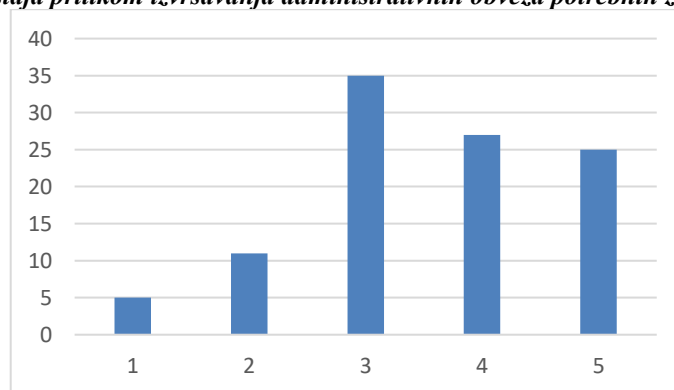
Grafikon 36 Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja u oglašavanju i promociji objekata.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Iduća tvrdnja je „Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja prilikom izvršavanja administrativnih obveza potrebnih za pružanje usluga“. Najveći broj ispitanika (33,9%) izrazilo je niti slaganje, niti neslaganje, 26,2% ih se slaže, dok ih se 24,3% u potpunosti slaže. Neslaganje je izrazilo 10,7% ispitanika, a svega njih 4,9% ih se u potpunosti ne slaže. Prosječna ocjena je 3,54, što znači da se većina ispitanika zapravo slaže s tvrdnjom.

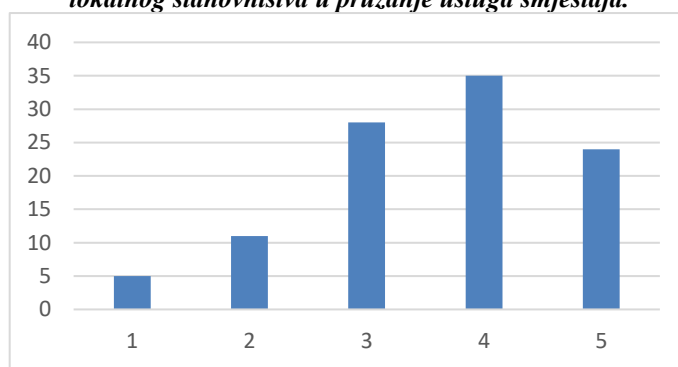
Grafikon 37 Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja prilikom izvršavanja administrativnih obveza potrebnih za pružanje usluga.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Posljednja tvrdnja glasi „Turistička zajednica Gorskog kotara pruža dovoljno informacija potrebnih za uključivanje lokalnog stanovništva u pružanje usluga smještaja“. Slaganje je izrazilo 33,9% ispitanika, a 23,3% ispitanika se u potpunosti slaže. Niti slaganje, niti neslaganje izrazilo je 27,2% ispitanika, 10,7% ih se ne slaže, a 4,9% ih se u potpunosti ne slaže. Srednja ocjena iznosi 3,6 te ukazuje na zadovoljstvo ispitanika s navedenom tvrdnjom.

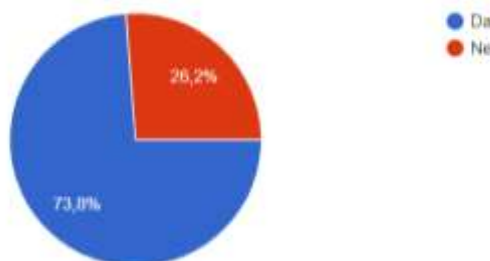
Grafikon 38 Turistička zajednica Gorskog kotara pruža dovoljno informacija potrebnih za uključivanje lokalnog stanovništva u pružanje usluga smještaja.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Nakon navedenih tvrdnji, na redu je dihotomno pitanje (da/ne pitanje) koje od ispitanika traži odgovor na pitanje jesu li sudjelovali u nekoj manifestaciji, bilo kao posjetitelji ili u samom programu. Čak 73,8% ispitanika odgovorilo je kako su sudjelovali u nekoj manifestaciji, dok ostalih 26,2% nije.

Grafikon 39 Jeste li sudjelovali u nekoj manifestaciji na području Gorskog kotara?

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Iduće pitanje je otvorenog tipa, gdje su ispitanici trebali sami unijeti odgovor. Od ukupno 103 ispitanika, skupljeno je 53 odgovora, pošto pitanje nije bilo obavezno za odgovoriti. Pitanje glasi „Koje manifestacije se ne održavaju, a smatrate da bi pridonijele razvoju turizma i posjećenosti destinacije?“. Odgovori koji se najviše spominju jesu: gastro manifestacije (food festivali sa lokalnim proizvodima, radionica pečenja rakije i slično), sportske manifestacije, glazbeni programi (koncerti na otvorenome, festivali) te ljetne večeri (kampiranje, gledanje zvijezda, izviđači). Vrlo zanimljiv odgovor je plogging (što bi spadalo pod nekakvu ekološku/sportsku manifestaciju), a to je kombinacija trčanja i prikupljanja smeća.

Grafikon 40 Koje manifestacije se ne održavaju, a smatrate da bi pridonijele razvoju turizma i posjećenosti destinacije?

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Pitanje koje slijedi je „Čime turistička zajednica Gorskog kotara može pridonijeti lokalnom stanovništvu prilikom pripreme za turističku sezonu?“. Ovo je pitanje ponovno otvorenog tipa te je prikupljeno 54 odgovora. Najčešći odgovori su sljedeći: bolji marketing (oglašavanje objekata, promocija destinacije, inovativnim idejama, uključivanje medija, brendiranjem i slično), edukacije, financijska potpora, bolja informiranost, itd.

Grafikon 41 Čime turistička zajednica Gorskog kotara može pridonijeti lokalnom stanovništvu prilikom pripreme za turističku sezonu?

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Ponovno slijedi otvoreno pitanje na kojemu je prikupljeno 59 odgovora. Pitanje glasi „Kakve turističke sadržaje predlažete kao pokretače turizma na području Gorskog kotara?“. Odgovori su raznoliki, ali najučestaliji su: bogatija gastronomija (organizirane gastro ture, gastro manifestacije, više kvalitetnih ugostiteljskih objekata), sportski programi, outdoor manifestacije (uređenje biciklističkih staza, staze za hodanje, akcije čišćenja okoliša, rafting, zimski kampovi, trail staze...).

Grafikon 42 Kakve turističke sadržaje predlažete kao pokretače turizma na području Gorskog kotara?

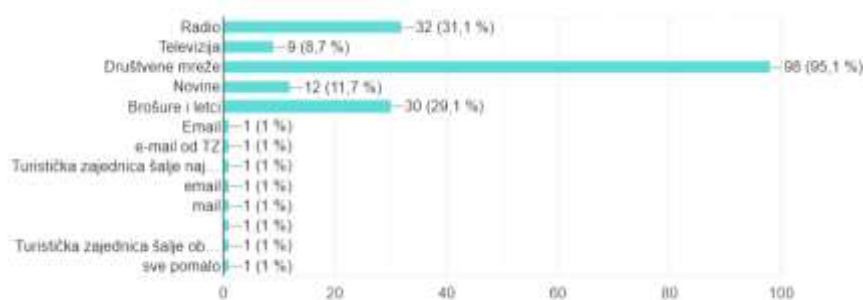

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

„Gdje se lokalni stanovnici, pružatelji usluga turističkog smještaja informiraju o događanjima?“ Na ovo pitanje su ispitanici imali ponuđene odgovore te su mogli odabrati više od jednog odgovora, ali su mogli i dopisati vlastiti odgovor. Najveći udio ispitanika

(čak 95,1%) odgovorio je da se informiraju preko društvenih mreža, zatim 31,1% preko radija, 29,1% preko brošura i letaka, 11,7% preko novina te 8,7% preko televizije. Od dopisanih odgovora spominje se e – mail turističke zajednice.

Grafikon 43 Gdje se lokalni stanovnici, pružatelji usluga turističkog smještaja informiraju o događanjima?

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Sljedeće pitanje razmatra postoji li sustavan transfer obavijesti o događanjima na području Gorskog kotara. Pitanje je otvoreno te je prikupljeno 75 odgovora. Najčešći odgovori su da obavijesti šalje Turistička zajednica preko e – maila ili objavljuje na svojim društvenim mrežama. Nekoliko ispitanika odgovorilo je da ne postoji ili da nisu upućeni u postojanje istog.

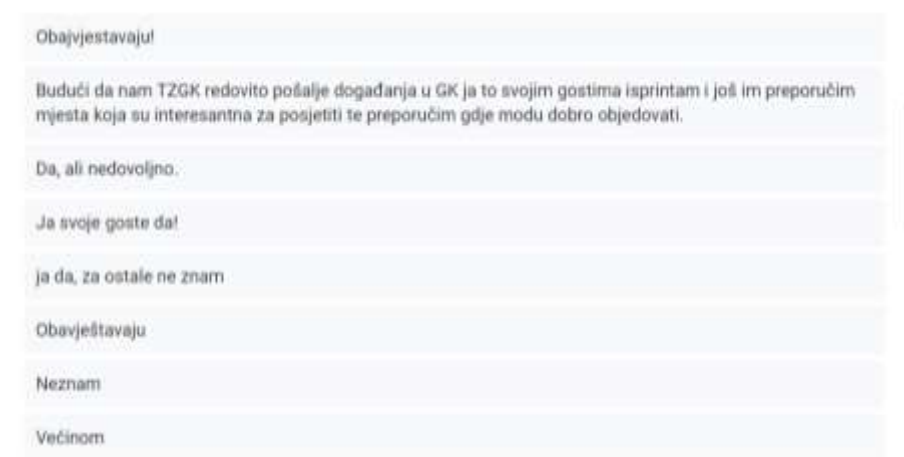
Grafikon 44 Postoji li sustavan transfer obavijesti o događanjima na području Gorskog kotara?

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Prethodno pitanje se uglavnom odnosilo na Turističku zajednicu, a ovo je usmjereno prema privatnim iznajmljivačima. „Obavještavaju li pružatelji usluga turističkog smještaja svoje goste o aktualnim događanjima?“. Pitanje je otvoreno, a prikupljeno je 79 odgovora. Odgovori su razni, ali uglavnom su pozitivni, tj. da obavještavaju svoje goste o aktualnim događanjima.

Grafikon 45 Obavještavaju li pružatelji usluga turističkog smještaja svoje goste o aktualnim događanjima?

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Posljednje pitanje anketnog upitnika od ispitanika traži da navedu događanja na području Gorskog kotara za koja smatraju da su najviše pridonijela razvoju turizma na tom području. Pitanje je otvoreno i prikupljeno je ukupno 58 odgovora. Najčešći odgovori su Adventska bajka i doček nove godine u Fužinama u podne, a neki od ostalih odgovora su: plodovi gorja, dani gljiva, borovnica, šljiva, jabuka, malina i slično, WRC Croatia, Bundevidjada, itd.

Grafikon 46 Navedite događanja na području Gorskog kotara za koja smatrate da su najviše pridonijela razvoju turizma na tom području.

Izvor: Izrada autora prema rezultatima istraživanja

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti kako se lokalno stanovništvo slaže sa većinom navedenih tvrdnji, pošto su prosječne ocjene uglavnom veće od 3. Od svih navedenih tvrdnji jedino jedna izjava izazvala je neslaganje stanovnika, a to je tvrdnja koja kaže da se tijekom godine održava dovoljan broj turističkih događanja u Gorskom kotaru. Osim toga, stanovnici smatraju kako razvoj turizma donosi mnogobrojne koristi za njihovo područje te da se Turistička zajednica dovoljno zalaže za širenje potrebnih informacija.

6.4. Ograničenja istraživanja i preporuke za budući razvoj

Istraživanje koje je provedeno ima nekoliko ograničenja. Prvo ograničenje je relativno mali broj ispitanika. Anketni upitnik slao se putem e – maila, stoga su ispitanici mogli birati hoće li pristupiti ispunjavanju ili neće. Ukupno je prikupljeno 103 ankete, od preko 500 poslanih mailova. Drugo ograničenje je vremenski period u kojemu je provedeno istraživanje. Istraživanje je trajalo dva mjeseca, što je vrlo kratak vremenski period. Iduća istraživanja na

tu temu trebala bi se provoditi minimalno šest mjeseci, kako bi se skupio dovoljan broj ispitanika. Također, jedno od ograničenja je činjenica kako se istraživanje provodilo isključivo putem online anketa, stoga se može posumnjati u istinitost dobivenih odgovora. Bilo bi idealno kada bi se istraživanje provodilo putem osobnog ispitivanja.

Na temelju dobivenih odgovora, može se izvesti nekoliko preporuka za budući razvoj turizma Gorskog kotara. Turistička zajednica Gorskog kotara ulaže velike napore u inovaciju turističke ponude te pružanje informacija turistima i stanovnicima, ali bi trebala poraditi na promociji destinacije i ponude koju ona nudi. Promocija turističkih događanja je ključna kako bi se privuklo veći broj ljudi. Nužno je da se događaji promoviraju ne samo unutar Gorskog kotara, već i šire. Nadalje, fokus se treba staviti na gastro sadržaje, outdoor manifestacije te na sportska događanja. Iako u Gorskom kotaru ima veliki broj gastro događanja, trebalo bi se poraditi na inovaciji istih. Bilo bi zanimljivo da se organizira festival pod nazivom "Okusi Gorskog kotara" koji bi se odvijao jednom godišnje u trajanju od pet dana. Posjetitelji bi imali mogućnost isprobavati goranske specijalitete i njihova tradicionalna jela te bi se na taj način promoviralo lokalne namirnice (šumski plodovi, med, gljive). Outdoor manifestacije mogle bi se spojiti sa sportskim manifestacijama u jedinstvenom događaju pod nazivom "Adventure race Gorski kotar". To bi bio mini triatlon koji bi se sastojao od trčanja, bicikliranja i plivanja u rijeci Kupi. Kombinacija sporta i prirode privukla bi rekreativce i one željne adrenalina. Razvoju turizma najviše doprinose događanja kao što su Advent, doček nove godine u Fužinama, gastro manifestacije (dani borovnica, malina, jabuka, itd.) te Bundevidada.

Zaključak

Gorski kotar nebrušeni je dijamant hrvatskog turizma. Tu tvrdnju potvrđuje činjenica kako je turizam Gorskog kotara doživio pravi procvat u posljednjih nekoliko godina. Za postignuti uspjeh zaslužni su njegovi preduvjeti za razvoj turizma i sve veći broj turističkih događaja. Osim mnogobrojnih preduvjeta na kojima se može razviti turizam, velika je prednost što lokalno stanovništvo ima pozitivan stav naspram učincima razvoja turizma. Od preduvjeta se definitivno ističu prirodno – geografski preduvjeti, po kojima je Gorski kotar ponajviše i prepoznat. Analizom turističke ponude došlo se do zaključka kako većinu smještajnih objekata na području Gorskog kotara čini privatni smještaj te da bi se trebalo poraditi na uređenju planinarskih i lovačkih domova. Turistička događanja prisutna su tijekom cijele godine, ali najviše ih ima za vrijeme trajanja ljetne sezone (srpanj, kolovoz) te u prosincu (Božić, Adventska bajka). Analizom turističke potražnje može se zapaziti kako domaći turisti čine najveći udio dolazaka i noćenja turista, a od inozemnih turista najviše ima Nijemaca. Od mjesta u Gorskom kotaru najbolje turističke rezultate ostvaruje općina Fužine, a najposjećeniji mjesec je kolovoz.

Empirijskim istraživanjem ispitivalo se stavove lokalnog stanovništva o ponudi turističkih događanja u Gorskom kotaru. Istraživanje je provedeno putem online anketnog upitnika. Uzorak čine 103 ispitanika, od kojih veći dio zauzimaju žene. Najveći broj ispitanika ima između 50 i 60 godina, više i visoke stručne spreme te je zaposleno. U turizam su ponajviše uključeni na način da su privatni iznajmljivači, a najviše ispitanika mjesto prebivanja ima u Delnicama ili Fužinama. Vezano za ekonomske učinke turizma naveli su kako turizam može doprinijeti razvoju izoliranih područja te da razvoj turizma doprinosi poboljšanju kvalitete života lokalnog stanovništva. Za ekološke učinke izraženo je mišljenje da turizam potiče svijest o potrebi očuvanja prirodnih resursa te da turizam nema veliki utjecaj na povećanje buke i gužvi. Prema dobivenim rezultatima istraživanja za socio – kulturne učinke, može se uvidjeti kako turizam pomaže u smanjenju iseljavanja iz Gorskog kotara i pozitivno utječe na očuvanje kulture. Stanovnici su željni sudjelovati u razvoju turizma iz razloga što igraju veliku ulogu u kreiranju ponude.

Na temelju rezultata istraživanja može se zaključiti da lokalno stanovništvo pozitivno percipira razvoj turizma na području Gorskog kotara, čime se potvrđuje hipoteza H₁. Tvrdnje koje se odnose na to da turizam poboljšava kvalitetu života stanovništva te da ima više pozitivnih nego negativnih učinaka imaju vrlo visoku srednju ocjenu, što potvrđuje pozitivan stav stanovništva prema turizmu. S druge strane, lokalno stanovništvo izrazilo je svoje nezadovoljstvo u vezi s ponudom turističkih događanja u Gorskom kotaru i smatraju kako treba više ulagati u istu te da je broj turističkih događanja nedovoljan, čime je hipoteza H₂ opovrgnuta.

Gorski kotar treba nastaviti koristiti svoje resurse na najbolji mogući način i koristiti priliku za održavanje konkurentnosti na sve zahtjevnijem i dinamičnijem turističkom tržištu. Zaključno se može reći kako Gorski kotar ima odličan potencijal za postati vrlo posjećena turistička destinacija, no prije toga treba poraditi na ponudi turističkih događanja i sadržaja te na promociji istih.

Bibliografija

Članci:

- Almeida García, Fernando, Antonia Balbuena Vázquez, Rafael Cortés Macías. „Resident's attitudes towards the impacts of tourism“. *Tourism Management Perspectives* 13, (2015), 33-40
- Ambrož, Milan. „Attitudes of local residents towards the development of tourism in Slovenia: The case of the Primorska, Dolenjska, Gorenjska and Ljubljana regions“. *Anthropological notebooks* 14, br. 1., (2008), 63-79
- Kumar, Jeetesh, Kashif Hussain, Suresh Kannan. „Positive vs negative economic impacts of tourism development: A review of economic impact studies“. Conference paper, (2015), 405-413
- Marzuki, Azizan. „Local residents' perceptions towards economic impacts of tourism development in Phuket“. Original scientific paper 60., br. 2., (2019), 199-212
- Meleddu, Marta. „Tourism, Residents' welfare and economic choice : A literature review“. *Journal of economic surveys* 00, br. 0., (2013), 1-24
- Muganda, Michael, Agnes Sirima, Peter Marwa Ezra. „The role of local communities in tourism development: Grassroots perspectives from Tanzania“. *Journal of Human Ecology* 41, br. 1., (2013), 53-66
- Sánchez Cañizares, Sandra Maria, Julia M. Núñez Tabales, Fernando J. Fuentes García. „Local residents' attitudes towards the impact of tourism development in Cape Verde“. *Tourism & Management Studies* 10., br. 1., (2014), 87-96
- Saito, Hiroaki, Lisa Ruhanen. „Power in tourism stakeholder collaborations: Power types and power holders“. *Journal of Hospitality and Tourism Management* 31, (2017), 189-196

Knjige:

- Bilić, Josip i suradnici. *Hrvatska: Turistički vodič*. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“: Masmedia, 1998.
- Čavlek, Nevenka, Mato Bartoluci, Darko Prebežac, Oliver Kesar i suradnici. *Turizam – Ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga, 2011.
- Črnjar, Mladen i Kristina Črnjar. *Menadžment održivog razvoja: ekonomija, ekologija, zaštita okoliša*. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2009.
- Jakša Opačić, Vid. *Nezaboravni izleti Hrvatskom – Gorski kotar, Lika, Istra i Kvarner*. Zagreb: Mozaik Knjiga, 2015.

- Magaš, Dragan, Ksenija Vodeb i Zrinka Zadel. *Menadžment turističke organizacije i destinacije*. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2018.
- Mason, Peter. *Tourism Impacts, Planning and Management*. Butterworth-Heinemann, 2003.
- Theobald, William F. *Global Tourism, Third Edition*. Elsevier Inc., 2005

Web izvori:

- Gorski kotar, *Zelena oaza Europe* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/gorski-kotar/> > (datum preuzimanja 21.03.)
- Gorski kotar, *Turističke karte* < raspoloživo na <https://gorskikotar.hr/turisticke-karte/> > (datum preuzimanja 22.03.)
- NP Risnjak, *Reljef* < raspoloživo na: <https://www.np-risnjak.hr/reljef/> > (datum preuzimanja 26.03.)
- NP Risnjak, *Ptice* < raspoloživo na <https://www.np-risnjak.hr/ptice/> > (datum preuzimanja 26.03.)
- NP Risnjak, *Šuma i šumske zajednice* < raspoloživo na: <https://www.np-risnjak.hr/suma-i-sumske-zajednice/> > (datum preuzimanja 26.03.)
- NP Risnjak, *Tipovi tala* < raspoloživo na: <https://www.np-risnjak.hr/tipovi-tala/> > (datum preuzimanja 26.03.)
- Croatian protected areas < raspoloživo na: http://www.9aff.sova-projekt.hr/opisi/bijele_samarske_stijene.html > (datum preuzimanja 26.03.)
- Priroda, *Japlenški vrh* < raspoloživo na: <https://ju-priroda.hr/zasticena-podrucja-pgz/japleniski-vrh/> > (datum preuzimanja 02.05.)
- Gorski kotar, *Špilje* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/spilje/> > (datum preuzimanja 02.05.)
- TZ Fužine, *Špilja Vrelo* < raspoloživo na: https://www.tzfuzine.hr/hr/spilja_vrelo/148/14 > (datum preuzimanja 02.05.)
- Visit Vrbovsko, *Kamačnik* < raspoloživo na: <https://visitvrbovsko.hr/kamacnik/> > (datum preuzimanja 02.05.)
- Gorski kotar, *Rijeke* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/rijeke/> > (datum preuzimanja 02.05.)
- Gorski kotar, *Jezerca* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/jezera/> > (datum preuzimanja 02.05.)

- Općina Lokve, *Lokvarsko (Omladinsko) jezero* < raspoloživo na: <http://lokve.hr/opcina-lokve/zemljopis/lokvarsko-omladinsko-jezero> > (datum preuzimanja 26.05)
- Frankopani, *Manastir Gomirje* < raspoloživo na: <https://ruta.frankopani.eu/hr/loc/gomirje> > (datum preuzimanja 30.06.)
- Gorski kotar, *Sakralna baština* < raspoloživo na: <https://gorskikotar.hr/sakralna-bastina/> > (datum preuzimanja 01.07)
- Visit Vrbovsko, *HPM Memorijalni muzej Ivana Gorana Kovačića* < raspoloživo na: <https://visitvrbovsko.hr/hpm-memorijalni-muzej-ivana-gorana-kovacica-lukovdol/>, (datum preuzimanja 02.07.)
- Državni zavod za statistiku, *Stanovništvo* < raspoloživo na: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/> > (datum preuzimanja 08.07.)

Ostalo:

- Đurkin Badurina, Jelena. Autorski nastavni materijali iz kolegija „Turizam i lokalna zajednica“. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2023.
- Plan razvoja Gorskog kotara za razdoblje 2022.-2027.

Popis ilustracija

Grafikoni

Grafikon 1 Udio upisanih u obrazovnu ustanovu u Gorskom kotaru školske godine 2019./2020.	31
Grafikon 2 Dolasci i noćenja u Gorskom kotaru po mjesecima za 2021. i 2022. godinu ..	41
Grafikon 3 Spol ispitanika	52
Grafikon 4 Godina rođenja ispitanika.....	52
Grafikon 5 Razina obrazovanja ispitanika.....	53
Grafikon 6 Radni status ispitanika.....	53
Grafikon 7 Uključenost ispitanika u turizam.....	54
Grafikon 8 Mjesto prebivanja ispitanika	54
Grafikon 9 Stupanj turističke razvijenosti mjesta prebivanja ispitanika	55
Grafikon 10 Pojava pandemije COVID - 19 pozitivno je utjecala na razvoj turizma Gorskog kotara.....	56
Grafikon 11 Razvoj turizma u Gorskom kotaru ima više pozitivnih nego negativnih učinaka na lokalno stanovništvo.	56
Grafikon 12 Specifični oblici turizma koji mogu utjecati na razvoj turizma Gorskog kotara	57
Grafikon 13 Ključni preduvjeti za razvoj turizma Gorskog kotara	58
Grafikon 14 Ključne atraktivnosti na području Gorskog kotara.....	58
Grafikon 15 Turizam pozitivno utječe na povećanje zaposlenosti na području Gorskog kotara.	59
Grafikon 16 Turizam utječe na povećanje ekonomskog blagostanja lokalnog stanovništva Gorskog kotara.....	60
Grafikon 17 Razvoj turizma utječe na povećanje cijena dobara i usluga za lokalno stanovništvo na području Gorskog kotara.	60
Grafikon 18 Razvoj turizma pozitivno utječe na razvoj destinacije i poboljšava kvalitetu življenja lokalnog stanovništva.....	61
Grafikon 19 Turizam može doprinijeti razvoju izoliranih, manje poznatih područja u Gorskom kotaru.	62
Grafikon 20 Razvoj turizma u Gorskom kotaru utječe na povećanje buke i prometne gužve.....	63
Grafikon 21 Turizam potiče svijest o potrebi očuvanja prirodnih resursa na području Gorskog kotara.....	63
Grafikon 22 Turizam pozitivno utječe na očuvanje običaja i kulture Gorskog kotara.	64
Grafikon 23 Turisti u Gorskom kotaru imaju priliku doživjeti autentičnost destinacije.	65
Grafikon 24 Razvoj turizma može smanjiti iseljavanje sa područja Gorskog kotara.	65
Grafikon 25 Turizam utječe na povećanje ponude događanja na području Gorskog kotara.	66
Grafikon 26 Sportske i zabavne manifestacije potiču razvoj turizma u Gorskom kotaru. .	67
Grafikon 27 Potrebno je više ulagati u turističku ponudu Gorskog kotara.	67
Grafikon 28 Turistička događanja trebala bi se organizirati i u mjestima sa manjom turističkom posjećenošću.....	68

Grafikon 29 Tijekom godine održava se dovoljan broj turističkih događanja na području Gorskog kotara.....	68
Grafikon 30 Brendiranje Gorskog kotara kao destinacije	69
Grafikon 31 Lokalno stanovništvo ima važnu ulogu u kreiranju turističke ponude Gorskog kotara.	70
Grafikon 32 Lokalno stanovništvo ima priliku aktivno sudjelovati u donošenju odluka vezanih za razvoj turizma u Gorskom kotaru.	71
Grafikon 33 Turistička zajednica Gorskog kotara potiče lokalno stanovništvo na uključivanje u proces kreiranja turističke ponude.	71
Grafikon 34 Lokalno stanovništvo pristupačno je i otvoreno za komunikaciju s turistima.	72
Grafikon 35 Jezična barijera predstavlja prepreku u komunikaciji između lokalnog stanovništva i turista.	72
Grafikon 36 Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja u oglašavanju i promociji objekata.....	73
Grafikon 37 Turistička zajednica Gorskog kotara pomaže lokalnim stanovnicima, pružateljima usluga turističkog smještaja prilikom izvršavanja administrativnih obveza potrebnih za pružanje usluga.	73
Grafikon 38 Turistička zajednica Gorskog kotara pruža dovoljno informacija potrebnih za uključivanje lokalnog stanovništva u pružanje usluga smještaja.....	74
Grafikon 39 Jeste li sudjelovali u nekoj manifestaciji na području Gorskog kotara?	74
Grafikon 40 Koje manifestacije se ne održavaju, a smatrate da bi pridonijele razvoju turizma i posjećenosti destinacije?	75
Grafikon 41 Čime turistička zajednica Gorskog kotara može pridonijeti lokalnom stanovništvu prilikom pripreme za turističku sezonu?	76
Grafikon 42 Kakve turističke sadržaje predlažete kao pokretače turizma na području Gorskog kotara?.....	76
Grafikon 43 Gdje se lokalni stanovnici, pružatelji usluga turističkog smještaja informiraju o događanjima?.....	77
Grafikon 44 Postoji li sustavan transfer obavijesti o događanjima na području Gorskog kotara?.....	77
Grafikon 45 Obavještavaju li pružatelji usluga turističkog smještaja svoje goste o aktualnim događanjima?	78
Grafikon 46 Navedite događanja na području Gorskog kotara za koja smatrate da su najviše pridonijela razvoju turizma na tom području.	79

Slika

Slika 1 Destinacijski dionici u Gorskom kotaru	17
--	----

Tablice

Tablica 1 Kategorizacija i broj ležajeva u "Privatnom smještaju" u Gorskom kotaru 2023. godine.....	35
Tablica 2 Dolasci turista u Gorskom kotaru za period 2018.-2022. godine	37
Tablica 3 Noćenja turista u Gorskom kotaru za period 2018.-2022. godine	38

Tablica 4 Dolasci i noćenja turista po zemlji porijekla u Gorskom kotaru od 2020. do 2022. godine.....	39
Tablica 5 Najposjećenija mjesta u Gorskom kotaru za period od 2020. do 2022. godine ..	40
Tablica 6 Turistički događaji - siječanj.....	43
Tablica 7 Turistički događaji - veljača	44
Tablica 8 Turistički događaji - ožujak	44
Tablica 9 Turistički događaji - travanj.....	45
Tablica 10 Turistički događaji - svibanj	45
Tablica 11 Turistički događaji - lipanj.....	46
Tablica 12 Turistički događaji - srpanj	46
Tablica 13 Turistički događaji - kolovoz.....	47
Tablica 14 Turistički događaji - rujanj.....	47
Tablica 15 Turistički događaji - listopad	48
Tablica 16 Turistički događaji - studeni	48
Tablica 17 Turistički događaji - prosinac	49
Tablica 18 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o razvoju turizma.....	55
Tablica 19 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o ekonomskim učincima turizma	59
Tablica 20 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o ekološkim učincima turizma	62
Tablica 21 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o socio - kulturnim učincima turizma	64
Tablica 22 Pregled tvrdnji o stavovima lokalnog stanovništva o ponudi događanja na području Gorskog kotara	66
Tablica 23 Prikaz tvrdnji o uključenosti lokalnog stanovništva u razvoj turizma.....	69